Magnus Erikssons stadslag :

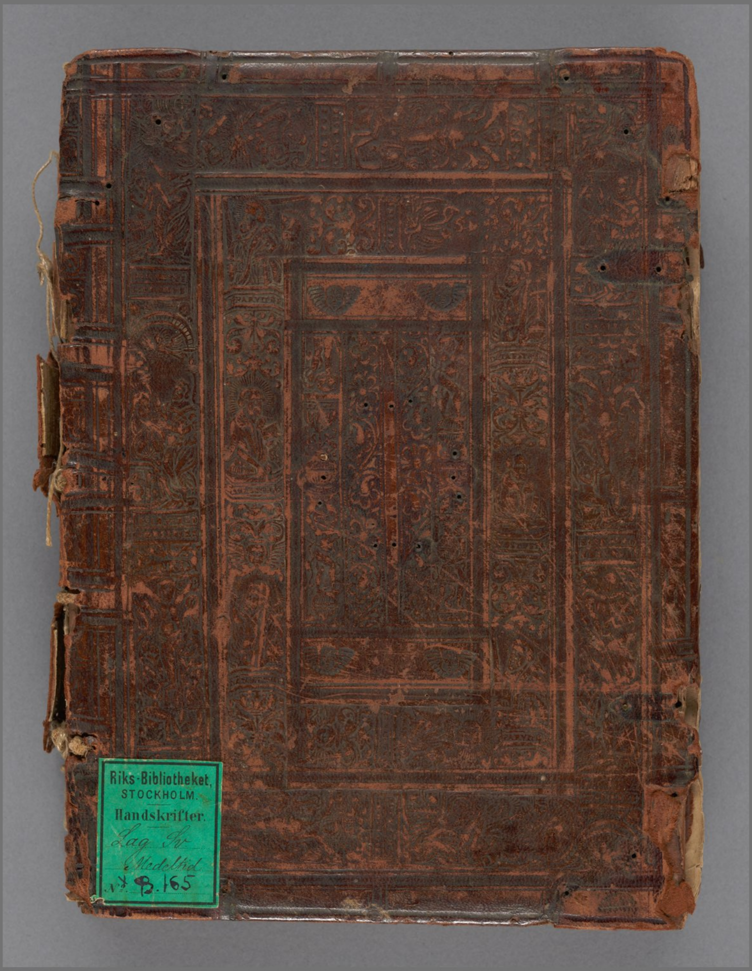

Handskrift // HS / B 165

Digitaliserad år 2022

National Library of Sweden

Magnus Erikssons stadslag :

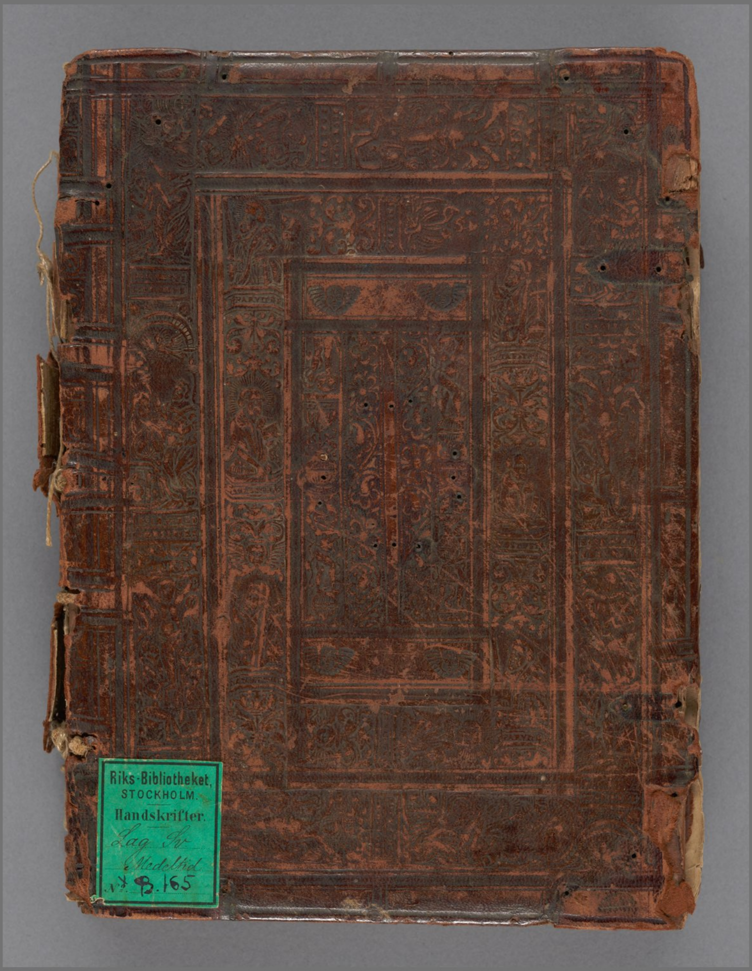

Handskrift // HS / B 165

Digitaliserad år 2022

KUNGL. BIBLIOTEKET
National Library of Sweden

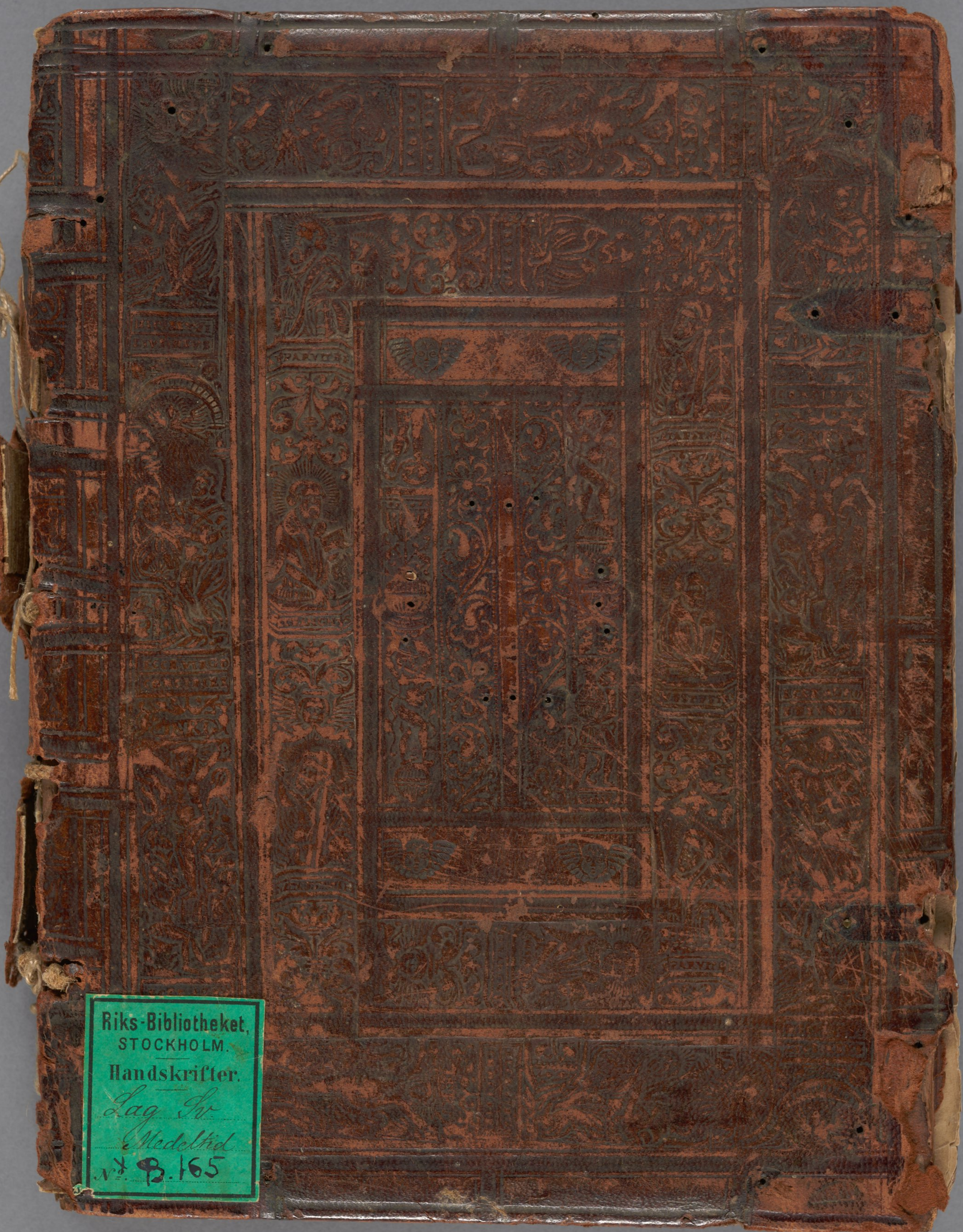
Riks-Bibliotheket,
STOCKHOLM.
Handskrifter.
Lag Sv
Medeltid
N:o B.165

B165

K. B. 213.

Hoo som effter migh frågha wil
tå hörer iagh Melchier Jönszon til,
och Scriffwin är iagh vdi Vpsala Stad
Anno dni M D L X X V I I I.

Ezechiel: c. 18

Bärnen skal Ey bära faderens Missgerning
Ey häller fadren Sonsens Missgerning
Vtan den straffas som illa gior

Thenne Book hörer Eric Melcherszon til

D M

1739
1578
161

Daniel Solander

F. Ratz. Järta erhållit denna bok efter afl. Rådmannen i Stockholm, Lagmannen J. Hochschild 1830.

Se Stadslagen utg. af Schlyter, Lund 1865, föret. s. XXXII.

Skänkt till K. Bibl. af Kapten Järta, den 16 Sept. 1870.

Anno 1 3, 8, 9, then 12 Junij, Thå blefue
vthförde the mijndige Swenske Borgare 170 och opbrende
på Köplinge aff thz tyske rådett ij Stokhålm thera natt
därupå prachtiserede the ij fem år tilförende,

Jthem hwadh som skedde, Anno 35, ij Salige Koning
Gostaffz tidh bleff Stadgedth ij Stokhålm, att the tyske
för theres mishandell skull, ikke blefue betrodde thill att
boo ij Stokhålm, Affwiste tijll upstäderne, och sidhen aff
Köningh Gostaff förbudhitt, att ingen tysk skulle giffta sigh
vthen öffwerhetennes förloff;

HS / B 165 -

Förspråk opå Swerigis Lagh.

Thet plägar wara itt almenneligit sätt, at the som någhon Book achta at läsa, och någhon lärdom före giffwa, at förr än han går till ärendet som han wil för henne haffwa, plägar han först förgiffwa, vthaff hwadh orsak, och för, hwar skull sådana Book och lärdom screffwen är, Thet sama är och här besinnadhes om Swerigis Lagbook, Och är märkiande, at för än någo Lagh dichtades eller någon Lagbook screffwen wardt hade man ingen annan lagh än Rijksens Herre och Regent, hwad han satte sine vndersåter före at göra ther moste the rätta sigh effter, och holla thz för lagh och rätt, Men effter thz at öffuerheten giffz stoor tilfelle, til at göra mykit öffwerwold öffwer them som han rådher, Therföre at och vnderstundom hender then komer till Regementet som oförståndigh är, at han icke wet hwru han skal skicka sigh och stå Regementet före, ther aff är komit at man haffwer gått till, och giordt sigh een lagh, ther både öffuerheten och vndersåtarna skola rätta sigh effter, Eller och om vndersåterna icke wille skicka sigh som the skulle emoot öffwerheten eller emoot hwar annan, skulle the tå haffwa Lagh som the skulle rättas och straffas effter, Och thz är orsaken, hwarföre Lagh och rätt vpkommen är, och kallas een werldzligh lagh, Men sedhan Christendomen kom, och

J[illegible]:

menniskior giorde doch så wel illa som förr, Tyckte
Bisperna och kyrkionnes formän icke noogh wara,
at the som illa giorde, worde straffade effter then werldz
lighe Lagh allena, Vthan mente at effter wij nu icke
äre hedhningar vthan Christne wordne, borde oss och nu
någhot ytterligare straff som illa giorde än tilförenne
och gingo så till och giorde een lagh then man kallar
Andeligh eller kyrkio lagh, Och förde themne lagh intet
annat straff medh thz första, än at then som brutzligen
war, honom skulle sättias så lang fasto, taga uppen-
bara scrifft gå vllen och baarfoot, Slijta rijs och
annat sådant, effter som hans brått war, Så att
man icke effter themne lagh bötte några penningar,
medh mindre the gåffwos fattige folke, Men sedhan
Bisper och kyrkionnes formän begynte at komma
til herredöme och wälde, så begyntes ock penninge
straffet koma in i theras lagh medh, så at then
som brutzligh wardt, han skulle vthöffuer then första
och annat som tilsatt wart böta så monga marck
penningar ther till medh, Och är ther medh themma laghen
i then måtton vthaff sitt rätta bruuk för girugh-
hetena skull kommen etc.

Köningx.

URU BORGA mestere och Rådhmen skola wälias på hwad dagh och thera eedh. 1.

Huru monge Borgamest[illegible] som alz skola wara, Och huru monga Swenske eller Tydske 2.

Huru Stadsens Book, Insigle och Stadsens privilegia skola gömas 3

Huru monga Borgemestare och Rådhmän skola aff Eenne slächt wara. 4

Om Borgamestere eller Rådhmän taga Muto för sin dom. 5.

Hwad man Stadsens Scriffuare skal wara 6.

Om Borgamestare och Rådhmän kijffua sigh emellan om valet 7.

Om någhor talar oloffligha å konungh eller konungz rådh, hwad rätt han skal haffua, eller hwar som skal ther öffuer döma 8.

Hwar som gör grandz å then man som konungen tagher i sin fridh medh sino öpna breffue 9.

Om någhor bryter konungz Doom eller hans Embitz mans dom, hwad plägho honom tilhörer, eller huru thet skal bötas, Eller [illegible] som farer å annan i androm landom efter Dömdom doom 10.

Nu är någhor wägfarande som haffuer breff å annan Och kommer för fogten Borgamestara och Rådhmän 11.

Konungs

12. Om någhor talar oloffligha å Konungen och alt Rådit
eller till thet Borgamestare eller Rådhmän

13. Huru Tavernara eller Herbergerara skola wara i
hwariom Stadh

Hwar som sitter Måhägende rätt ifrå sigh, hwad
14 plägho hand skal haffwa eller thet som ul sigh taker.

Huru mongh år åth minsto thet skal Borgare wara
15. som Burskap winner.

16 Hwadh tydh Embitzmän skola wäliias

Om theres mans brott som Wismåd, Brälåm, Pyndare
17 eller någhra wicht eller måth falskar, eller hoo som
androm wither och orkar ey fullkompna

18 Om thet rätt som Konungh äger aff Stadhens Ingeldom

Om Skutt eller ålgerdha å Stadhen kräfias huru
19. the skola uthgöras

20. Om theras brott som ey göra Skatt som sagdt är

21 Huru mong Embete en man skal ydka eller uppehålla.

Hwad Borgemest: och Rådh skola om årit haffwa aff
22 Stadhens Ingeldom för Erffwode sitt

23 Huru offta Stadhens Book skal läsas om åredt
i hwar Stadh.

24 Om Lengdabreff.

25 Om Spam pyndare och wågena huru the skola wara

uti Stadz Lagen af år 1618 finnes 26 Capitel. hwilket ar:
Om nakor binder eloykwman och ruddarne fiar-
ning. r[illegible] gior [illegible] vid them.

Balcken

NU SKAL MAN BORGAMESTARA OCH RÅDHMÄN WÄLIA.

1. Cap.

Thå skolo alle borgamestara och rådhmän all åhr otta dagha för Sancta Walborga dagh till rådhstuffu komma, ingom undantaghnom eller bortwarande, widher hans 3 mark, fogatenom och borgamestarenom ena mark til tredskifft som om thet årit ära, konunger och staden twå mark till tredskifttes. Sancta Walborga dagh skal man them lysa som waalde ära i rådhstuffunne effter gamblom stadhga. Then som borgamester eller rådhmän skal wara han ägher thetta swäria. Thes bedher iagh migh Gudh tilhielp och the helghe dooma som iagh åhollir, at iagh skal minom konunge troo wara, och rädher fattiga och rijka i allom domom rätt föllia, och aldrigh wrängia eller orätt styrkia för nidhoga skuld, wäld eller ymningar, ey för girigheet, ey för affund eller fiendskap, ey för frändsämio eller wenskap. Thå hielpe migh Gudh hullir som iagh sant säghir. Och ää tå rådhmän skolo wälias tå skal fougtan närwara.

Borgamestare och Rådhmänna Edher.

Borgamestara skola wara alz samman sex 2. Cap.

thre swänske och thre tydske. Och thre skola wara hwart året rådhmän, alz samman 30, halfft aff hwario. Then skal wara swänsker borgamester eller rådhman som war födder aff swänskom fader, och hwad modheren war swänsk eller tydsk. Tydsker bor-

ra

gamester eller Rådhman skal then wara som är föd-
der aff Tydskom fader thwad modhren war Swensk
eller Tydsk, Och aldrigh skal thz anderledes skifftas
10 skola wara itt år, fem Swenske och fem Tydske
och fem Swenske och fem Tydske annat året och try-
thie året sammeledes, Och twå Borgamestere hwart år
medh them 10 som för är sagdt, then stadher som ey
haffuer så många madnom han haffue mindre effter
thy som han förmå, Kan thz och så henda at mindre
Mantal är å Tydskom eller än å Swenskom eller och
ther till begwämligh, tå skall taladt medh Swenskom
madnom än the ära till, och wari för Swenskan, och
fylles aldrigh medh Tydsker än å them brister, hwad
krempt wari, Aldrigh må then Rådhman wara som ey
haffuer sytt arff i Stadhen.

3. Cap: **Til the hws eller kysto som Stadzens**
Insigle, Book eller Privilegia skolo gömas, ther skola
twå nycklar åth wara, then ene skal then Swenske
Borgamestaren haffua, Och annan then Tydske som om thz
åhredt sittia och döma.

4 Cap: **Ther skal inga Borgamestare eller Rådh**
aff enne slächt wara flere än fyra, hwad thz är
Måghsämd eller skyldskap, aldrigh skola och twå bröd
Borgamestere eller Rådhmän, sender wara, hwad ey är
annat wägh till.

5 Cap: **Tagher Borgamestere eller Rådhman**
Mwto för sin doom, giffue Konungx Mwto och åå
Om Mwto för doom 40 marck till treskifftes, Konungs 13 marck och 8 ortu
Malzägand sammeledes, och gange borth ur rådena
om han warder ilwunnen medh 6 godhom madnom

Stadh

HS / B 165 -

Stadzens scriffware hwilken är eller wälias skall, han skal wara Swensker och aldrigh Uthlendsker. 6 Cap:

Kan thz så wara at Borgamestere eller Rådh män warda twifwande sina mellan om waghlet, tå the Borgamestare eller Rådhmän wälia, tå skola the rådha som meste tilsamans holla och bätter skäl hafwa och fougten medh holler, tå skola the pröfwa all mall förra än the någhon Stadhga ther åå läggia. 7 Cap:

Om någhor talar å Konung eller Konungs Rådh olofflighe, thz som å theris heder går, och äre 6 godhe män till witnes, tå skal han i Stadzens gömo sättias och halzhuggas, finnes orden annerledes tå skal fougten Borgamestara och Rådhmän öfwer honom döma, efter thz then är wederkennerlighet för Konungs och hans Rådh, eller i Stadzens gömo sättias, til thes at Konungen sielffwer ther öfwer dömer, eller fougten och Rådhmän efter Konungz budhi, om han gitter ey borgan för sigh satt 8 Cap: Om then som talar å Konungh och Konungz rådh

Hwar som gör gerning å then man som Konunger hafwer taghit i sin fridh medh sino öpna breff uti, för thz han kärde å han för Konunger, ward han fougten och medh fullom witnom 6 manna laghligha til wärdnen, han hafwer förgiordt lijff och lööso ra arffhagarna tage gård och jord hans och aff them lösörom tagi målsägenden en tredhiung en Konungen och then tredhiung taghi Stadhen. 9 Cap: Konungs fridh

Hwilken som bryter Konungs doom eller hans Embitzmans, och hafwer ther breff åå, böte han 40 mrk, och thz wari Konungz ensak, thesse 40 mrk 10 Cap: I Tärings balken är thz 30 Cap: i Landzlaghen

HS / B 165 -

Konungx

skola vthmätas medh 12 mannom aff them som brutt-
ligt är, först aff hans lösörer, Räckia the ey åth
tå mäti hans hus, Räckia ey hans hus tå skatte
Tompt hans eller Jord, Doch skal hans frender eller
skyldmän hafwa macht the Jord eller Tompt återlösa
som sighis j Erffda balkenom, Nöjer ey then mans
som kärer å annan åth fougtens och Borgmestara
dome, vthan kärer thz sama å han j androm landom
eller Köpstadom, böte 40 ℔ till treskiftes, målsägend
Konunge och Staden, och böthe hono sin skadha äter.

11 Cap. **Nu kommer någhor som wäghfarande är**
för fogaten Borgamester och Rådhman, och hafwer breff
å annan vm gäld, är swarande till, tå skola the fo-
rom skiustand rett skipa effter thy som vtskils fram-
les, om Rådstuffw dagher så är, kommer han ey
wedher gelder som åkäres, tå wärie sigh medh quitta
breffwe sinom eller fullom withnom, at han thz gul-
ldt hafwer, effter thy som vtskils j Konungzmåla (Rådstu måla)
balkenom, är och ey then Närwarande som tilkäres
tå skipi fougten Borgamester och Rådhman een aff
sigh som hans käremål fordrar och hans breff tagher
som han skal tala medh til swarandena, och hafwe
så fulth til thens åtala, som han sielffwer kärandena
wore, försitter han thz som han skal kära, tå böthe
3 mark till treskiffte, Ena then han är Målsman för
andra Konunge och tredhie Stadhen, och sidhan å så
offta som han thet försummar.

Om the wäghfarande

Rådstugu balken i them 15 16 17 och 23 Cap:

12 Cap: **Hwar som talar olofflica å fougten Bor-**
gamestarna och alla Rådhmän, thet som å thera sidher

går

går, böte 40 mark, Fougten tagi ther först aff 3 ℳ och huar Borgamestare sammeledes, Och sidhan taghi halfft Konungs och halfft Stadhen, om till äre twägge mana Witne, eller wärie sigh medh 6 mana edhe. Talar någhor olofflige till een Borgamestare, böte 40 ℳ till treskiffta, om til äre twägges mana wittne, eller wärie sigh medh 6 mana edhe, Gör någher thz till een Rådhman eller Stadzens Scriffware, böte 12 ℳ än till äro twägge mana wittne eller wärie sigh som för är sagdt. Talar och någhor oloffliga å Fougten een Rådhman eller Stadzens Scriffware å sittiande rådhe, böte 40 mark till treskifftes, Orker han ey botina, wardhe slagin widh Stupona, så för ena saak som för andra; thesso måle och ey Stadhen, Komer han åther, i Stadhen miste tungo sina. Tänger någor ahro aff thessa förrnämda mannom, at roop kombe å han, anthe inlendes eller vthlendes, böte 80 ℳ till treskifftes, eller miste hoffwudh sitt, om til äro 6 mana wittne, eller wärie sigh medh 12 mana edhe, Och wari thet som å war bygdhin så godher man sedhan som förr.

Then som talar olofftiga till Fougten Borgemest[er] Rådh eller Stadzens Scriffwer

Twå Herbergerara eller Tawernere äga 13 Cap:

och skolo wara åth minsto, i hwariom stadh, som wäghfarande mannom skola sälia math och öl och hestafoder höö och korn effter thy som thz wärt är, och gelder å rätton Torgzdagh och alla thera torffter, i huilkom Stadh thz ey görs eller holdz, böte tå Borgemestare som om thz äret sitia och döma och huar om sigh 40 mark, och huar Rådhman 20 mark som medh them sittia, Och tagi ther aff Målsäganden 3 mark, aff huare

Om Gästgiffwars.

Borgamestare och fyra men aff hwarium Rådhmanne
Och thz andra wari Konungz ensaak. Wilia ey the
och herbergia som nu är sagdt som tilskipadt warda
Tå böte 3 ℳ till treskifftes så offta som the åtwärs
Vthan högre budh följer, Kan något brytas i them her-
bergiom, thet böte efter Stadzens rätt, Och haffwe
engen wold then som tilkomber någhrom sitt aff taga
Vthan redho eller rätt vnderrgäld, Om han wil något
aff tiänarenom haffwa eller skiffwa, hans minne
Vthan han gör sölff roff å han (

14 Cap: **Hwar som giffwer målzägende rätt ifrån**
sigh, haffwe förgiordt sin rätt wedher then saka, Och
then som målzägende rätt tigger swares hwadher medh
Om then so | lagh eller skendom, ¶ Engen tage annars talan
gör sigh | til sigh, vthan som lagh tilsäghia, Hwar som thz giör
til målzman | böte 40 mrk till treskifftes eller wäri sigh medh
6 manna edhe, at han ey aff them lagh som wiste, Halz
han åth edhrom felles till sakenne, Orkar han ey bötene
gonge till Erffwodes för Konunge och Staden, Och the
löse målzägende rätten till sin

15 Cap: **Wil någhor bryaman warda i Stadenom.**
hälster eller bryamans Sinne, kome fram för foga-
ten Borgemestere och Rådh 5 öre skendi, Och medh
then göre efter gamblan Stadhga, Borgare nu skal
han för sigh haffwa, at han skal 6 år åth minsta
bryama wara, och allan Stadz rätt vppholla effter
förmågo sinne, i allo thz som Staden pålagdt warder
Theenne efterskriffne Edher skal then swäria som
bryaman skal wara (¶ Thess bedher migh så
Borgare | Gudh hielpa och all helgon, at iagh wil och skal mino
Edher. | Konunge troo wara, Borgamestare och minom förmanom

i lydogh

lydogh och hörigh wara, Och alla Stadz rätt vpp=
holla effter mågho sinne, Och ingen Byamand fordra vth=
lendes och inlendes, och hwarcken nedhertryckia eller
förderffua vthan rätt brukt, Vthan köpe och sälie so
annar Byamand, effter thy som j Laghbokenne scriffuat
står j Köpmala balkenom, Och ingen skal köpa förr
wedher sina 40 mark till treskifftes, målsägande thet aff
6 mark, konungh och Staden thz andra till treskifte.
Och wari ther grundhet med som thet förr vinner burskap (Ingen köpskap för än han haffuer burskap)
vthan honom kunna grundha vttea at han köpman
wara wil, tå gange för Borgamestare och Rådh, och
taghe ther wedher och thz andra wedherfäget, Och winne
burskap aff nyio, Alle skole thet Burskap winna som
ey äre barnfödde j Stadhenom, hwad han är Inlendsker
eller Vthlendsker, Giffttes man aff androm köpstadh
eller lande, thet kona som j Staden äre barnfödde (The so äre födde j Staden)
och haffuer gård j Stadhenom eller fader för henne
giffuit nytt burskap, Är thz ey så eller haffr warit
giffuit tå vth burskap, Alle the som sätia sigh nidher
j Staden, och äre ey någhors mans hiwana, och haffua
till tryggia marcka, the skola giffua burskap, ta=
ger någhor Byamans Son eller hiwen vnderlaghning
vthlendes, Och wel warda sijdhan byamand eller bya=
mans hiwen, giffue burskap vth aff nyio, Ingen må
haffua twå vnderlagninga andra j Stadhenom, och an=
dra vthan Stadhen, vthan han böthe 40 mark, och thet
wnderlaghning som han haffuer vthan till och sina sielffs
ther till vnderlaghda, och the vnderläggning och 40 mark
taghi konungh och Stadhen till treskifftes, Haffuer
någhor Byamans Son eller ~~arff~~ barn arff j Stadhenom
någro

A. v

någhrom i Bwrenger erffdt eller köpt, Eller huru thz
är tilkomit, Och will byggia vthrijkis, Sälie thz bortt
innan natt och åhr aff then daghenom som han Burskap
vpsäghir, Eller ma thz skälgha vitta för at han vth=
lendes byggia will, Ellers äghe thz Konunger och Staden
halfft hwar thera, Ägher och någhor bymannes Son
arff i Stadenom och byggir vthlendes och haffwer a=
nars mans wärdhelägning vthlendes, sälie och thz bortt
som sagdt är, Eller hafftne thz Konungs och Stadzens
Vthan han faar hijt i landet byggia eller wedhlägning
taggha innan natt och åhr aff then daghenom som boken
wär läst, Och ä hwar som någhor ma byggir vth=
lendes och haffwer ther arff i landena eller köpt
eller then kan erffwa, sälie thz bort som sagdt är
eller byggi ther i landena, eller wari the lagh om so
sagdt är om bymans sönir, Alle the som tiäna i
Stadenom, Och hafftwå sitt och sina wederlagningh til 20
mrk, the skola winna Burskap, Alle the ma som sijn
ärende fara eller siggla wilia, the skola bewara
breff haffwa, och then förnyia latha hwart år, Och
Stals scriffwarenom wel. Alle skola the wärd och
waku göra i Stadenom som bymand ära, och bur=
om the so feller wärd — skap giffwit haffwa, hwad han är husbonde eller
Swen, Och hwad the ära fleer eller färre ther mans
frästna, Hwar som wärd feller böthe 3 örl, Hwilken
någhot aff thesso warder wäyth i thenna Articulo står
och är ty waihet till, wärie sigh medh 6 manna edh.

16 Cap: **Then tijdh årsens Borgamestare och Rådhmän**
skolo wäliaz, tå skolo och Stadzmän alle wäliaz och
lysas om sama dagh, som Borgamestare och Rådhmän

lysas

lyhas, Twå godhe män skola the wälia som all
Stadzens märke skola haffua och medh them märkia
skola såsom Span pyndare Stälång Bismar, och til
hwad som the torfftiga äro, helst i mäth eller wicht
Och the samma mä skola medh them märkia och ingen
annar, Och the tagi the lön föör, äffter thy Borga-
mestere och Rådhmän the stadhga, Och haffue sitt mär-
ke åt hwario medh Stadzens märke, Och hwar Stadher
haffuer sitt märke, Ingen köpman eller gäster må
någhra handa mätt eller wicht som pyndare vnder
sigh haffua ther medh wäghande vthan Staden sielffwer
widh sina 40 mark konunge och Stadhen til tredskifft
om han warder ther medh fangen, twå godhe män
skolo til skiftes i hwario kiöpstadh hwarin handa Sta-
them torfftogher är som til Bryggning Wårdsätting,
brödhwicht, och hwar the wpdertorfftiga ära the skola
see och skipa, at hwar må hender rätt, Thetta skal
edher thera wara, Så hielpe migh Gudh och all helgo
som iagh skal wara rätter i Embette mino, och allan
rätt fölia och ey wrånger wara, Ey för wenskap skull
Muto eller fööndskap Hwilkin som ey är rättferdigher
i sino Embette böte 40 mark till tredskifft om han
warder tilwunnin medh 6 godhom mannom, så böte
och then som androm thet wijter och orkar ey vtbunda
Nu orkar hwarken thera botum gengt til Tiffuads
för konungs och Stadhen, Och the löse Målzäghande rätten
till sijn, falskar och then Bisman Span Stälaam, eller
hwad thet är helst, wicht eller mäth som them märker
och warder ther ataghin medh 6 manna witnom war-
de hengder vthan alla löse, ware thet hono wijgh

och

Eder för them som embetz Män

Bisman Spann Stälång

och thy baar åtagghen, Och wardher fellder, gonge thy
eptt hans först, vthan böthe 40 mark eller wärie
sigh medh tolff manna edhe, om än ärr wäghen till
thet sådant androm wäytter och thy orkar tilbinda
böthe 40 mark till treskifftes, thesse ... 40 £
gonge til treskifft Målzägand som tå wärer
Een tridhiung the Koning och een Staden, Orrkar
hwarthen thera bötum i thesso målena, wardhe sla
gin widh Stupona och flyy Stadhen.

17 Cap: **Hwar som Byaand, Pyndare, Qvartaam**

Om then so falskar Byn pyndare

någhen mått eller wicht, eller hwad thet helst är, fal
skar, eller gör the medh ena marck skadha, Och wardher
baar åtaghin, tå skal han hengia vthan alla lösen
Warder thet honom wijth och ey widhertagin, wärie sigh
medh tolff manna edhe, falz han äth edh böthe 40 £
till treskifftes, Hwar som androm thet wäytter och orkar
ey tilbinda böthe och 40 mark, Nu än ingen thera orr
kar bötum, warde slagin vidh Stupond och fly Staden.

18 Cap: **Aff allom Stadzens ingellom hwilka the**

Stadzens Ingeld

helst åra, äghe Konungen halfft och halfft Staden
vpbära, Och the ingäld, tagi vp Stadzens kämnära
medh Stadzens Scriffwaren, Och han scriffwe thet och
haffwe the Register öffwer, Och sidhan göre Fougten
och Borgamestaren räkenskap, hwad som vptagitz eller
vthgifftz all år Otta dagha för S. walborga dagh

19 Cap: **När skal Schatt eller ålegningar å Staden**

Leggias, Hwar man som i Stadenom bygger, och
gester. Om the om Jwul och Påscha, i Stadhen åra,
eller utrijkis liggia, Eller och the som thera gänga

i eller

eller godz vnder hender haffua, ändoch att gester=
ne thy sielffue j landit tilstädz äro, göre så aff mrch
som aff marck, Vthan thesse tagès vndan såsom Ko=
nungz Myntare, Konungz läkiare, Konungz Stekiare,
Och inga andra, Vthan Konungen vil them afflå, Och
i thyn Räkenskap tagga, förskutth skal halff marck
wara, Och aldrigh mera, thurn stoort skuth warda
kan, och pröffwas medh tweim manom aff almoga=
nom tilkallas Ochutt at leggia, at förskutth må
Minne wara, tå skole the effter ålägnigha, ära för=
skutt lyka, doch så at aff fattigom manom och gu=
nom skal förskutt tagas effter mägho thera, Och thy
effter thy förskutt är lagdt ¶ Hwar som tiänar
androm j Stadenom, Och haffuer till kiöpa mar=
ka vörligit godz sitt och sins husbonda, han skal så
göra aff sinne marck som hwar aff sinne och jutt förskut

Nu then tydh Schütt å Staden legges, zo lay

tå skal hwar Byamand sigh och sina gester och swe=
na swärna scriffua latha, hwad the eller j Stadenom
ära eller thy eller och vthlendes, Och hwar skal rätt
aff sino godze göra förra än han bort faar eller
seglar, hwilken som thet thy giör böthe 40 mrch, Löner
någhor sin gest vndan eller sin Swen tå the skola
scriffwas böthe 40 mrch och wari thy ma thy bätter
¶ Löner och någor gesta godz tå han skal skiuta, och
haffuer thet hafft ther till, och haffuer thet vnder han=
dom sinom, Och wärder ther medh fången, haffui
förgiordt godzet och ther medh 40 mrch, och gelde
åter godzet gestenom, Bröder och gesten hans thet

göra

Lönings

giöra, Och warder tilbunden medh twem manom,
haffuij och tå han förgiordt godzet och medh 40 merch
Och togh böte then 40 merch som godzet vnd hende
hadhe och thz dolde, Nu kan thz talas at Schutt
skal å Stadhen läggias, Och är ey än tå ålagdt, och
gäster och Byamads hwåna wilia bort fara eller
seggla, tå skola the Rägenskap för sinom hußbonda
göra aff sino godze, Och then tijdh hußbondan sendes budh
om hans Schutt, tå skal och han Schutt göra för
gästen eller Quinnen, Och så göra eedh sijn, effter at ha
haffuer fult giordt, bådhe för sigh och för gesten och
för Quinnen, och togh så at hwar thera skiutte om
sigh, Warder ey så giordt, at gesten eller hwinnen
faar bort, böte gästen eller hwinnen 40 merch, Och
hußbonden 40 merch at han lät honom bort fara,
eller wärie sigh medh 6 manna edhe, at han ey wiste
ther aff at han bortt foor. Nun än Byaman
wil någhon wägz Siggla eller fara, rekne för hustru
sinne om han någhra haffuer eller androm, Och säghie
Borgamestaren till medh then som han wäghnar för, Och
fare sijdhan hwart han will, Gör han ey så och faar
boort, böte 40 merch. Nu kan Schott vngonga, och
Byaman eller Byamads hwåna vthlendes åra, så tå
Borgamestarom och Schuttmannom på Rägenskap genom
så at the allerlädz hans godz wäpta, Och göre edh sijn
sielffuer tå han heem kommer, Och sameledes göre
Hußbonden för Quinnen widh booth som förr är sagdt,
Kan och Någhor Byaman eller hans Quinna så lenge
Vthlendes wara, at ett Schutt eller annat vngonger

eller lenger

eller längre, Och haffuer igen i Stadhen som rätt
för honom gör, gör tå Borgamann hans ytmungar
å Skypinskap en han må eller böthe 40 mrk så för
ett Skutt som för annadt, Ær och ey han mogande,
gör tå Sielffuer, tå han hemkommer, så för itt som för
annadt, widh booth som för är sagdt ¶ Nu ther tijdh
Skutt Vngonger, tå säya Byiamann eller thera frånna
sitt godz Vthlendes wara, Och ey wetta hwru gott thz
är, tå skola the ther före skiuta så mykit som god=
hedt tå war när thet bortfördes, Nu kan thz i
Skipbrutt wara, skiute tå the så mykit aff så mykit
som han welle therföre ytmungar togha, Och göre så
sijn redh the effter, Kan thz och hända, at thz godzet
åtterkommer oskadt, Skiute så the aff effter som thz til=
bör, Och godzet är til, ¶ Och the som legho gärder — om legho gärder
haffwer Vth til legha, skal och the aff skiuta, lijka
som thz redo ytmungar woro eller annadt godz ¶ Och
hwar som Skip äger större eller smerre, han skal — om Skip
så the aff giöra som thz redho godz woro, så offta so
Skott å Stadhen läggies aff allo insatto godze, som
är Skilffuer, köpenschapper som plägar skiutas aff,
Och ther thz vnder hender haffuer han skal ther rätt aff
göra, Och hwar man skal temmer sinne skiuta aff thz
godze som honom vthstonder, Och hwarit sinne han
thz aff Skiuter, tå skal thz Skottmanom kundgöras,
¶ Nu tå androm sendes budh Een tima och anna om Skutt
eller annor Byiamoth kundogas, Och kommer ey tredhie — Boot för
sinne at göre thz rätt som han skal eller tredskas — Tredske
the widh bött 3 marck, Gör och han ey thz rätt

innan

HS / B 165 -

innan 8 dagha the näst effter thet tridhie Budzdagen
böte 40 mrk, Wil han ey än tå rätt göra, pantes tå
vth aff godhe hans, hvad han wil eller ey medh Bakörs=
nom, effter thy ma kan hans godz pröffwa, Och thet tidh
Stadzens Bröder budhe någhrom til Rådhstuffu koma
om Vrhitt, tå skal the tweggia madna witnes när wara
¶ Hwilken som ey går medh Budhenom, tå han honom
tilsäghes böte 3 mrk, Hwilken ma tå han skal skuta
som ey gör rätt aff sino godhe och lönte någhot vndan
haffuj förgiordt thz han vndandolde och till 40 marck
och wari vtinnffrå, Döl nåhor sitt godz vndan,
Och gör ey som sagdt är, antighen at han ey skriffter
eller sigs sanffna lathe, böte och 40 mrk, Och endoch
göre fulle aff alt sitt godz som han skal skatta aff, Och
wari ma thes wärre, aff alla 40 marcha sak; thesso
målens tagi Schultma 10 mrk, Och thz andra tagi Kon=
ge och Stadhen til tweskifftes, Och sameledes thz som vn=
dan war doldt, Och the tagi Schultma intet aff, Och
hwar tryggia marcha sak; thesso måls pengar til tre=
skifft Konunge, Staden och Schottmanom ¶ Framdeles
är märckiande, at alle the Brotna, som til 40 marck
wörligit godz haffwa sitt och sina wäderlägningh, the
skola göra förskiuth, alle the som til 10 mrk haffwa
sitt och sina wäderlägningh, göre halfft förskiuth, Alle
the som mindre haffwa, skola intet förskiuth göra

21 Cap: **Jngen gerninges man må eller skal flere**
Embete vppehålla eller ijdhka vthan enhanda gerning
Och ingo andra köpslagan, vthan han böte 3 marck

i så

HS / B 165 -

så offta som han thz giör, Konungi och Stadhen, Vthan hwar laghe sigh nöijt medh sitt Embete, medh mindre at han wil thet eer vndersäghia och annat vndertaga som fört sagdt är; j sadana laghom wari Embetzmäna Konor, Orkar han ey botum tå gange til Erfft-wodes för Konungh och Stadhen.

Aff allom Stadzens Ingäldom som är aff 22 Cap:
wåghenne, Bakörs och Klädes hûsena, skal Konungi och Stadhen tilhöra, halfft hwariom. skal j hwariom Stadh hwar Borgmestere om sigh haffwa hwart åår 6 mrch hwar Rådhman 4 mrch till Rådhmanna klädhe, och thet giffwis halfft å Konungs och halfft vppå Stadzens wäghna.

Stadzens book skal läsas een tima hwart 23 Cap:
åhr, daghen näst effter Sancti Johannis Baptistæ dagh hwart åhr j hwariom Stadh.

J allom Leigdabreffwom skal screffwat 24 Cap:
stånda, för hwad han lejdader wardet, så at om han wil rätt aff någhrom haffwa om geld eller annedt, tå skal han rätt göra them til hans kärare, Eller hans Godz skall besättias.

J then Stadh som wågh är, tå skal hon 25 Cap:
Kluffwäghin wara, Och demkat widh pyndaren j thet Stadh hon är, En pyndare ett Besman och een spand skal wara öffwer alt Rijkit.

Sifta

Gifftermåla

1. Huru man skal sigh hustru bidhia och fästa.

2. Huru kona skal manne fästas
3. Om möö tager man moth faders ellers modhers wilia
4. Om man fäster konu och wil hionalagh bryggia och om hon nekas honom
5. Medh hwad rätt eller ordom gifftermaa ägher konu uthgiffwa.
6. Nu haffuer brudhgumen brudh sina fangit, och döör förra än hon heem til hans kommer
7. Huruledes festninga ööl, brullops ööl, barnsööl kyrkiogangs ööl och uthfärda ööl effter then dödha eller erffues ööl skal göras
8. Nu sedhan bonde och hustru giffta ära, huem sedhan hennes målsman wara skall
9. Om morgongåffwor och andra gåffwor huru the skola uthgiffwas och uptaghas, och hwad fordel bonden och hustrun effter hwar annars dödh haffwa skole medh morgongåffworna
10. Huru kona kan morgongåffwor förgöra och om hoor.
11. Nu döör bonde frå sin hustru, hwar barnet godhi tå skal före stonda
12. Om kona går å andra giffte huru barnagodz tå skal undanskifftas.
13. Huru bondans barnagodz skal undan skifftas nar han på andro giffte går

2 Om

Om flere kulla äro innen medh Bondanom än tend, huru thera mödherne skal undan skifftas. 14.
Om fadher eller Modher äre dödhe, huar som tå barna Målzman skal wara. 15.
Om Barna Målzman ey är tilfallen 16
Nu döör bonden uthan barn och hustrun kenner sigh haffuande wara 17
Om fadher eller Modher gör Bröllops kost åt barne sino, Och giffter andra henfölgd eller gaff=wor medh them, som Bröllops kläder eller annat sådant, huru thz sedhen mella räknas skall. 18

Första Capitel

WIL MAN SIGH KONA BI= 1. Cap:
dia och festa, Tå schal han hennes
Schyldesta frender åt spöria, Och bön sijn böria, Äro
fadher och Modher thet Giftoma dotter hinne, Äro
thy the till, tå wari hennes nästa frender som thet
urskildt i Erffda Balkenom, Eller och then som fa=
der eller Modher medh fullom witnom til hennes
förma eller hennes godz sätter, å döda dagx sino.

Nu än man wil sigh kona eller hustru 2. Cap:
festa, Tå skal giftoma henne, och 6 witnen å mans
wegna, och 6 å quinnons wegna när wara, Och
thet är laghliga fäst, Fäster, wigher eller gifter

uthan

Giffter måla

Vthan rätter Målzman böte 40 ℔ till tretskiftis
Eller vtan loff aff rättom giftom mans eller
hennes Målzman medh 6 manna witnom, Eller
dylij medh 6 manna edhe, at thz ey war hans gärd,

När twå fester ena kona

Hwilken man twem fester ena kona, böte 40 mrk
halfft konunge och halfft Staden, Och then som hennes
sidsternest tigger, böte Biscopenom 3 mrk, eller dylij
medh twäggia manna edhe sielffter tridhie, at han
ey wiste at hon fest war, tå skal Sochna prester
ther hon boor lysa tree helghdagha för Giftamå-
lom hennes, Och sedhan må han hennes saklöst
wighia, affla the barn i fästningh sadma, tå ära

Adelkonu barn

the barn Adelkunu barn, Afflar man barn i lön-
skalägge, Och tager man sigh the kona til Adelkunu
tå tager thet barn arff, ty tå han bättrar
qwinnan tå bättrar han och barnedt, Nu skil
Biscoper fästningh åth thet thera skilnader wollder

Hc Huardh

böte Biscope 3 mrk, Nu then som 40 mrk böta
skal och ikke orrkar bötum gange tå til Erffwodes

3 Lag:

Hwilken möö som man tagher emoot

fadhers eller Modhers wilia, hwad heller hon tager
honom til Lönskalägge eller lagagiffto, haffwi
förgiordt fäderne eller möderne och ingo andre
arffwe, Wil fadher och modher förlata hennes sak
sina, tå tage hon fullan arffua luth, Nu deles
ther om hwad thz är förlåtidt hennes eller ey, tå
skal hon thz medh 6 manna witnom wita och
swäria, at thet hennes förlatidt war. ¶ Thenn
i som

Hc som
läiar Mans
Quinna

som Lockar mans dotter som är Möö eller
hans frendekonu, så at hon skemd wardh quin-
sko sinne, löse sina Näsa medh 40 mark til tre
skifftes som för är sagdt, och fly the medh Stadhen
Vthan Målsäyendhen beder för honom eller wäria
sigh medh tolff manne edhe.

Nu haffwer man konu fäst och wil

4 Cap:

hionalagh byggia. Tå skal han giftomannenne hennes
tilsäggia 6 weykur förra än han wil Bröllop göra
söke honom hennes förfalla löös, böte then 40 ℔ till
treskifftes som thet giör, och gälle honom äther kostnan
effter thy som godhe män honom mäta, twå äå
hwarts thera wågha, thet är lagha förfall at hon
siuk är eller någhor the quaal; kommer at the
ey någho hionelagh byggia medh Gudz orloff och
kyrkionne rätt, kan hon honom än tå synias, tå
gange för fogatenom Borgamestara och Rådhmän
och tage doom aff them, och sampne sinom wänom
och fründom, och tage vth festekonu sina; j hwad stadh
hon skal vthtagas, han skal och twå Rådhmän medh
sigh bedhas som see och wetta hwad the göra, eller
och twå andra godha män, göre thet tå ey när the
Nempde warda, böte hwar thera 3 mark til treskipte
som för är sagdt, kan han hennes ey än tå få,
Vthan döör brytes wari saklös, kommer the nå-
ghor skadhi aff thy han wäll hennes vthtaga antigge
Dråp eller sår, wari thz ogildt alt thz the få som
hennes wilia wärja, hwad them göre som hennes vth-
tagha wilia, sår eller dråp, wari alt j werböte

och

Giffter:

Och thet sedhan ther kona laghtagin och ey wåld-
taghin eller Råånstaghin &c.

5 Cap: **Nu bedes brudgumme giftomåål**
tå skal han giftoma hennes fästekona hads giffta
Och i hender sättia medh thessom ordom, Jag giftr
tigh mina dotter till heder och hustru, halffwa
säng Lås och Nycklar, och til alt halfft vnnit
och ovunnit, [illegible] eller hvad thet helst är, Be-
dhan Jord och löösöra å landz the som i bohagz ära
Giffthes effter Landzlaghom, J Namon faders och
Sons och thess helgha Andas Amen. Ränter eld röff-
Thet so röff war annars fästekona: war någhor annar mans fästekona laghliga, tha
haffuer förgiordt 80 mark till treskifftes so
förr är sagdt, Och skyn Stadhen och komme aldrigh
offtarin i han Vthan rätter målsägande bidher
för honom, eller hennes arffingar om hennes fäste-
man döder är, Nu orrkar hvarken thera botum-

6. Cap: **Nu haffwer brudgumme Brudh sina**
fengit, Och will henne hemföra, tha hon döö förra
än hon hem til hans kommer eller i säng medh
honom, tå skal hennes lijk åther hem til hennes
faders gård föras eller til henne arffwingia, Och
alt thz som henne war giffuit aff hennes faders
eller frenders gård. Och Brudgumme taghe åther för-
idga sina the han henne fördt, Jngen må högre
Brudhs förningar: förmudga föra Brudh sinne än til 6 mark vnder bot
40 mark, konungs och Stadhen til träskifft, Dör
och Brudgummen, wari lagh sama, Vthan Brudh

/ haff-

haffuer förnidha sina thet han hennes skenckte eller
förde, Nu är Brudh hemkomin heel och helbrygda
tå skal Bryllop göras och Morgongåffuo giffuas
och sedhan medh Brudhgumma sinom i säng ganga.

Then man eller kona som festingaööl 7. Cap:

Brullops ööl, Barnsööl, Kyrkiogångs ööl, Vth-
ferda ööl effter the dödha eller erffuis ööl vill
göra, han skal thenna effterna Stadga holla som
nu seyes, Twå män skola vara och twå qvinor — Festingaööl
som folkedt skola bidha til thessa förda ölgerder, — Brullopsööl
Män bidia män och Qvinnor Qvinnor, Fästinga — Barnsööl
ööl må ingen göra medh någhom kost, Brullops — Kyrkegångz
ööl skal hollas twå daghar, hvar dagh till een — Vtferda ööl
Dagverd mera ey, Och ther må tilbiudas 30 diskar
Math bådhe män och Qvinnor, Will han mer folck
bidia, tå måga Borgamestare och Rådhmän loffua
honom thet till 20 diska math, Mera mågha the ey
haffwa Vndantagnom Embetzmannom såsom Böke-
mestarom och androm som thet förr stonda, Och eff-
wadt thet til göra, Brullops klädhe må ingen til — Om brullops
sijns lijff eller skära eet åhr än två par widh hans — Kläder
3 marck till twåskiffters, Konungz och Stadsens, Barns
ööl må hollas till eet mål eller Dagverd, ther
måge 12 Diskar math tilbiudas, bådhe män och qvin-
nor och icke mere, Om Kyrkiegongz ööl wäri sam- — K. k. gong
ma lagh, Vthferda ööl tå lijk jordas och erffuis öll
ööl som kallas ärsmoth medh Tijo diska math
för klerker och annat godt folck, Och tå thessa

ööl

öölhiärdir giorda ära, tå skal thz som Vpphölt
gånga å Rådzstuffu för fougten och Borgemest:
sweria å Bokh och alla Helga män, at ha thenna
förda Stadzens hollet haffwer och ey ytermera giordt
Bör någhor annorledes än som nu sagdt är,
Och warder medh trem manom tilwunnen, böthe
12 mark till treskifftes, konungs och Staden, wytes
thz honom, och ära ey witne till, wärie sigh medh
6 manna edhe, haltz han åch edhe tå felles til saken
vt, som honom warder skuld förtegiffwin

8 Cap: **Nu sedhan bonde och hustrun giffta ära**
Och haffua natt sama legat, tå är han hennes
Målsman, Och ägher söka och swara for henne och vthe för

9 Cap: **Morgangåffwa hwar som giffwer brudh**
henne skal wara 24 mark Swenska penningar, meera
och ey mindre om Brudhgumen will må han wara,
eller sägher sigh ey så stora Morgongåffwa orka giff=
wa, Aff hwarion tijo mark skal giffwas 2 ör
penningar, Wil någhor mera giffua, tå må ha thz
ey widh 3 mark saak till treskifft konung och Staden,
¶ Engen Brudhgumen eller brudh må någhrom någhra=
handa gåffwor giffua tå theira Brullop göres ey för=
ut eller effter widh booth 3 mark och gåffwarna
medh om han warder ther til wunnen ¶ Thenna
Morgongåffwor och andra gåffwor skola vthgiffwas
then första Brullops daghen, och Morgongåffua så
myken som nu är sagd, må giffwas i vthan

vittnom

penningom, Gord, Gårdom eller j hwario ma vara,
Döör Brudhgumen och Brudh lefwer effter, taghi Brudh Morgongåffwo sina som sagdt är, och kyrkio klädher sijn the bästa, som kiortel Mantel och Stryk Och hwad som kyrkio Bonadt tilhörer, Brudhe taghe vndan som Ekle och annor tolekan, Vthan Spenger som kyrkio Bonadt tilhörer, Och säng sina the bästa taghi Brudh aff allo oskiffta vndher skifftes lagha sina — Döör bonden för än hustrw

Döör Hustru förr än Bonden, taghi arffwa henne alt halfft vndher Bonden, Och ingen Morgongåffwor eller annor ting som för är sagdt Och togh taghi Bonden aff oskiffto säng sina the bästa, Och bäste klädhebonad sijn, Sadel wäpan, kijsto sina, så the förda Barnen sadnan, Och Hustrun lefwer effter Bondan, taghi inga Morgongåffwo, Vthi wari dödhe, Doch taghi säng sina the bästa, Vthan Smidhe som för är sagd aff oskifto Och sedhan skiffte han til halffs vndher Barn sijn — Döör Hustru för än bonden

Samaledes taghe Bonden allan fordeel som för är sagd effter Hustruennes dödh, endoch at barn lefwer effter, Och skiffte sedhan j two vndh barn sijn, Och taghi mans arffwa mans deel, och quinno arff taghi quinno deel, Morgongåffwor skal först vthgiffwas aff allo oskiffto, endoch at hennes husbonde hadhe henne giffwit till hwar tiundhe penning eller och mera som vpskildz j Testamento, om han hadhe thet rätt till

Nw kan kona hoor göra, och ma tager 10 Cap

Hittes inne medh hoorkarlenom medh 6 madna witz=nom, haffwer tå hon förgiordt Morgongåffwa sina — om hoor

och

Giffter::

Och Bonden haffwi tå wold om bäggia thera lijff Warder hon aff daghom taghin, tå tagi thennes arffwingar godzedt, Wärder och mannen wari sama lagh, Om hans godz och hans erffwingar, Wil och bonden böter tagha, böte tå bådhe hoorkarlen och hoorkonan halfft hwar thera femtijo trett march och Otta örtugar till tredskifftes, Konungs 13 ℔ och 8 ört. Biscops Målzäganden och Staden och så myckit, Bre-then må hustrudhe eller bondanom hoor wijtha, Uthan hwar thera andro widh booch som Urskildz i Rådzstuffu Balken.

Om ogifft kona gör hoor

A Gör och ogifft kona hoor medh gifftom man, haffwi tå hon förgiordt then fördeel som hon skulle haffwa aff oskiffto godzi effter sin hustrus dödh, och böte tå Konunge, Bis-cops Målzäganden och Stadhen sijn brutt effter thy som förr äro sagdt, Och hans hustru tagi Målzäganda rätten, Orkar hon ey bötinn, tå skal swara läggias om hans Uthaap och på hennes, Stadzens swen skal then bådhen om Stadhen ledha, Och sydhan byen för-swäria, böter och annat thera sijn brutt som sagdt är, wari saaklöst, Och Stadzens Swenen ledhe hå elle hennes om Stadhen som ey bötha må som sagdt war Konungen och Rådhman gifftes hono ½ ℔ för erffwode sitt

11 Cap:

När boor bonde medh Hustru sinne och

affla Barn sama, Döör Bonden haffwe hustrun witz ord, at ett för Barna godzi medh nästa frendes rå-dhi, medhan hon ogifft är, Och hon sydhan är fallen thet till, råde så sydhan som förr, medh nästa fren-

dhes

thes wilia iaa och samtyckio, och ey elliest.

När kona å andra giffto, och henne barna fäderne är inne medh henne, tå skal thet vndan skifftas, Och hon skal först taga aff oskiffto säng sina thet bästa, medh allo thy som ther tilhörer som för är sagdt, Och sidhan skiffte j twå, tagi halfft hon, och halfft barn hennes, hwad thet är gårdar eller andra ägher, Och haffue ingen wald at gifftas j barna fäderne, förra än thet är vndan skifft widh sina 40 merch. till trepskifftes. 12 Cap:

Om barns godz.

Gifftes kona j mans boo äre ther barn förr, tå skal vndan skifftas therras möderne, tå tagi först bonden, kyrkioklädhen sijn the bästa, Och all annor ting som j Morgongåffwonne stodh, Sedhan tagi halfft fader och halfft barn hans som förr är sagdt, Kan bonden eller hustrun å flere gifftor gonga wari sama lagh. 13 Cap:

Kan ey barnegodz förr wara vndan skifft som förr är sagdt, äro flere gifftor inne medh bondanom än een, hwad the äro twå eller trij, ägi alle halfft widh bondanom, Och tagi slijkt barn so barn, Ära och flere gifftor inne medh hustrunne tå wari j sama laghom. 14 Cap:

Nu ära fader och modher dödh, rådhe tå then som skyldaster är som förr sagdt är, Om Gifftermål och barna godz, Och å hwar som barnagodz haffuer handa mellan fadher eller Modher, han skal thet wissa 15 Cap:

medh

Effter:

medh fullom wedergäldom, Och Borgan före sättia,
at thz godz skal så gott, Och så mykit Barnomen
åter antwardas eller Barnsens arffwingar, som thet
tå war, när han thz til sigh togh. Och thz godz i the=
ra förmädna wold och gömo som så taghit warder,
thz bör hwarken minska eller brinna för barnom
vthan å Barnom åter antwardas, Hwilken som
Barnsgodz ~~-~~ så til sigh tagha will, tå skal han
göra barnsens näsfta frender hwart år Reghenskap
hwadh Barnsens godz skyldar eller Ränter eller hwadh
ther vthaff giffz, åra ey frender till, tå skola Borga=
mestere och Rådhmän tilskipa twå godha Byamän
eller så monga som nödertorfftighe som barns eller
Barnsgodzs skole före see. Och gör ther wisso före som
sagdt är, Eller och gör Borgamestarom och Rådhmanno
Rekenskap hwart år som the hafftna aff Barnsens godz
vpbära eller vthgiffta, J hwilken Stadh thetta
warder någhen man brudhit å Rådhmanne wäghna
barnoms eller thera godz före stå som före sagt är
Och gör thz ey, böte 3 mark till treskifftes, Konunge
och Stadhen, hwaris sinne han thet ey giör.

Barnsgodz må hwarken minska eller brinna

16 Cap: **Nu är then lithet wettande eller öff=**
wer gammal wanföör, eller Barnoms wäderdekoma
som then skal före see, tå skola frender thera til=
fara och doom tagha, Gitter thet om sant, tå äghe
han före rådha som bäst gitter kan, och wäl will
barnedt aff frendom näste skyldaster är.

Barna Målsman

17 Cap: **Nu Döör bonde och åra ey barn effter**

Kona

Kommer thet til gårdz som arffwe wil skiffta och öffwerrådha, tå swarar hustrun som före sitter, Jagh är medh min Bondas barn, tå äghe radz före=nas och i Fempnadt skulder sättias, Och doch rådhe hustrun offwer födhe henne, tå skal hon 6 Månadhe=dagh haffwa, henne tå å henne at hon haffwan=de är, tå skola än tå läggias henne 4 Månadhe dagh; Födes barn innan 10 Månadhe dagh och får doop och Christendoom, tå taghi thet arff, födes thet sijdermer, tå äghe thet ey arff tagha, gelle sidhan åter hustrun thet hon haffwer förgiordt aff thy godhe, Nu säghier hon sigh medh barne haffwa warit och thet förfaris, tå äghe hon thet wärja medh twå quinnor och 6 männ edh, faller och hon åff edenom, gälde åter kosten, Gitter hon Edhen gon=git wari saklös för kostenom, och doch skild widh arfft.

Nu kan fader eller modher brullop göra 18 Cap:

åt sinom Son eller Dotter, thet kost äghe ey till Rekenskap ganga, Sydskana mellan, tå the framdeles effter fader och Modher skolo arffwe skiffta, Vthan all annor ting som the kostadt å han eller henne, klädhe Brudhe Fårda och annor Medhgifft som fadher eller Modher medh honom eller henne gaff tå skal han eller hon eller hennes ma(n) medh 6 manna edhe vndergånga, Om sydskene hans eller hennes ey andres wil sigh lata åtnöyia, Och sidhan Jämkat them mellan, thet är så vnderstondande, at fädherne och Mödherne skolo Jämkas them emellan

haff

Erffda

Haffuer han eller hon mera vpburit än huart
syskane hans eller hennes åff åff fädernet eller
mödernet Giffuit vth, är och mera godtt till än so
han eller hon fick, tagi the mera hitth igenom
widher annat som andre haffua fongit och bättres
så, Och gonge ey skiffte thera mellan aff nyia,
Boo syskane samman i boo oskiffto, giffues ett the
ra aff them eller flere, thet koster ägher ey til skä
kenskap gonga

Balken 16

OM BYIAMAN döör och hans hüstrü

Hüru Bryst arff ägher ärffwas. 1

Hürü Bakarff ägher ärffwas och Skifftas. 2

F Om dödhbörin Barns arff 3

Warder Laggifft kona tagin medh wold ifrå bonda sinom 4

Om man eller kona döör aff misfallom 5

Om Bönderkulla och Damkulla arff 6

Om bonden döör förra än hustrun wiste sigh haffwande wara 7.

Om Sydskane boo sedma j Boo oskiffto, huru thet tmellan skal skifftas. 8

F b. Nu delis wedh Brystarff och Bakarff, huru thz skiljes 9.

Huru Sydskane skolo arff skiffta 10.

Deles weder arff, och kalla sigh bådhe ret rätte äga 11

Nu är någhor skyllare än then som arffuit haffuer, och qwälz inna Natt och åhr 12.

Huru frillo Barn ägi uppfödes 13

Huru frillobarn ägi ärffwa och erffwas. 14:

Om hoorbarn och annor tolkken huru the skolo erffwa och Erffwas 15.

Nu klandras thz som j skiffte är komit 16.

Huru dödz mans gield äga betalas 17

Om

Erffda

18 Om Dana arff.

Huru man eller Kona ägha Testament giöra
19 eller vthgiffua, och huar lijkfens vthferd koster
Erffda ööl eller och annor tolekew.

20 Om någhor giffter fodskane sitt eller oskyldt
aff sino godzt, och döör ty barnabunden huru
thet skall ärffuas.

Om the omyndigar barn giffnes vårda aff Gudh-
21. faders eller Gudhmodher eller annars, huru the
skola skifftas och erffuas effter barnsens dödh

Döör

DÖR BONDEMAN eller hans hustru 1. Capitel

Och leffwa barn effter Son eller Dotter, Erffue så Son som Dotter, och så Dotter so Son, Och tagi slijkt Sona=barn aff arffue som Son och slijkt Dott barn aff arffwe som Dotter endoch at någhor leffwer aff föräldrom

Nu ära ey the til som förnemda ära 2. Capitel

tå är fader och Modher, tagi tå halfft fader aff arffwe och halfft modher. Ära ey the til tå är Brodher och syster, tagi tå Brodher halfft och syster halfft, och tagi slijkt brodhs barn aff arffue som brodher, och slijkt systerbarn aff arffue so syst. fadbrod och fadsyster

Ära ey the till tå är Modherfader och Modhermod tagi halfft moderfader och halfft modher modher, modfader och mormoder

Ära ey the till, tå är faderbrod och fadsyst, taghi halfft faders broder aff arffue och halfft fader syst, farbrod och farsyster

Ära ey the till tå är morbrodher och Moder syster tagi och aff arffuet halparten huar thera. morbrod morsyster

Ära ey the till tå äre Bryllinga och Byslinga, tagi och halfft huar thera aff arffue, å huan stadh som delis värder å fäderne och å möderne, ä huad thet är man eller kona, Och ära bådhen jempnskyld Brillinga och Byslinga

HS / B 165 -

then dödha, tagi å halfft hwarthera aff arffwe,
Är annat närmare tagi thz alt sama och giffwe
inthe wthaff i andra slechtene.

3 Cap: **Nu deles widh bryst arff och bakarff**
bådhen themen skylle, ganga bryst arff till och bak-
arff ifrå, thet är bryst arff som aff mannenom kom
och bakarff åther tilbaka i slechtene.

4 Cap: **Nu säghia barnsens fädernes frender**
barn wara dödt födt, tå säghe hon som widh fråa-
rom sitter, At barn war qwickt födt och fick doop
och Christendoom, tå bär kona twäggia manna withne
Och tå komber modher åth barnsens arff

5 Cap: **Nu kan kona medh wold warda borttagē**
frå bonda sinom, kan hon få barn inna 40 weckur
frå thy at hon war i säng medh bonda sinom, thet
barn skal arff tagha

6 Cap: **Sättias all samman i skip man och qwin-**
na, Och barn thera medh, drunkna allesaman, Och
ingen wet hwar som först eller senest döör, då ärffwe
mans arffwa man och qwinnones arffwa qwinnona,
Sättias the i slädha all samman och åka i wak ena
Och wet ingen hwar först eller senast doo wari lagh
samma, kombe hwar åå land, dräper eller bren-
ner, Och ingen wet hwar som lengst leffde wari
samma lagh, Dräpas män leffwandes och spörias
dödhe, Och ingen wet hwar som lengst leffde wari
samma lagh, Liggia twå siuke i ene hwse, Och är
hwar thera annars erffwinge, Döö the bådhe i senden

wari sama lagh, Lefwer annar thera efftir anna så lenge, at han må widh Gudz lekamen tagha, tå wari han hans arffwinge, Endoch at han gitter ey talat eller Gudz lekams tagit, liggie thet til twå män som tå gå ther widh the närwarit.

Nu är fader och modher dödh leff- 7 Cap:

wa efter både Sunderkulla och Samkulla, Döör ett aff Samkullenom, tagi tå Samkulle tree lutin och Sunderkulle fierding aff arffwe, hwad thz är bro- dher eller syster, Och hwad the äre flere eller fiere, the få ey mere än fierding, Ära kullar twe, Och är alt dödt efftter annat, tå erffwer kuller kull och ingen man eller kona, Döör barn och lefwer efftir fader eller Modher och annat thera är dödt, erffwe halfft fader eller Modher och halfft samsydzkene. Döör ewnda barn och lefwer efftter fader eller Modher tagy altsamans endoch at Sunderkulle är till, är ey samsydsken till, tå erffwer fader eller Modher, Och giffwe intet wth aff, Nu han bryst arff är till, Och thz wari lagh, ä hwad fadhren eller Modhren äre gifft eller ogifft efftter annat

Sunderkulla
Samkulla

Nu giffter bonde och booz medh konu 8 Cap:

Och afflar barn medh henne, Döör bonden och förr. än hon wiste sigh haffwande wara, Nu faar bondens arffwingar till och taga arffwet, och säghia efftter thz ei ingen barn medh henne man ätte, the före må ei honom icke erffwa, Nu nekar hon ey at hon ey haffwande är, och får han thz höra som arffwet haffwer, faar till och dräper henne, och wil

j nödgi

nödigher arffwet mista, eller förgiör hennes lijff
medh förgärningar, Nu kärdas hon och wardher thy 2
dhan vppenbart, at han förkom hennes lijff, Git 2
tes the till 6 manna withne, ellers tå skal hon vp
aff Jord taghas och hennes lijk vpskäras, Gittes
the barn eller någhor lijknelse till barns, tå
erffwer barn fader sijn, Och modher erffwer barn
sitt, och hennes arffwingar henne, Ther erffwer
Her erffwer Dödher och He: dhin. Qwikker och Christen går ifrå — Dödher och Hedhin Qwikker och Christen går ifrå
thy at ingen må draga annan sigh til arffz.

9 Cap.

Nu boo sydskane samman j boo oskiffto

Hwadh the affla medh idhust eller androm slögdhom
taghi slijkt brodher som brodher, Och slijkt syster
som syster, Nu sedhan skifft är, taghi thet hwar som
han winner medh idhust eller slögdhom.

10 Cap:

J hwilken Stadh sydskane eller andre erff:

wingia wilia arffwet sino skiffta, tå skola thera
näste frendher Sexe wedherwara, Eller och andre Sexe
Byamän, them som Borgamestare och Rådhmän ther
til skipa, å Rådstuffwo på then tijdh thet skifft är thera
mellan, Och hwar sägher sigh åt skifftet nögia låta
tå skola the samma arffwingar å Rådzstuffwon ganga
för Borgamestare och Rådhet, och the bekenna, at så
och så skifft är, Och sedhan taghi the sitt Stadz breff
åå, at ingen må offtare aff them om samme arff
skiffte qwälia eller på tala, Kan och thet så wara
at the trätta sijn emellan om lotten eller skifftet

Och

och sägia at thz är ey iempt skifft, tå skola the vth
twå Rådhmän koma och skodha thera lott, och Iem= 2
ka medh them ther som förra ther öffuer wåro, Wi= 2
lia the än tå sigh ikke lata nöghia som the ä them
emellan iemkat haffwa, hwärie thz tå å Rådzstuffu
at the kunno ey iempnare them emellan läggia, tå
haffwi hwardhan hwar som fongit haffuer, Och giffui
hwardhan Stadz breff ther åå, at så är skifft them e= 2
mellan, Och gonge hwardhan aldrigh igenkan them eller
thera barn mellan om thz sama godhedt.

Dela naghre om arff och kalla sigh bådhe 11 Cap:

medh rätto ägha arffwidt, Tå är thz både rätt och
lagh, at then som vppenbara skyldskap effter kiör= 2
kions rätt till haffuer, han skal arff haffua, Är
någhot twiff i och ey vppenbara skyldskapper till, tå
skal fougten Borgamestere och Rådh thera skyldskap
å Rådzstuffu letha, och then tildöma som mera
skääl, och bästa närwarande mäna wijsar, Och sidhen
fullan Borgan sätia, at ingen rättare arffue komer
vthan han, Doch så för Tefftzens skuld, at then so
arffuit tagher effter Rådhmana doome, wette skyld= 2
skap sijn samman, och ey ofadnan medh 6 mana witne.
Och twå aff them inna Möderne och twå aff them
innan fäderne inna sätte ma, haffuer han ey
the frender tagi tå andra godha män som ther aff
wette vthlete, hwar sin skyldskap för thes ärs hoffd
åkomer, Och haffwi then arff som i handom haffuer

Nu

Ärffda

12 Cap: Nu är naghor skyllare än then som arffwett haffwer, Och talar ther åå förr än thes års heffd å kommer, effter then dagh som thet fallit är, taagha arff sitt effter laagha witnom och dome, ändoch at thet seer framdelis i arff fallit, ty at thet är återgongz arff som oskyller taagher, om thet i laagha tydher åå talas som förr är sagdt

13 Cap: Modher skal frillo barn sitt födha ther till thet är twäggia åra gamalt, Sidhan födhe thet fader til thes at thet är siu åra, lägge doch sidhan til bäg= 2
frillo Barn gia theera wårdnader å barnenes ther til thet är siu åra, Nu lyktes barns fostermodher, och förderffwas thet barn aff wanrykt, thet ägher bisopper skodha hwar som thet barn skal åter fasta ℭ.

14 Cap: Nu kan frillo barne peninga wedha faller thet barn ifrån och åra peningha effter, tagi halfft fader och modher aff arffwi hwart theera, Eller annat theera tagi alt samman, Æra ey the til, ganger tå thet arff som all annor arff, Än ey må thet arffwa
frillo barn 3 marck, adelkorn barn 6 ℳ mera effter fader eller modher effter hwart theera än 3 marck, for adelkunne barn till 6 marck tagi frillo barn 3 marck, hwad the äre flere eller fierre, är arff 2
wett minder tagi alzintet, haffwer han mera tagi doch ey mera än tree marck.

15 Cap: Afflar man barn i hoordom frendsämie Spiällt, Bundhsoffwa laghi eller sydskana spiellt, the barn see skild widh alt arff, kan then peningha
om hoorbarn wegha, tå giffwis een luth för hans siäl, och een

tagi

taghi Konungh och en Biscoper och een Stadhsen
efter hans dödh, Om ytersta barn wari sama
tagh, kan näghot giftas aff thessa förnämda och
affla barn sighi, så thz arff til skifftes so annor arff

Nu kan näghot thet klandras som j — 16 Cap:

arff är komit, klandras thz för enom tå klandras
och för allom, hvad thi skola thet holla eller Vh=
giffwa, Och wäri arffwane thz medh Stadz rätt
eller Vhgiffwås ☾

Döör man och ära gäld efter, tå äger — 17 Cap:

Gäld betalas aff bäggia thera oskiffto godhi, Och
sidhan Morgongåffwo Testamentz och hvad som ther
tilhörer, thet skal taghas aff oskiffto, Och sidhan skiffte
arffingarna thz som äter är efter thy som hvar
agher rätt till, Är ey godhet mera än geldet, tå geltes
gäld, Testament och Morgongåffva kome ther til, Och
~~ey godset mera än gälld~~ Vhgifftes intet then ther aff
som thz giffwit war, finds ey godz till tå är ther
ondt ymindga taggha, ther som inga ära till, Och — *Ther är ondt ymindgar ta gha ther inga äre till*
arffwa ära sakllösa, Och haffwe ingen wold näghot
arff förra skiffta än som geld gulden äre, them
han skylligh är, Räcker ey godhet till fulla be=
talningh, tå fälles aff allom gäldom slijkt aff marck
som aff marck, Är näghor panter förstånden effte — *om förstånden panter*
mans dödh, tå skal then sama som panten är satter
haffwa wold honom ägha eller sälia efter laghen
och intet Vhgiffwas eller fällas aff honom, Vthan at
han bätre är efter godha mana mätzordom, tå
skal thz han bätre är, arffwom hans antwarda

Eller

Eller then han gäldskylliger är, Är och then sama panten ey förståndhen, ägha thå alle the han gäldskyl-lighter är wold ägha eller försälia, så fast som the som under handom haffwer, Och felies slijk aff ork som aff marck, Kan och någhor arffwe thes dödha någhot aff arffwe haffwa tagit förra än thet skifftes eller och sedhan, och kömer tå thet gäld kräfftz, och wärder tilwunnen, tå giffwe ut alt gäldett, emedhan bäggia thera räcker, Och wari ey mä thes bätter.

18 Cap: **Nu döör then man som ey haffwer** arffwa inrijkes, kommer rätter arffwe inna natt och åhr medh fullom skiälom, at han är hans rätter arffwe, tagi tå hans arff, Kommer han ey innan natt och år, tagi tå konungh hans arff, hwad thet är Jord eller lööſöra, thet kallades fordom Danaarff.

Om Daanarff Nu än Jord Bonda eller andra ägher äre honom giffna, tagi then them åter som them uthgaff, Doch så at thet witterlight är medh Stadzens Jnsigle och breff-we at han thet uthgaff, Nu än man är Utlendsker och hans arffwa, tå skal arffwedt standa ther till han kommer som erffwa skall, Nu om man ey wett aff hans Erffwingar och kommer ey budh aff honom eller sann wissa, hwar han är eller kommer ey sielff inna natt och år effter thet at arffwet fiell tå taghi halfft konungh, och halfft giffwes för hans siäl.

19 Cap: **Wil någhor man eller kona Testament** göra, helbrygda eller siuuk, haffwer han barn effter sigh, haffwi tå wold at giffwa hwad tijende

penign

penningh aff allo sino godze vörlighit och orörlighi
Haffuer han ey barn, Och haffuer doch andra arff=
tagar inrikes, haffuer tå vold giffua hwar
tiyndhe penning, aff allo thy som han ägher som för
är sagdt, Haffuer han eller hon hwarken barn
eller inlendska arffua, vthan haffua doch arffua
vthlendske byggiande, haffwi tå loff giffua alt
halfft thz han ägher som förra är sagdt, Haff=
wij doch ingen vold at giffua vndan sino bar=
nom eller inlendskom arffuom eller vndan vth=
lendskom, huus Jord eller gårda, om the vilia in i
landet fara, Och ther boo och byggia, vthan såledhes
at arffwadgarna måga thz igenlösa vnder sigh igen
om the vilia inna natt och åhr all testament och
all gäld, Och alt thz som lijkens vthferd är, Graff=
öl eller offer och alt tolkedt skal aff oskifto
godze betalas och vthgiffuas och alla efftergärder,
then som arffuet sedhan tagher, giffuer tå vth, Må=
nadz motz öl, årsmotz öl och annat sådant.

Testament til hwar x. penningh.

Gifftter man skyldmanne sitt eller oskylt 20 Cap:
aff sino godze, Och döör sedhan barnlöös, gånge
åter godzet till then som vthgaff så myket som
vthgiffuit war medh honom eller henne, thet som
öffuer afflat godz är, ärffuer sedhan näste frender
Och then gåffuan fester sedhan medh Stadzens krafft
och Tinghe

Nu kan Gudhfader eller Gudhmodher 21 Cap:
Gudhbarne sino penninga giffua, eller annar man
eller qwinno, och fader och modher sända thet penni

til

Jorda

til Diööß, öffrast the ymnidhin eller vidhrast, thet
wari barnsens gagn, tagi the ymnidhin barnedt först
aff allo oskiffto, Och sidhan skiffte sidskans fädernes
eller möderne sino, kommer trätta then emellan om
thz godz, annar säger thz så wara och annar thera
thet nekar, liggi tå thz til thera madna som tå när
wöro, eller och til faders och Moders breff om the
dödha äro at så war giordt, Nu säger annat thera
mera wara och annat mindre, swäri thz til sidhan som
thet handa mellan haffuer, medh 6 madna eedh, at thz
godz så myket är, Och doch skal thz pröffwas, huru
ther är medh köpenskaper dryfftum thetta giffra godz
och så afflat, gangi til arff som om all annor arff
om thz barnedt döör eller affaller. C

Huru Erfda Godz skal vpbiudas / Säljas och pantsättias. 1.

Huru Byrdomän må egho Tompt och Gård återlösa 2.

Nu skal thet som sålde och Byrdomä vil återlösa, och sägher thet Gård ey wara laghligha vpbiudin eller hembudit. 3.

Medh hwadh wilkorom må man Gård återlösa 4.

Huru afflinga Tompt eller gård äpter säljas 5.

Huru man må affhända sigh Tompt och gård medh kiöp eller skiffte, Och om frijdzskilling 6.

Om köpter Gård eller Tompt klandras och om thet som ofmyndigh sääl 7.

Om thet som säl och gitter ey hemolat kiöp 8

Huru man må sälia annars Tompt eller gård 9.

Huru öffwermagha eller Jomfru gårda eller Tompt må säljas och återlösas 10

Om Tompt eller Gård skifftes å land, i Jord 11.

Nu gör man både kiöp och skiffte aff Stadhen och på landet 12.

Om Laggha Jord skifftes eller Gårda 13.

Om man får Jord för affradz daggha och gård eller Tompt för faardaggha .14.

Huru

HS / B 165 -

Jorda

15. Huru Barn ägha födha fadher och Modher

16. Huru bonde må förgöra eller sälia hustruns
tompt sina, eller hustrun bondans tompt.

17. Om the förskäl man eller kona gör i sinom
ytersta tima, huru ther om är

1 Cap.

WIL MAN sälia sina tompt

eller Gård then han medh
arff fongit haffuer, tå skal
han then sama gård å tryom
Månadaghom oå Rådzstuffu
laghliga vpbiudha, Och sidhan
biudha then sama Gård nästom
frendom, fädernes frendom
fädernes gård Mödernes fren-
dom mödernes gårda, eller
hwadh thet helst är, Wilia the för then Gård giffua
som andra biudha, köpe tå, Wilia the ey tå, tå sälie
thiär han bäst kan och må, Och ä skal then sama
Gårder eller Tompt osold wara 14 dagar effter thet
som thet är laghliga vpbudin oskyldom mannom, at
frender måga sigh betänkia om the wilia then Gård
köpa eller ey, Wil och någhor Erffua godz till
pant sättia, tå biudhe fädernes frendom fädernes gårda
Mödernes frender mödernes gårda, Om the ellist in-
rijkis äre som för är sagdt, Wilia the ey låna
honom penningar opå thz godzet, tå sätie thz ther
hwar han må, Sitter han ey löst thz godzet then
dagh som the honom förläggia, tå skal then som
lånt haffuer thz vpbiudha tree Månadagha, sidhan
biudhe nästom frendom hans thz återlösa om the in-
ländes äre, Och holle thz effter then 14 dagha, Wilia
the thz ey återlösa, tå haffui framdelis til thet arff
ingha tiltalan, Och then som penningarna lånte, löse

tå

Then gård eller Tompt äger 3 Rådz stuffu dagar vpbiudas

fädernes frender fädernes gårda mödernes frender mödernes gårda

tå til skyld, Om han thet äghä wil, effter fyra godha mana mätzordom, twå å hwario sydho eller bortsålt, effter thy thz wärdt är, War gardzt bättre giffue till effter thera mätzordom, är gardzt wärre giffui then till som vthsatte effter sama mana mätzordom

2 Cap:

Nu kan thet så wara at någhor

Bortsääl från Byrdomannom Tompt eller Gård obiudhz=
nan vp å Rådzstuffu, eller frendom thy hembiudhnan
tå böthe then thz gior 3 mark till treskifft, målzägand
konung och Stadhen, Och nästa frender löfa åter til sin
sama Tompt eller gård som han solder war inna
14 dagha aff then sama dagh han thet wetta fick
Och doch inna sama åredt aff thet solt war, Och tå
skal han strax til Rådzstuffu koma och tilbiudha
penningar sina effter thy som thz soldt war, Och thz skal
han swäria sielffuer tridhie, att han thz ey förra wes=
ta fick ¶ Löser han thz ey inna sama dagh åter
som nu sagdt är, tå haffui ingen talan til thz sama
gardhzerdt, kan thet henda at någher ärffwingr haffui
vthlendes warit, Och komer inna Natt och år effter
thet then gården eller tompt sold war, haffui tå 6
wekna dagh effter thet han hem kom then gården
återlösa som han solder war, Är thz gardzt någhot
bättradt, giffue åter effter 4 mana mätzordom
Löser och ey han then sama gård eller Tompt i then
sama 6 wekum, tå wari lagh som förr äre sagd,
Och haffui åå then som vthlendes är 6 wekna dagh
effter thet året är vmgonget, aff then dagh gardzt

soldt

solt wär, sina byrd åtterlösa, Om han ty förra
j landet kom, Och sama lagh wari om Jonfrw
och öffwärmagha, Boor näghor med vthan Stadhen
Och inkendes och wil thz godzet åtterlösa, tå skal han
thet wätta medh tryggia manna edhi, at han thz al-
drigh förra wätta fick, för än Ore wärkur aff then
dagh som han för kommer, at thz godzet solt wär
eller vthsatt, och doch inna sama årit thet wär vth-
satt. (. Taghes näghor eller ytermaghi the för än the
wär förgifftwit, Och warder tilwunnen medh twem
mannom, böte 40 mark til tredskiftes, målzägande
konunge och Staden för thz han lögh sigh ther till,
Vthan han kan wijsa at godzet bättrat är,

Nu Dela the annar säghir the tompt / 3 Cap:

eller Gård wara lagliga vpbudhnan och annar ty,
tå skal Fogten Borgmestere och Rådhmän som tå å
Rådzstuffu wore och åhörde, at then sama Gård wetta
wara vpbudhnan, Och then emellan thz åtskilia, Sägia
the honom wara vpbudhna wari saklöös, Neka the
thet böte 3 mark till tredskiftes, Målzägande konung
och Staden, och haffui wold åtterlösa the tompt eller
Gård, effter thy som förr är sagdt, Dela the om och
säghia byrdoma then sama gård eller Tompt sigh
ty wara lagliga heembudhna, leggie thz til twägia
tryggia manna som tå när woro, at then sama Tompt
eller Gård war them närwarandom lagliga heem-
budhin, sägia the thet sant wara wari waardes, Ne-
ka the thet, böte 3 mark til tredskifte, Målzägendin
konungs och Staden, Och löse åter som for är sagdt

Och

HS / B 165 -

Och å hwar som Gård eller Tompt skola å=
gandnom eller byrdomanom åter bindhas, eller
och andra panta, tå skal thz medh twom byia=
manom göras och stadhfästas.

4. Cap: **Thetta ära the Werdöra som man**
skal sina Tompt eller Gård återlösa medh, Guld,
Sylff, Redo penningar, korn nöt fläsk Smör,
Gräswerk Walmar, Lärifft, oskorna klädher alla=
handa wärd, Effter thy som thet wärdt är, och pen=
ger är the på, och fore godhe må thz mäta, twå
å hwars thera wäghia, och så dyrt skal Tompt
och gård återlösas som hon soldes, och såsom the
4 then mella läggia, så skolo the ther åth lytha,
Ingen må någhra handa Tompt eller gård återlösa
Uthan han wil then sielffwer haffwa, och ägha åt
minsta i 3 åhr, Uthan han kan wara trengder
then sama Gård eller Tompt sälia, Och thz sama
rönts för hwad han thz återlöser eller nz hwad skälom.

medh fäderne partzeler skal gårder åter lösas.

5 Cap: **Hwilken affluga Tompt eller gårda**
wil sälia, han torff ey lengter then effter Erffwingom
holla tå the Upbudhna ära än 8 daghar, Wilia the
then Gård eller Tompt ey lösa som sagdt är, tå
sälie hwar han bäst kan, Uthan han hennes köpt
haffwer aff Erffwingom sinom, haffwer han the tompt
eller gård så köpt wari sama lagh, om then
tompt och gård som om andra gårdar fö förrsagt är

6 Cap: **Allestädz ther man gör medh sin tompt**
eller Gård köp eller skiffte, och thz är fast, och the
Tompt eller Gårda må byrdoma ey återlösa, och

thz

thet skall vppenbarliga inne å Rådzstuffu göras
för Fougten Borgamestara och Rådhet, Och the skola
the Frijdzskilling göra effter gamblom Stadhga, Och
medh fullom Stadzscriffuom och Insigle på Brefske
scriffwit, Stadhgas och fästas eller scriffuas i Stad=
zens Tenckiebook, och Vpskilies Tomptens lengd och
bredd, Och huar Tompten belägen är, Liggie så en
Tompt som annar, Och på huad tijdh om året som
thet Schifftedt skeedt är, Och huru monga pendgar
huar androm tilgaff, Och the Gårdar som man köper
eller Tompt, och ty kommer i skiffte och geldgullden
warda, eller annar androm giffuer skole samme=
ledes Stadhfästas som nu war sagdt medh Stadzens
scriffuarom och annars ey, Förty kommer någre deela
eller trätta thera mellan som then gård eller Tompt
haffuer köpt, Och then som närbyggier, Eller och the
Tompt klandras för honom, tå må han ey dylia
som solde, Eller huru monga alnar han honom solde
Och giffue Stadzens Scriffuare tree daler för scriff=
wet, och mrk för thz han screff thz i Stadsens
Tenckebook, Och thet kallas Frijdzskillingh.

Fridzskil=lingh.

Köper man Tompt eller gårda aff

7 Cap

androm, warne then som solde Tompt, och hemole
then wärd som köpte, klandras något i thess som
köpom, tå skal fångamanne frankoma, Sitter han he=
moldt som solde, Komme köp thes som köpt haffuer
kommer ey fångamand hans fram, eller och kommer
fram och sitter ey hemolat, tå gange huar til sijn

D j.

och

HS / B 165 -

Och then böte 3 mark till treskiftes, Målsägande Ko: och Staden
som ohemulit solde, Och så wari j allom androm köpum

8 Cap: **Nu later man Tompt eller gård sijn bort**

hwadh heller medh köp eller skiffte, Och får sedhan
hwar aff androm the sama Tompt eller gård till
tridhie man eller länger, klandras tå then sama Gård
eller Tompt, för then som Gården eller Tompten först
bortlät och gitter ey waart tå böte 3 mark til tre-
skiftes, Målsägande Konungh och Stadhen för ohemulit
Och the andre wari saklöse, Och then gange åter til pe-
ninga sina som hemuldar vthgaff, Och then tagi
hemulda Tompt eller gård åter som vthgaff

9 Cap: **Ingen haffwi wold sälia annars mans**

Tompt eller Gård, Medhan han ey sielff nar warande
är, Uthan han haffwe fulla macht och öppet breff aff
honom the Tompt elle Gård hemola then som köper
sama Gårdh eller Tompt

10 Cap: **Haffwij ingen wold öffwermaga Jord**

Jonfru eller weetwillinga Jord, Tompt eller Gårda
eller hwadh them tilhöra bortsälia eller Bortskiffta,
Uthan the wärda bätter skifft, Uthan thet så hender, at
öffwermagha wärda Myghande man och möö gifft
är, Tå haffwij wold thz skiffte holla eller ey, Och
doch ey annars än the wärda wär skifft, Och Borge
mestere och Rådh leta thz görliga tå sådant hender
at thz ey hender uthan fullom skiälom, Och ther
liggie ingen Stadhga förra åå ☉.

Nu

Nu skiffter man til egn å lande och 11 Cap.
tagher Jord å land för sin Jord eller Tompt i Kiöp=
stadhen, taghe huilk effter marchetalet på lande som
Jorden geller, thå dömes the hulh och fast. Görs the
bådhe kiöp och skiffte på lande, gånge thå som all annor
kiöp och skiffte, Och sedhan giffuis the breff åå, både
å landena och i kiöpstadh, so all anor kiöp och skiffte.

Nu gör man bådh kiöp och skiffte aff 12 Cap:
Stadhen på landet, eller aff Landena och in i Staden
Är Skifftet meer och kiöp mindre, thå giffs Skifftom
fastom wold och witzord, är kiöp mera och Skifft
mindre, the dömes Jord i byrd, och giffs kiöpe fastom
wold och witzord, är bådhen Tompt, gange åter i byrdena.

Alla the Jord som man säl eller skiffter 13 Cap:
i Stadhen gange effter Landzlagum, Och alle the Tom=
ter eller Gårda å landet gange effter Stadzrätt, Och
åå hvar twå della om Jord, thå äghe han affradt
som Jordena winner om hon såld är, than han wä=
ner sigh till witzorda, Och hvar som byaman winner
aff lande mans tompt eller gård til sin, och haffv
ther i bygdt och ill leghe soldt, thå giffuis hono husa
leghe åter

Hwar som kiöper jord eller mz 14 Cap.
skiffte fåår aff androm för affradz sagha, Eller och
fåår tilpanta, thå haffuij han affradh som Jord winner
Och sama lagh wari om Tompt eller Gårda som han
kiöper eller fåår mz skiffte för faardagha.

Hvarn

HS / B 165 -

forda

15 Cap: **Barn skola fadez och moder üppehålla**
och födha, Om the sinka warda eller wanfört, Om barn
så Moghande ära, Och först thet äldsta barnet skall
födha fadher och Modher sijn, Och sijdhan hwart effter
thy som thet gammelt är, Och taghi för hwart års födho
3 mk penningar aff thera lösörom, Räkkia ey the till,
tå taghi aff thera arff, Wräka the fadher eller Modher
och ära the Moghande, böte hwar thera hwart år med
dhan the wällrådha forra 3 mk, Och thz warj fadhers
och Modhers orsaak, Wilia the ey moot fadher eller
Modher tagha, tå skola nästa Erffuinga, hwad barn
äre anthen Erffuandes eller Dödhe, Effter thy som the
öffuer eens warda, Effter han länger än ärffuet
rekker, föde så then sedhan som förr, Eller warj badh
som förr är sagdt, Wilia the ey undertagha, tå see sigh
för ther the bäst kunna medh sino godz, Och haffuie
Erffuinga thera ingha tiltaland til thet arff at the måga
ey giöra ther medh hwadh the wilia

16 Cap: **Ey må bonden sinne hustru Jord Tompt**
eller Gård sälia eller förgöra, Uthan thesse nödh tränghia,
som här effterfölier, Kan Uthlendsker Häär till Landz
läggias, Hedhin eller Christen, fangha Bondan eller Hus:
truna och bortföra, kommer sidhan budh, och bedhia
thin återlösa som fangne ära, Nu är ey annat till
än Tompt Jord eller hennes gårda, tå må bonden
the tompt Jord eller gårda eller hwad thet helst är
bortsälia, och sina hustru återlösa, Då må och Hustrun
Bondans Tompt Jord eller Gård sälia och bonden åter
lösa

löśa, Nu kunna the warda Barnabunden eller ey
Och them trenger Hunger eller fattigdomer, och komme
ey till aff förgörilsen aff dubbel och annat sådant
tå må och hwar thera annars så förgöra, tå wari
Jord på landt j thesso måle effter Landzlagh som,
annorledes må hwarthera förgöra annars
Vthan thet sé bygges theres, och thera nästa frendes
godhe wilia Ja och samtyckio ¶

Alt thet man eller kona j sinom yterzsta 17 Cap:

Tijdh och tima, bekenner och talar, Och gör ther sijn
testh effter som thet tillhör, Huad han äghet någon om
gäld eller annor honom, Eller om någhor annor mål
thet skal wara stadigt och fast, Doch så at 3 män
åt minsto, wari ther widh till witnes, Thet som
Erffuingen skal betala eller någhot vptaghá, och twå
the som testhen skolo göra, om thet så hårdt wederforst
at the thet medh sijn edh swärja och bekenna huad som
the förstådt och hördt haffwa ¶

Bygninga

1 SÅ SKOLA THE Wara som j hwart Stadh skola sett Byggning, och skilia män- na emellan, Huru thet ock skola Byggia, sin huus vndertagha och vp- byggia thz är Tolffsättiare

2 Huru Gemenhuus skolo Byggias

3 Then som Bygger annars tompt oloffhänd

4 Om någhor bygger öffuer annars taak

5 Om någhor gör wägh å annars huus

6 Huru Bredha almenningzgatur skola wara

7 Huru Swalar skola byggias

8 Om Broabyggning.

Huru the män skola Byggia som äga tilhopa ena tompt
9 Then Bygger vnder och annan offuan

Om man leygher gård aff androm, och wil sedhan
10 sama gård icke beholla

Om man faar j annars gård, och wil sedhan bort
11 vthur honom fara, eller bonden wräker gästen

Huru man skal vndersäya gårdom, tå man wil
12 bort vthur thenn fara, eller bonden när han wil
in j gården fara.

Om bonden loffuar gästen tekia huus och vmboa
13 och sedhan thet ey giör

Om

Om man Nyttiar annars fää, Eller läggher mere
ther åå änars fä, Eller om twå trätta om itt märcke 14
Om någhor Dräpper annars fää medh wilia 15
Om man Dräpper fää medh wådha 16
Om någhor Sargar eller gör lytt annars fää — 17
Om fää Dräpper annat fää 18
Om man lyther häst aff androm, eller tagher tillåns
eller någhot annat fää 19
Huru man skal lyckeskrood lyckia 20
Huru man skal giöma eeld och ytra brutt so thz ty gör 21
Huru Norra broo mitt i Staden skal byggias 22

Byggninga

TVÅ SKOLA THE män j hwariom Stadh wara, som Byggningz Mäna hetta skola set Vtskiffta och Vtskilia. Så at hwilken ma sine Skiffter eller Vndertagher, Och wil thet sidhan åter Vpsättia, tå skal han the förnemde män och sina Nägra-nar tilkalla, som ther aff wetta Och them igen efter som fadmal och rätter häffd igen byggia, Och latt mellan sijn och sijns grannes huss een aln breedt Drupa rum, Hwar som annerledes bygger, bryti vp och böte 6 mrch till treskifftes, målsägande Konunge och Stadhen.

1 Cap:

2 Cap: Ingen byggie Hemelhws när sinom granna, eller widh almenna gatunna, Vthan han later åter emellan hans hws och sitt egit hws eller Gård, tre qwartera fota drapa rum, then som annerledes bygg bryti vp och böte 6 mrch till treskifftes.

3 Cap Hwar som annars Tompt bygger oloff-wandes bryti vp och böte 6 mrch till treskifftes som forra är sagdt

4 Cap: Hwar som bygger å annan så at Dropp drypper på annars taak och wäter, skäri aff och böte 6 mrch till treskifftes som för är sagdt, Hwar som går-dar går både tilsammans, bygge hwar sitt och sätti knut widh knut, äre sakslöse

Hwar

Hwar som gör wägh å annars hiirsom 5 Cap:
Vthan äghandens loff och minne, brytt vp och böthe
6 mrch til treskiffte, ell. bliffi j äghendens mindes

Alla almenningx gatur skola wara Otta 6 Cap:
alnar bredha, at man må bådhe på them åka och
Ridha, Hwar som vnderledes bygger brytt vp och
böte 6 mrch til treskifftes som förr är sagdt

Hwar som bygger swalar öfwer twer 7 Cap:
gathur, Ryme vp och böthe 6 mrch till treskifftes
som förr är sagdt, Ingen må swalar längre byggia
åå almenningz gatur eller almenningia än halff andra
aln. Vthan han skäri aff och böthe 6 mrch som för
är sagdt, Vthan ther som rumma almenningz gatunar
åra, Skodt thz fogeten och Borgemestarna hurw
ther om sant må wara.

Then som åå watn bygger äger broa 8 Cap:
byggia, först aff alla Bygningh, Om han ey förmåå
andra sina byggningh så brått vpbyggia, för thy
the som offwan byggia aff watens näggia, Om them
någhot ther hender som skadeligit är, eller ey måge
werdeliga och oskadeliga til watnett komma, hwilken
som nu ey bygger som sagdt är, Och komer klagan
åå han, böthe 6 mrch till treskifftes som för är sagdt
Och doch skal han på Rådztuffun kallas för fogeten
Borgemesteren och Rådet, the skola hono dagh förel
byggia, the sama broo at byggia, Kunnogar och
fogaten Borgemesteren och Rådet thz almenneligia, tå
the lata almoghan samman koma, Och göra thz ey

sinna

innan samma Månadh, tå böthe som förr är sagdt

Om then som ey rensar sina gatur

Hwilken som ey rensar sina gatur then dagh som fougten Borgamestara och Rådhmän them förläggia, böte 3 öre till treskiftes Konungh och Stadhen, Broar och ey han sina gatur then dagh som honom förlägges tå böthe 3 merch till treskiftes som för är sagdt

9 Cap:

Ther twå byggia saman annar under

Och annar offwan, Tå skal then som under bygger byggia undergård, Balckar och hwad ther tilhörer, Och then som offwan till är, han bygger taak och alt hwad som ther tilhörer, får annar thera skadha för annars försumelse skull, antiggen på sin Bygnig eller sinom go=geldom 14 daghar efter then dagh som han lagligen tilsagder är medh twem manom, böthe åter alla skada then som hin fick aff hans försumelse, efter tyra godha mana mätzordom, twå på hwars thera wägna Om then ther äga både ena tompt eller Bygnig samma eller och kellare eller Stenhus, wari samma lagh so förr är sagdt, Nu kan annar thera fattiger wara och orckar ey upbyggia eller tredskas ther widh, och wil ey unboa, Eller och then som offwan bygger wil aff Steen byggia, och annar ey som under bygger, eller orkar ey, Eller och the twe ägha ena Tompt Kellare eller Stenhus samma, Annar wil aff steen byggia och annar ey, Tå skal fougten Borgamestara och Rådhmän, nempna the till 4 godha mä, Rådhmä eller andra Byamän som them förlyka skola, än så rum är till, så at hwar må om sigh byggia,

androm

androm oskaddom, Eller och byggia grundha ighen
nytt land som fult är och lyktt ther fillo, som the thz
wilia taggha å sammeth sine, och sijdhen tridh the efftir
giöra, att the kunna thz ey bättre göra skiffta eller
wyrda, Wälie sidhan thet som till förlijkningh bindher
och bygge sidhan thet betzt som han förmå, Och
tagi ther Stadz breff åå, Och gange sidhan aldrigh
tillbaka then eller theris barn, om thet sama kompt
hws eller källare eller hwadh thet är, Ingen må
thet som vnder androm ligger bygge vtan thes sina
3 mark till tredskifftes, Målzägande konungh och Staden
eller ith räcke annan, Är thz grunnet så läghlit at
vådha män kunne thz skadha, eller thz offwan androm
är som förr är sagdt någhrom sälia, Vthan han som
nedherboande är må thz återlösa inna dagh och åhr
som bygd wart aff thy som thz sold war, Vthan thz
ser honom laghliga vpbudit och stembudht medh
twenne mannom, Vthan hans frender wilia thet til sin
lösa och byggia som tilbör, Wilia ey the eller ner-
boendhen köpa, tå loffuas honom sälia hwar
han will, och honom bäst synes.

Legher man eller kona gård aff andro 10 Cap:

Helft år eller halfft, Will then ey holla som leghde
och fäste grunden är åghiffwen medh twegge mana
witnom, tå giffue vth halffwa husaleghe och fare
hwart han will, Nu wil ey åghanden holla
leghona, tå dömes honom som leghde j gårdenom
wara, Eller giffue honom halffwa husaleghe, och
Rindz grunden åther, och hafwe sidhan sielfwer, Vthan
brand

Brander öffuer gär, Wari tå bäde bonden och gesten j gård samman, Och tagi halffua husalgho aff gestens.

11 Cap: **Nü faar man j annars gård och wil** sedhan borth vthur honom fara, giffui ägandens ~~[illegible]~~ alla husalgho, och fare hwart han wil, För thet bonden gestenom wari samma lagh, Samma lagh wari ~~om~~ alle hus som man legger.

12 Cap: **Nü wil bonden sielffwer rådha för gårde** sinom, Tå warj äth Månadh för faardagh, Och säghi gestenom till medh twiggia mana withne, Och sålede säghi gesten bondanom till, Sägher ey så gesten bonden till, tå bliffwe quarr till anna stempno dagh Säger ey bonden och så gästen till tå dömbs gesten j gården wara till anna stempno dagh, och giffui bonden så monga penninga som han stadde förra årit vy hans

13 Cap: **Nü loffwar bonden gestenom hüüs tekia** Och vpl Vmboa, panno eller kylno eller hwadh thz är Fyller han thz bärj vp alla husalgho sino, Fyller han ey tå fälle aff husalgho hans som Rådhmän thz mäta Om gesten bygger thz sielffuer eller vmbor medh twägia mana withnom, och standi j hans husalgho, förderffwer gesten bondens hüs, Melthgolff, panno eller annat hwad som thz är, gälde äther skadhan effter thra godha mana mätzordom

14 Cap: **Molkar kona annars mans fää för** eller Betti, Warder taghen ther vidher, böthe [illegible] till treeskifftes, målsägenden konungen och Stadhen,

Warder

Warder thy undertaghen, than wijtes thet henne
wärie sigh medh sielffs sins edhe. ¶ Molker hon
mans koo och warder wedher tagin bööt 3 ℔ til tre=
skifftes som förr är sagdt, Orkar hon thy botum, tå
warde slagin vidh Stupona, så för ett som för an=
nat, Warder thz wijdt henne, och thy undertaghen
medh twäggia mana witnom, wärie sigh sielffter
tridhie medh sinom edhe, falz hon åh edenom och
orkar thy botum, tå gonge till Erffwodes, först för
Målzäghandenom, sedhan för Konunge och Stadhen,

Thet som molkar mans koo

Lägger man merrke på annars mans merrke, hwa=
rahanda ting thet helst är, dödt eller qwickt, Är
thet bätter än halff öre och inna ena merk, och war=
der baar åtaghin bööte 20 merch till treskifftes,
Målzäghanden Konungh och Staden, Orkar han thy botum
warde slagin vidh Stupona och rymi Stadhen, War=
dh baar åtaghin, Och wijtes doch honom eller henne
wärie sigh medh 6 manna edhe, falz han eller hon
åh edenom tå felles till sakenne, Orkar han eller
hon icke botum gonge till erffwodes för Målzägand
Konungh och Staden, Är thet marka werdt och
warder baar åtaghen, medh twäggie mana witnom
bööte 40 merch till treskifftes som för är sagdt, Och
Hette thy ma thes bätter, och rymi Stadhen och miste
bådhen öron sijn, Warder thz honom eller henne
wijtth, wärie sigh medh tre mans edhe, falz han
eller hon åh edenom och orkar thy botum, wari
ther om lagh som för är sagdt, at han til Erff=
wodes gonge, Schäär man eller klipper

Thet som lägger merke på annars merke

annars

Bygninga

Then so aff= skär annars märke annars märke aff, Och sätter sitt åther, Och kan ey vedha ifrån sigh aff hwem han thet fick, och warder wedher tagin medh 6 manna wäthnom, wa= ri hengder, Om thz är halff marck wärde, Är thz mindre penge som en annar tiufsnader, warder han ey baar åtaghin medh wäthnom, Than wäytes dom honom, wärie sigh medh 12 manna edhe eller medh köpewitnom sinom, Om han thz medh köpe fick Och ey annars, haltz han åt edheno fellet till saken

15 Cap: Hwar som dräper annars fää medh wilia, koo eller häst, eller hwadh thz är, Är thet bättre än 2 öre, gälde thz åter medh så gott fää eller så monga penningar som thz wärdt war, efter twäggia manna mätzordom än till ära twäggia manna witne och 3 marck till treskifft målzäganden Konungen och Stadhen, för annat och tridie, Och then som återgäller tagi thet dödha, Dräper he= dhan flere medh wilia, thet eller thiordahugg, gälde åter skadhan och the till 40 marck til treskifft Målzäganden Konungen och Stadhen om til äre twäggie manna witne, Ära ey witne till tå wärie sigh medh 6 manna edhe, Dräper man annars fää

Then som drä= per hund medh wilia, wärre än twå öre, gälde äganden twägildt, och wari saklöst, Slåår någhor annars hund ihjääl böte 6 öre. Malz. Konungen och Stadhen.

16 Cap: Hwar som annars fää dräper mz wådha, gälde så gott åter efter twäggie manna mätzordom, Och wärie sigh medh twäggia manna edhe

at

at thz wår wådhe och ey wilie, Och wari sidhen
saklöse, Vrdher man annat fää sitt hielpa, hester
blodhlata eller annat fää sitt, kan fää wärre
åkomma än som han wille som han å bar, tå
wärie sigh medh tryggie mana edhe, at thet ey så
war hans wilie, eller att thet så skadha fick eh-
ter böthe så gott åther e.

Nu sargar man fää annars eller slår 17 Cap:

Och bliffuer ey dödh ther aff, är thz hest hors eller
oxe, är ey wärchnade fört, tage then som hogg
thy såara och läke, Och få honom fört til forsto
sinne, Och böthe bondanom 6 öre orskyldt, War
der thz huggedt olytt tagi bonden sitt åter, warder
thz lytt tagi then som hogg, och få bondanom
olytt åther effter twäggie mana mätzordom, Om
til ära twäggia mana witnom, eller wärie
sigh sielffuer trudhie att han thz aldrigh giorde,
Slår någhott annat för androm eller kastar at thz
skadha fåår och ey dödh, böthe 3 öre bondanom
orskyllt om witnen åra till, eller wärie sigh
medh twäggie mana edhe, är thet aff wådha til-
kommit, böthe så för itt fää som för annat, twå
öre bondanom och edh som förr sagdt är, at thet
war wådhe och ey wilie, är thet skämpligha ham-
nat, at godhe män kunne thz vpskilia, böthe så
gott åter, och tagi thz åter till sigh som huggit wår,
Huggher man Rumpo aff heste, eller stinger vth
öghon medh wilia, tå är han skyller och ogerffuer
giorder

wärchnadt fört fää

Huggher man Rumpo aff hest

giorder, taghi then hesten till sijn som thet giorde,
Och giöre honom fulth effter goda mana mätzordom
Om till ära twäggia mana withnon, och ena mark
bondanom sexkyldt, Ära ey withnes till, tå wäris
sigh effter thy som hesten är godher till, eller som
han war förr än han bleff lytter, Är thet wådh
böthe ½ mark, och tryggis manes edh, at thet war
wådhe och ey wilie

18 Cap: **Nu dräper fää annars mans fää,**
thet sam ey må ätas, såsom hester eller hors, War-
der thet medh twem manom laghlija tilwitnet, gäl-
de åter halfft effter fira godha mana mätzordom
Dräper oxa koo eller annat som ätas må, giälde fier-
ding aff fulla gäld, Och han hafwe thet döda som thet
förra åthe, Nu kärtes thet till hans, Och äre ey åsyners
withnes till, Wäris tå medh edhe effter thy som fää
Om fää Sargning. wärdes till, Nu än om fää sargar fää thet är
ogildt, Warder owarhuadt fää sarghat aff annars
mans fää, så at bonden gitter thet ey nyttiat under
Ook och Arela, tå skal then som thet fää åtte som
skadhan giorde, honom Arela felingh fää, och böthe
3 öre bondanom sexkyldt, om the äre twäggis ma-
na withne, eller wäris sigh medh siälffsins edhe.

19 Cap **Hwar som leygher häst aff androm**
Och kan han förderffwas i hans handom, Och giffs
honom skuld at han förderffwades aff waanrycht
eller hans försumelse eller hans wilia, Warder han
tilwitnet medh twäggia mana withnom, böthe hesten

åter

åther effter godha madna mätzordom, twå på hwars
thera wegna som the aff willta, Och i hestens wärde
leggie leghon, som för hesten skulle vthgiffwas, Någiter
ey them the åth, som the thet thera mellan leggia, gonge
tå för Borgamestarom, och then som saken giffz för
hästen, Leggie fram för Disken för Fougtanom Bor-
gamestarom och Rådet wedh pendingar elle så mykin
pant, som han kennes hestens wärde wara, Och
wari tryggia markka saak medh tryggia madna
edhe, Är thet mera än 3 mrk och mindre än 6 ℔
Wärie sigh medh tryggia madna edh, Ähr thz 6 ℔
fulla, eller hwad thz är mera wärie sielffwer siette
Wyttes thz honom, Och äre ey wither till, böte 12 öre
till leghona, Och ey thes mera att hesten bätter war
Och tryggie madna edh at han förderffwades ey wådha
och ey medh wilia eller hans försumelse ¶ Rider
han i waak medh honom, Och förderffwas någhot
aff hans godhe medh hestenom eller ey, Och äre twig-
gie madne witner till, giffwe ey mere vth än hästens
legho, Kan thz så henda, at han hästen vtlänis tagher
och förderffwas i handom hans, huru thz helst kan
henda, gälde åther hesten effter thz then åsemie, eller
godhe män then kunne förlijka, Osämie them, leggie
fram för Fogaten och Borgamestrane pendingi som för
är saght, så mykit som han wil hesten godan wätta
Och göre sidhan edh sijn ther effter som honom skulle giffz
för hestens wärde, som för är saght, Om oxa wari
sama lagh, Nu sägher annar län wara, och annar

L. 1

ey

ey, Ähr thet witzord som läntt medh twem mannom
sielffwer tridhie at thz länt war

20 Cap: **Leghier Byrman dreng eller pigha**
eller hwadh leghohion thet helst wara kan, Och
giffwer them fäste peningh åå, eller och gör å mååhl
och Maath medh Bondanom, Skilias the sidhan wärder
han för än Stempnodagh, giffue åter Byrmanne
fäste peningh och legho så mykit han hade them fäst
Wräker Byraman leghohion vthan saak, bindas the
åter sidhan till hans medh tweggia manna witnom
Och han wil them ey vtagha, tå giffui byamanne them
så mykit han hade them fäst, Och wari sidhan hwar
the wilia, Kunna leghohion siuk warda före
byamanne, och peningh hans vnderläggz, mister så my-
kit i thera legho som i dagwerkom för bondanom

Twå åhr Legofolkstempnor om åhret för legofolk.

Legho stempner skola wara twå i åhredt, then ena
ifrå Påskha och till Michelsmesso, Then andra ifrå
Michelsmesso och till Påskha igen, Och så skal byamanne
leghodreng eller leghokonu tilsäija en månat för
Stempno dagh om han wil them haffwa eller ey.
Och sammaledes leghoman eller leghokona husbondanom
om the wilia honom länger tiena eller ey såsom
thz war om Gårdz legho A Alle män och quinnor

Hysa ella herbergera legolöst folk wid sak 3 mrk.

ägha legho penga, som mindre haffwa än treggia
marka wärligit godz, Hwem som them hyser eller
herbergerar, sidhan them är legho peningh budhi
Och the wilia ey vndertagha, böte 3 mrk til treskipt
Målsägandh Konunghi och Häradhe them som ey tiena wil,

Konunger

kommer han åter i Stadhen, och wil ey heller
ifra än förr, warder slagin widh Stupona och
rymer Stadhen, Och ä sedhan så offta som han
kommer i han, Och wil ey ifra, Vthan honom
kännes stundgar wirka, äghe han till triggia tekia
och wil ey laghe ganga, wari tå i fullom wth=
schyldom medh Byamannom, Hwar som
lockar annars lekfioon vndan androm, böte 3 ℔
Målsäghandanom konunge och Stadhen, än ha warder
tilwunnen medh tolff mannom, eller wärie sigh sielff
wetir tridhie, Sama lagh wari om the sigh locka latte. — Then som lockar an=nars lekfioon

Ingen Tawernare man eller kona skal — 21 Cap

länger haffwa tunns eller näghrahanda ööl eller och
öölsalu i sinom hwsom, eller näghrom drykkestaden
i wårdh är ringt, Vthan the brutlige warda 3 öre
konunge och Stadenom oskylt, standa the näghre
wärdhe sidhen thz i wård är ringt aff huggh eller slagh
böte Tawernarene 3 mrch til tredskift Malsäghand
konunge och Staden, Och then som skada giordt siwars
brutt sinom, komi the wärdman till eller Stadhens
swäna, the som oelder eller tunns är, och bydhes wä=
dhemåls pant, at the lenger sitia, eller nagra= — Wederma=les pant
handa ööl haffwa, än som för är sagdt, och wi=
las then thz böte 6 öre Konunge och Stadhen ofer=
skyldt, än till ära twäggia manna waitsne, ära ey
the witnen till, wärie sigh medh triggia manna edhe,
at han ey ööl hade, eller then pant oskade, kom=
ma the ther som någhen skade skier eller skadder är

och

Byggninga

Och the som skadan giorde ära vndan flydde
taghe fullan Borghan aff Granneranom för the
sama 3 mark, Orkar han ey Borghan sättia
Ledis tå i Stadzens göma eller Jern, Hinnes
the som skadhan giorde, i Grannenes hus, göris
så medh them som vpskildz om Grannerna för
the sama 3 mark som aff them skada giordes.

Om wårdmän hender skadha

Hender wårdmän eller Stadzens Swäina någhen
skadha, wari i tre böthe, Hwar som eeld tender
för än som vr wård är ringt, böte 3 ör konge
och Stadhen sengeldh, Kommer ther någher skadhi aff
böthe bonden medh gestenom hwar ethra effter thy
som framdelis vpskildz, Lidnor [?] som waka
öffuer bryggiom sinom eller roosta, the mågha
saklöst waka, Doch så om ther hender skadhi aff
wari lagh som förr är sagdt och framdelis vpskildz, Warder eeld löös, i hwad Stadh thet helst
är, och gitter bonden och gästen sielffuer släckt,
böte 3 mark Konunge och Stadhen sengeldt,
kommer thz aff gestenom, böthe bonden halffwara
sak medh honom som förr är sagdt, kommer

Om klocka kleppes

ther till vtl [?] Stubar eller klocka kleppes eller
årop, böthe 6 mark Konunge och Stadhen sen=
gyldt, endoch at ingen hender ther aff skadha
Uthan honom sielffwom, kommer thz aff gestenom
wari sama lagh som förr är sagdt, Ther är
förstående, at hwar Byiaman skodhe görligha

hwad

hwädh gester han taghet till sigh, Nu kan thz
aff then förnämda eldenom een Gårder eller twå
eller huru monga the åra, eller Stadhen vpbren=
na, Göre thz medh wilia, Och wardher ther åtag=
göre then om som vpskildt j högmåla Balkenn
kommer thz till aff försumelsen, gange hans lijff
fört, som wådhen och skadhen aff kom, eller wärie
sigh medh 12 mans edhe, at thz war wådhe och
ey hans försumelse eller wilie, Hwar Stadher
skal skifftas j fyra fierdinga, Och j hwariom — Staden skal skifftas j fyra fierdingar
fierding skolo hwart år Stadhsens twå Rådhmän
wälies, twå höffwidzmän, annar Swensker och
annar Tydsker, så at then tijdh elder wardher
löös, tå skal 6 aff then otta, och mz aff hwa=
riom gårde, åt minsta j then tresen fierdingom
the 6 åra, koma medh yxer, Embar, Stegha,
krok och then sama eld wtsläckia än the orka
Och thet folket som j then fierde parten byggier
aff Stadhenom, medh sinom twem höffwidzmä=
nom sino godh almenneligha hielpa vndan then
förnämda eld, Och thz först som är näst eldenom,
Hwarmedelis är vnderstaande, at the 6 förda höff= — om 6 höff=widzmän
widzmän, och thera almoghe som förr sagdt är
skola the gånga som näst eldenom åra, eller
hwar the bäst åth komma, så mykit som wäggier=
torff om kull kasta, Och hwar effter mågho
sina wtsläckia, och tilhielp komma, at then eld
ey lenger kommer, Och the gånda skola almogen

åter

Bygninga.

åter betala, som ey brann förr, så godha som the
wåro när the nederkastades, Doch så, at så gelde
then aff sino som nederkastades förr, såsom then som
quarr stodh förr, Och giffue han och som meera
haffuer effter marcha talet, och som the liggia i
Schatten till, Och så gelde then medh som ingen gård
haffuer i Staden såsom then som gård äghir, och
alle the Byamän som i Stadhen ära, Will någor

Then som ikke later kasta sin gård om kull

sin gård ey latha om kull kasta böthe 40 merch
böthe 40 merch Konunge och Stadhen, och kastas doch
om kull och betalas intet förr, Hwilke aff thesma
otta ey gör thz som honom bör eller är ey när
wårande, tå tolekhen wådhe hender, böthe 40 merk
Konunge och Stadhen til tregskifftes, Kommer och ey
hen aff hwariom gårdh åt minsta tilhielp som för

Kommer ikke hielp aff hwar gård

är sagdt, Än någhor man aff them i Staden är,
eller om någhor thera thet ey gör, thet the otta
förnemda honom wijsa, tå böthe aff hwariom
gårdh 12 merk, Konungh och Stadhen till tregskiffte
och så mykit böthe gästen som Bonden, Hwar
man som Gårdh äghir, han skal thessa redzskap
haffwa som her effter följer, Een tolff alna longa

En Steegha
Ett Krok
En Yxe
Ett Embar
En tunna watn

Steegha, Och tolff alnar longt Krok, Ena eldyxe
Ett Embar, Een tunna watn för sinom gård stan- 2
de, Framdeles är merchiande, at fougetten Borgmeste- 2
re och Rådh, Och the otta förnemde, skola fyra siune
hwart år om Stadhen gonga, Och ilete hwar som

thessa

thenna Radzskap är eller ey, hwilken som ther ey
haffuer, böte 3 mark Konunge och Stadhen for hwart
thera, Och sydhan så offta som honom dagen förr
läggiz och han ey holler, Hwar som the rinna
fall medh watn för mans gårdz står nederslår
medh wilia om Natt eller dagh, Och warder til
wunnen medh twem mannom böte 12 mark til treskipt
Målzäganden Konung och Staden, Ära ey withne till
Ithan wjttz doch honom, wärie sigh medh 6 manna
edhe, at thet ey war hans wilie eller hans gerning,
Hwar Stadher skal erfskylt haffua fyra stora
ketel, effter thy som gamel stadhgit är och fordom
war, Hwilken man bönder eller gäster som
eeld haffuer i thy huse som ey är lofflight, eller
the som förr lagdt är eller i trengslen böte 3 mark
Konunge och Stadhen.

Then som Nyderslår medh watutunnor

Stadzens Keteler

ZZ. Capi.

Vm åra the köpstäder som Norra

Broo skola byggia, the som näst Stadhen åra, så
offta som thet nödertorfft, Stocholms må skola byria
sina byggning i Norderände widh Stadhen, Och byggia
öffwer lilla Strömmen, Och halfft Brokaret thet
Sunnersta näst Stadhen, som vnder the sama broo
liggia, Westerårs och Arbogha, thet sama Brokaret
halfft såsom Norra delen, och allan halffuan delen
äff the sama Broen medh Vpsalom Enkiöping, Biz-
tuna, Strengnes, the till bönderne taget ther widh, taget
Vpsala och Enkiöping widh sin tredhiung, Biztuna
och Strengnes sin deel aff Broone.

Om Norra Broo Byggningh

Köpmåla

Om LÖÖSÖRA KIÖP

1	Klädes kiöp, huru thet skal Stadhgas.
2	Om Guld eller Silfkar skal kiöpas huru thz om är
3	Om man kiöper Salth, Waxe Rökelse, eller huad thz hälst är.
4	Nu gör man kiöp å torghe
5.	Om Inlagz fää.
6.	Om pantsättning
7.	Huru man ägher pant upbiudha
8	Om man borgar gemdzar för annan eller hans saak eller om han skal tilstädz komma
9.	Om någhor taghir tillåns aff androm, huru han skal wita thz ell haffwa.
10	Om pantsättning huadh thet helst är
11	Om någhor sätter vth thz samma pant som satter war.
12	Huru man skal sijn pant återlösa, och medh huad skäål han sälies och återlöses skall
	Huru Sjiamän och thera swena skola kiöpslagha
13	Om förkiöp, Och huar twegin sääl itt
14	Om någhor giör kiöp i Båtom eller Schipom
15	Hwadh man må i båtom eller i Schepom kiöpa
16	Påå huad platz man skal göra sin kiöp i Stadhen
17	Huru Köttmångare skola kiöpslagha

Om

Balken

Om alleshanda handwärcksmän, köttmångare, skinnare 17
skomakare och skreddare, och huilka the helst åra
j Stadhen, huru thera handwerk skal läggias, Och om 18
thera Brott som ey holla thet som fogeten och Bor-
gamestarena them budha ℂ

Huru marknader skola hollas j Vpsala, Westerårs
och j andra Städher, the som marknader bör hollas
Och huru the aff Stocholm effter marknaden skolo ey 19
them köpslaga, huru förnämde Städher skola j Stoc- 2
holm köpslagha ℂ

Om Jernwicht och annar köpenskap j Stocholm,
Westerårs och j androm köpstadhom. 20

Om marknadh j Helsinga landh huru the skola
hollas j Landeno 21

Om the som köpslagha å landeno, såsom Hoffmanna
swena, Presta swena, Bönder och andra tolighe, Och om 22
Landzmän, the som giöra köp j Stadhen, och sälia
the åter, thet är Landzköp ℂ

Om then skadha som man gör androm j sino
godhe medh wilia. 23

Om någhor ~~luther~~ Wijn medh Stopum faalt, vtha
fögetens Borgamesters eller Rådz worthi 24

Huru Wijn eller Miödh eller andra dryckia skal sälias 25

Hwadh Måth til Wijn Miödh traffsinmöl och
androm dryckiom tilhörer 26.

Hwilken som giffuer Wanmåtho aff Wijn Miödh
och androm dryckiom 27.

j huru

Kiöpmåla

28 Huru wijn, miödh, traffsumöl skola medh tidnom mätas och sälias.

Hwadh tydh Gäster skola till Stadhen koma, och
29. huru the schola sijn rätt sökia

Om alt thz godz som til Stadhen komer
30. och huru thz må bortföras

Huru gäster och Bryiamen skola hwar ma wäghrna
31 medh klädhe, medh klädhe, och annat hwad som the
i landet föra, saak thera som thet ey giöra, och hwar
som gäster skola sin köpenskap haffwa och sälia etc.

Uthi den tryckte Stadslagen läggias ännu
ett nytt Capitel hwad til namn.

33 Hwar gäster skulle sin köpenskap hafwa och
hwilka och hwad the skulle han sälja
[illegible]

34. Huru gäster skulle köpa i Stadenom.

LT THET MANN
1 Cap:

kiöper höffwat fää eller klöffwat, häst hors nöth Gull eller Silffwer, Skinn klädher eller hwad thet helst är, Alt tolket skall medh twäggia mana witnom kiöpas och sälias, medh vpslaghi och fäste penningh stadhfäs, och haffwi ingen macht the kiöp widersäghia eller åter=bryta, Hwilken som annorledes köper, än ther komer fästepenningh åå eller vpslaghi, wari återdriffuande vndoch witnen wore åå kiöpt.

Kiöper man Gull eller Silffwer vthan. 2 Cap

aff Silffwer Guldsmedt, finner then som köpte, at thet är flärd inne, tå taghe then åter som solde, och wäri sigh medh 6 mana edhe, at han ey wiste flärd ther medh wara, falz han åth edhom, böte 40 mark till treskifftes Målzäghandom Konunge och Stadhen, Dyl han at han thet ey solde, dyli medh 12 mana edhe, om ey åra witnes till, falz han åt edhnom giffwi åter wärd och booth som sagdt är, Orkar han ey botum, gonge till Erffwiods för Målzäghandh Konung och Stadhen, Säl guldsmedher falz, gulle eller Silffwer så at thet ey skiärt är, taghi åter flerd sina, och böthe 40 mark som förr är sagdt, Orkar han ey botum gonge till Erffwiode, och taghi åter penningha sina so then vthgaff, han smedher dylia, och wil ey återtagha Om Guldsmed är falsk; Gull eller Silff.

then

Kiöpmåla

then flerd som han soldt haffuer, haffui then
Wirzord som köpte, medh twem madnom han til sali
sina binda, Och booth som förr är sagdt, Nu
kan Guldsmedher, Gull eller Silffuer i hender ant
wardas och thz vparbeta och thz skärt in åter ant- 2
wardas medh 6 madnom, kan sedhan then säggia
som Gull eller Silff åtte, att thz ey är så skäärt
åter fongit som thz vthfeckt, wari thz å thera 6
madnom som närworo, tå thz feckz vth, wäria the
Smedhen, wari wärder, fella the han, tå gonge
ther om som om annan tiuffnadt.

3 Cap:

Kiöper man Salt, Wax, Rökelse, Smör
Talgh, flott eller humbla eller hwadh thet helst är,
finner man ther i flerd köpta eller solda tå skundhär
thz foghetenan Borgamestarom och Rådhmanom, Och the
Nempne 12 madna Nempd, ehwad thet är flerd sold
eller ey, Wäria the hono som soldt wart saaklöös
fella the han böte 40 mark til treskifftes som förr
är sagdt, Orkar han ey botum gonge till Erffuodes
Thå skal allestädz brännas ther som flerd och falskheet

falskt godz skal brännas

finnes i köpum, Och the sama flärd, hwad thz är salth
humbla eller annat thz skal brännas, Och then so köpte
skal penningar sina återtaga, Ingen må medh bondans
barne eller hions köpslaga, vthan bondans withu, vtan

Ingen skal m. bondens barn köpslaga

then befalt är at sälia, Hwar som köpslagar medh
them böte 3 mark till treskifft, målzägande Konge och
Stadhen, Hwar som falskar något godz, och warder

baar

baar åtaghin, tå genge som annar tiuffnader, Alt
godh skal sälias effter som thz är till, Och hwart om
sigh, eller böthe then 6 mark som thz gör, Målsägend
konunge och Stadhen om thz så befinnes — om falskt godh

Nu gör man kiöp å torge hwad hel — 4 Cap:

ther man kiöpper Dödt eller Quickt, klandrar thet
kiöp och vätt thy fångoman sigh then som klandras
före, tå swari til sigh som thz klandres före, medh
twägia mana witnom, Och binde Torgz kiöp sitt — Torgkiöp
medh twem Byamannom, och gör sigh vrtiuffua, och
sidhan tagi sitt åter som klandrat haffuer Vthan löson
köpper man hors eller koo, eller hwadh thz är som
födes aff, och klandras sidhan thz fää som han köpt
haffuer, tå må han afföde haffua som vp haffuer
födt, thy ingen må annars alfoster wärda, Och tagi
sitt åter then som rätt kändt haffuer

Legger man penningar in til annars — 5 Cap:

mans eller andra koster, tå läggis in medh twägia
mana witnom, Och tagi åter Vth medh samma witnom
åtra thy så witnes till, Och sägher then som inladhe, at — Insatte pen
thet war mera inlagdt än som hin Vthgaff, haffui — eller godz
han witzord wätta Vthgifftenne wara medh så monga — til göma
mana edhe som godzet sagz wara, Stäls thet,
Brinner eller woldtagz, följa bäggia thera samma
wari ogildt, följa thy bäggia thera samma tå betale
och gälde alt åter

Sätter man pant hoos någhrom hwad — 6 Cap

thz

Köpmåla

thet är minne löföra eller mera, tå sättie then in-
twäggia manna withnom, Nu kunna the wandh brin-
na förra än Stempnodagher är vthe, Bränder bäg-
gia thera, giffui intet vth thet förr, Nu kan thet stiä-
las eller woldtagas, tå skal han thet fougten Borga-
mestarom och Rådhmannom kunnogt göra, och sijdhan
latha kyrkioherra thera ther effter lysa, både effter
sin och thet honom pantsatt war, Är och bäggia thera
stolit, giffui pant ägandenom åter, Än så brott som
pant är förståndet, liggie thes wårdnader å honom
som handamellan hafft haffwer

Om pant brinner eller stiälz

7 Cap

Nu är stempnodhager vte för wädiom

eller pantom, Löses han ey åter, tå skal then som
panten haffuer återbiude ägandenom på Rådzstuffuunne
Then dagh annan och tridhie, Wil tå han sin pant återlösa
thet är gott, Wil han ey tå skal pant skattas, Är pant
bättre än gieldet, tå giffue ägandenom til så mykit som
pant är bättre, Är pant mindre än gellet, tå fylle
then till som betala skulle, Och biudhe först skyldma-
nom hans, om the haffwa rådh till at lösat

8. Cap:

Borgar man penningar för annan tå betale

thet sama vth som han borgade förr, Eller wärie thet
effter thy som penningar budna är till mykit eller, at
han thet aldrigh borgade, huad thet är mera eller mindre
Och böte 3 mark till treskiftes, målsäganden konung och Stad
Nu kan them åtskilia, annar säger mera wara och an-
nar mindre, tå liggie thet til thera manna som ther när
woro, tå han togh sigh till borgana med, Thera

ry

ey thet till, tå leggie fram för Fogaten och Rådhmän
så mykit som han kennes ypundzar eller pant,
Och wärie 3 mark medh triggia manna edhe, hwad
thz är mindre än 3 mrk, tå wärie sigh medh sielff
sins edhe, Eller thz 6 mrk eller hwad thz är meera
wärie sigh medh 6 manna edhe, än ey ära witnes
till om thet ypundzar som tå förr them borgades, Bor
gar någhor för annars saak, Och rymer vndan then
som förr borgades, Tå swarij then som i borghan — Then so går i borghen han går i betalen.
eller löffte står, ehwad han är till eller borto, Bor
ghar man så at mannen skal för rätten komma,
tå warj han saklös, kommer han ey swari för hans saak

Hwilken man som någhot tagher til läns 9 Cap:
aff androm, Han skal haffwa twägia manna witnes
ther till, Och sammaledes tå han thz betaler, görs thetta
vthan witnes, och kerffs thet han ey kennes, wärie
sigh medh triom witnom som kerffs gäldet och såsom

Hwilken man som pant tager vtskilde 10 Cap:
aff androm, Han skal honom lagliga vpbiuda tree
Rådzstuffu dagha, vthan thz ser Gull eller Tompt
Är thz löös panter, stonde sedhan otta dagha, Hws — Hwru pant skal vpbiudas
Tompt eller Gull skal man vpbiuda tree Månadagha
Och stonde sedhan osolt 14 dagha, warder ey än tå
then panten återlöst, haffwij tå then som panten hafft
wold at ägha eller sälia, effter godha manna mätz
ordom, twå aff hwars thera wägna

Wil någhor syn pant vthsättia fo hono 11 Cap:

i vth

sätter war, sätties vth för sadana ärendhar som panten
honom sattes, Och göre honom witterlighit som panten
äghir, och så then som han samme panten sätter war
medh twem mannom, Och så sijdhan löse honom ather
om honom så synes, Och then som panten hafwer tilpanta
tekie sin rätt medh honom som then äghir, Vthsattes pan
then minder, tå rätten är medh honom giordt, gonge til
thes han vthsatte, Och han tekie sin rätt aff then som
honom then sama panten satte, Sätter han panten vth
för meer än som han honom står, böthe 3 mark til tre
skifftes Målsägandhen Konung och Stadhen, Orkar han ey
bötum gonge till Erffwodes som för är sagdt för Måls
äghandhen Konungh och Stadhen.

12 Cap: **Nu wil man syn pant återlösa och then**
som panten hafwer, Kraffwer mera än som panten
står före, Legge så mykit fram som han kennes för
fougten Borgamestere och Rådhmän, Och göre sidhan eedh
ther opå effter thy som honom skuld giffs för pantsättn
gena, Alla the pantar som man skal sälia eller åter
lösa, thet skal göras medh twegia mana withnom

13 Cap: **Nu then tydh som byiamän och thera**
Bröstna köpslagha, tå skal ingen androm förköp göra
eller sigh till annars köp taka, Vthan hwar köper thet
som han åkommer om han så gitter, Hwar som
annorledes giör än som nu är sagdt, böthe 3 mark
til treskifftes, Målsägandhen Konungh och Stadhen, Och then
gonge till köpet som förra åstodh, om twegia mana
withne åra till, eller wärit sigh sielffwer trudhie, Om

gesta

om förköp

gesta köp wari sama lagh, Hwar som them säál itt
bote 3 mrch til treskiftes som för är sagdt, Och then
som förra köpte gonge til köpet, The Byamans
swäna som haffua sitt eghit och sina underlaghende
till 40 mrch, måga köpa och säliä som andra byiamä
effter gamblom Stadhga, The Byamans swäna som
haffua sitt egit och sina undlagning till 20 mrch, the
mågha köpa Bukskin och Getheskin, Råå och torr
och twå och tryy halffwom Dyrkom och ey heelom
Och ett Schin twå eller try, och hwru the undirkoma
Om Talgh, Smör, flesk och annor tolgen wari sama
lagh, the som minder haffua sitt och sina underlägning
minne än 20 mrk, the måge ey köpa hudher och skin
Bukskin eller Getskin, helom Dyrkom eller halffwom
eller effter hudha tal ett eller twå, Uthan wari ther
allaledes undirskilder, all annor skin såsom gråskin
Mårdskin Lokatta skin, eller hwarjehanda thz helst är
måga the köpa effter Schintal ett och twå eller hwru
the kunna tilkoma, Lambskin, Kedhlinga skin och klip
pinga, wari i sama lagh som, Smör talgh och annar
tolgen, loffuas them ey köpa, Uthan markom och ey
lifftzpundom, helom eller halffwom, Thetta är så un
derståndande, at alt thz som är offwer Dyrkra taal
eller timbra taal eller halfft lispund, Smör eller talgh
thet måge the ey köpa, Köper någer annerledes än
som nu är sagdt, och warder tilwunnen medh tryggia
mana withnom, böte 3 mrch til treskifte, Målsägande
konungs och Staden, Och haffue förgiordt thz han köpte
thz taghi konungs och Staden emyskyldt, Orkar han

S. j.

ey

Kiöpmåla

ey botum, gange till Erfwardes för Konungh och Sta=
dhen, Och thz löse Målsägande rätten till sigh

14 Cap: Hwilken som något köper j båtom och
warder tilwunnen medh twägge mannom, böte 3 öre
till treskifftis, Målsägande Konungh och Staden, Och
haffwe förgiordt thz han köpte, Och thz tagi Konungh
och Staden treskylt, Eller wärie sigh sielffter tridie
Och then som sååld böte sammaledes, eller wärie sigh
medh sielffsins edhe, at han ey aff then laghom wiste
Erffwandes fiskar och Rådhe, skola å almenningz
torgh säljas och köpas, eller böte som sagdt är,
Sålade kiött och smalt hwarieshanda thz helst är
och annan köpenskap som til Staden förs, thz skal på
almenningz Torgh köpas och säljas, Hwar som andr=
städes köper böte 3 mrk, böte till treskifft som för
är sagdt, Och thz han köpte tagi Konungh och Staden
treskyldt, warder han thz til wunnen medh tweggie
manna wittnom, warder han ey wärie sigh sielffter
tridhie, warder han sakter och orkar ey botum, tå
gange til Erffwardes för Konungh och Stadhen, och thz
löse Målsägande rätten til sigh, Och then som solde
böte sammaledes, eller wärie sigh medh sielffsins edhe
som för är sagdt, Hwilken som något köp, skinnom
böte 3 mrk som för sagdt är, Och haffwe förgiordt
thz han köpte, Och tagi Konungh och Staden treskylt
om til åra twägia manna witnom, Eller ey wärier til
wärie sigh medh twäggia manna edhe, Wari sama

lagh

lagh om thet som soldt, Och togh äpter thet som soldt
sina pendingar quarra haffuiå, som thet fick för
köpmanskap sijn, medh mindre han haffver ther medh
warit öffuerwunnen, Och will ey förbudhet holla, Thetta
är merkiande, om thet köpmanskap mellan inlendska
madna händer, som helsingar och andra tolika
som bönder, Och thet som offtwan köpstadz komma
sälia sijn köpmanskap, i Stadhen och i vppenbara
bodhom, thet måge the åth saklösa wäl göra

Thessa werdöra må man både köpa och 15 Cap:
sälia, i Schipum åth Saklöso, såsom korn, kalck
Sild, Siääl, koppar och fatat jern och ingen anan
köpmanskap, Vthan therföre böte som för är sagdt
Doch måga bönder sälia Rogh i Schipom

Ingen man må köpa eller sälia eller 16 Cap:
någhra handa köp göra på Norra eller Sudra
Malm, Vthan i Stadhen emellan Norra och Sudra
Broo, widh sina öre medh thet som köper och thet så
soldt till tredskifte som för är sagdt, Och the förgiort
som han köpte til tredskifftes om til års någgis
madns witherl, eller waris sigh som för är sagdt
Sill och Salt må ma åth saklösa köpa och sälia
på bådha Malmar

Köttmångara mågho saklöse å lande 17 Cap:
kiöpa, emellan Påsha och Pinsdagha, thet som thera
köpmanskaper är, såsom fäladhe, hwarie handa thet
helst är, Hwar som längre eller på någon anna
tijdh om året köper på landet eller och annat

än som nu är sagdt, böte 6 mark til treskiffte;
Målsägande Konungh och Staden, Och haffwi förgiordt
thz som han köpte, Och thet tagi Konungh och Staden
skyskylt; Om til ära twäggia mans witnes, eller
wäris sigh medh sex manom, falz han åth edenom
Och orkar ey botum, göre thr nz som för är sagdt

18 Cap: **Fogaten Borgamestare och Rådhmän**
skolo all åhr Een tima i hwariom Månadh, i hwariom
Stadh gerninga thera förnempde mana, som skreddare
Schomare, Bakare, och alle handa gernings mana
Embitzmana gerning: wyrda och läggia, effter thy som the pröffwa tyde-
na wara, så at the som sälia giffwa sielff och the so
köpa få sielff moth sällo, Säl någhor annorledes
än som the förläggia, så offta som han thz giör, böte
3 mark till treskiffte, Målsägande Konungh och Staden
Om köttmång säl förderffwat kött: skyskyldt; Säal köttmångare förderffwat kött eller
någhra handa kött för annedt än som thz är, och warde
til wunnen medh twäggia mana witnom böte 6 mark
till treskiffte som för är sagdt, och fougten och Bor-
gamestaren göre medh thz kiött hwadh the wilia,
Aira ey witnes till, wäris sigh medh 6 mana ede
falskar och någhor sina gerning, Säal itt ladher
för annat, eller finnes något annat falskt på hans
gerning böte 6 mark som för är sagdt, fougten och
Rådhmänd göre ther medh hwad the wilia, Thwilken
ey orkar botum gange till Erffwodes so för sagdt är

19 Cap: **Alla Dagha som marchnada skola hol-**
las i thessa fornemda köpstadom, som Westerås

Och

HS / B 165 -

Upsalom, eller i hwilken Stadh thet helst är, tå skal ingen man köp giöra vm Sunnedaghen, vthan een annan dagh förr Söndaghen eller then ther effter kommer. Alla andra dagha må man bådhe köpa och sälia, effter som tilbör, Twå daghar hwilka skal man köpslagha, tridhie afftonen när the till Stadhen koma, — Jngen må om Söndage köpslagha

Framdelis är merckiande, at hwilken tydh om åhret vthan marknadt Stocholms män koma til thesse köpstädher sijn köpenskap drijffwande, tå skolo the medh them och therra bondom och gästom köpslagha som aff ålder warit hafftwer, och samleda therra köpstada mans rätt tilsäggia, Sammeledes köpe the offwan aff köpstädher och vthan medh Stocholms Byamanom, bondom och therra gestom, widh booth 40 mark på båda sijdor — om Marknadh

Hwar som annorledes köper eller säll aff köpstadz manom, böte hwar therra 40 mark om sigh konungh och Stadhen, Och giffwes aff Målzägandenom 12 mark. J ingom Schepom eller Malmom skola the något köp göra vthan såsom i Laghboken skriffwit står.

Alt thet Järn och annar köpenskaper — 20 Cap:

som Smör koppar fläsk och annadt tolkedt som man köper i Westerårs och androm köpstadom, offwand till eller vthan, thet skal the wäghas förra än the vthföres, Köper nagher fatat Järn, Smör eller annat tolkedt, och låter thet öffwer wintren qwaart liggia, tå merckes thet medh Stadhens mercke tå thet wäght är, Och qwälie the ingen ther Sadmestads om andra wicht, när han wil thet bortföra, Alt the

Köpmåla

Järn och annat tolkedt, som Smör, Kopar, flesk
eller hwadh thz är aff then förda köpstadhom til Stock-
holm kompt, Och the vtskipas och the säls skal the
wäghas, Binder någhor aff then förda köpstadz mann
sijn Schip till Tydsland och sitt Järn thet vth och an-
nadt tolkedt som för är sagdt, tagi Stadz breff ther
vpå, at thet fullt wägher, och wari Saklös, Stock-
holms vm andra wicht, vthan thet bliffwer ther vp-
skipat, och säls ther som för är sagdt. Ält thz godz så
vthländes skal föras, såsom Järn Kopar flesk Smör
eller annat tolkedt, thz skal alt för wäghas än
thet vthförs, Hwarr som annorledes gör, tå haffwi
förgiordt thz som owägidt är, om til åra twegia
mana wither, Och alt thz Järn till Stockholm kompt
och ey fullt wägher, thz tagi Konungh och Stadhen sin
skyldt. ¶ Hwar tunnabindare skal haffwa ett
märke som han skal märkia sina tunnor medh, som
är Tunnor, Dräälfat, Järnfat och annat tolkedt
tå the åra giorda, Så at om något finnes så ey
är rätt som thz bör wara, är thz tunnor eller annadt
tå skal thz ganga som thz vtskildes om ånor fals
j Konungx Balkenom Capit.

Tunnebindare skal haffwa märcke Järnd

21 Cap:

Ingen man må j Helsinga land Saa-
som Jämteland, eller hwar thet är på lands nå-
ghra marchnader haffwa, eller ther någhor köp-
drijffwa, förra än Konungx Schatter är vthkomin
Sedhan loffwas allom ther j landena åra fara och

köp

köpslagha i rättom marknadom som ägha hollas
Hwar som annorledes gör, gånge tå effter thetta
her näst effter följande Capittell.

Hwilken konungs föghte eller någor 22 Cap.

konungs Embitzman finner på landet köpenskap drifz=
wa, såsom Hoffmanna Swena, Prästa Swena, bönd
eller andra män, tagi aff honom thz han köpte eller
solde, Och ther till 40 mark, om han wärdher medh Lands=
lagom til wunnen, Och the 40 mark wardher konungs
ensaak, Och thet som han köpte eller solde, Wardher
någhor fongen i Stadhen aff thessa förnämda män
och tilbunden medh twegia manna witnom, tå warj
samma lagh, tagi halft Stadhen och halfft konunge
Och thz medh som soldt eller köpt wåar, förty all
kiöp skola i Stadenom wara, både Landzmanna och
köpstadzmanna emellan, och the sin kiöp giöra, Och
icke på bygden eller annorstädz, Ingen Landzman
må kiöpa någrahanda köpenskap i Stadhenom
fåladh eller hwadh thet är, at han skal thet åter
vthsälia i Stadenom och vthmånga, widh boot som för
är sagdt, Hwilken i thesso målena ey orkar botum
gange till Erffuodes som tilbör.

Om Landz ~~[illegible]~~ kiöp

Hwilken man som androm gör skada 23 Cap.

på sino godz medh wälia, såsom annar bygger
nedher och annar offwan åå, Och thet godz som nedh
är, hwadh thz helst är, Walch eller klädhe forderffuas
aff honom, som offwan om bygger, åra ther twegis
manna witne till, at han honom thet skadha giorde

eller

Eller så storan, böthe honom åther allan skadhan
Dyrk han thett at han then skadhan hono ey icke
giordt, Och äre ey withne till, eller baar åtaghin
wärit sigh effter thy som honom saken giffz, Falz
han åth edhenom felles till saken, Orkar han ey
then skadhan återgella, löse thz medh Erffuode sino
wedher målzägand som honom skuld gaff, Nu
kan thz aff wådha tilkomma, och ey medh wilia, tå
böthe honom hwar fierde penningh aff hans skadha,
Och å fullan edh effter thy honom skuld giffz, Falz
han åth edhenom felles till saken, Orkar han ey
botin, gange till Erffuodes som förr är sagdt
Om then skadha som nu gör androm, I skipum warj samma lagh.

24 Cap: **Hwilken som Wijn later falt**
medh Stopom måtha eller wpstinga, utha fogatis
eller Rådhmana withn, böte 3 mark till treskifft
Målzägandh Konungh och Stadhen, och haffue förgiort
fathet, Och thz tagi Konungh och Stadhen [illegible]
Bääl han thett dyrare än som thz satt war, warj
samma lagh, brutt och bättringh

25 Cap **Hwilken man Wijn hwarie handa**
Wijn thett helst är, Miödh eller andra dryckia
wil medh måth eller Stoop falsh haffua, Sighis
till Fougthen och Borgemestara wedh 3 mark booth
som förra sagdt är, at the thett falsh göra, Och å
sättie thz Fougtenom Närwarande eller hans Vmbudzmän

26 Cap: **All mått som till Wijn miödh traft**

wijn öl

wijnööl och androm Drykkiom tilhöra, skola mett
kras, förra än aff them mätes eller säls, Och tappes
aff them som ther till satter wärder ett eller twå,
eller så myckit som wäderstoff aff them samma må
them, Och ingen sin Dryck wijn eller miödh eller
hwadh thz är medh krusom eller androm måthom
mätha, Uthan the äre rättade och Jemkade widh Stadz
mått, Görs thz medh annerledes och wärder ther ey
funnen å ferske gerning, Och gör han thz medh ena
marck skadha, göres tå medh honom som medh annan
falskare, Warder thet honom wijtt tå göres thz medh
hono såsom thz wtskildt j Konungz Balkenom om falz

Hwilken som giffwer waanmåtho 27 Cap

aff wijn, böthe 3 mrk till tredskiffte, Halzägande
Konung och Stadhen för wanmåtho aff miödh, bött ena
marck till tredskiffte som förra är sagdt, för wan
måtho aff Traffwinöle böthe 6 öre till tredskiffte
för wanmåtho aff Prusiska ööle bött 3 öre till
tredskiffte som förra är sagdt.

Hwilken man som något aff thessa 28 Cap:

förnemda Drykkiom wil säla medh tunnom, han skal
them alstingis up j Spruudet fylla, Och j Swenskom
tunnom mäta, Hwar som annerledes säll, och
wärder tilwunnen medh tröm mannom bött 6 mrk
till tredskiffte, Och haffwe förgiordt thet han solde
Och thz tagi Konungh och Stadhen enskylt, Stoo
pet aff Tydhiska ööls och thes lijke skal sälias
för 2 penningar, Traffwenööl och thes lijke try
penningar, Rosarwalk och thes lijke 4 penningar

Tydhiskt öl
Traffwenööl
Rosarwalk

wijn

HS / B 165 -

Köpmåla

Wijn och mjödh effter thy som thet wärt är, Och
ty dyrare, Engen man må Krafftusmöödl eller tol=
ska drycka medh Stoppom mätha, Vthan Sielffuer
Byiamann, Hwar som wijn och allahanda drycka
ty better fala köpa på sama dagh tå thet satt
warda, tå haffuer förgiordt dryckian som satter
wäar, och medh 6 mrk för olydhnona, Och aff thy
må han ingom Adrom sälia, Vthan tå thet sattes
han sade å Rådzstuffuo at thet förtingat är, Och
thet skal han hålla medh sinom edh, Hwar som
annorledes gör tå böthe som sagdt är

29 Cap: **Medh första Schip måga alla gester**
in til Stadhen komma, och liggia ther och Köp=
slagha, Effter thy som nu i Lagboken seghs, Inge
gester måge uppå landet fara eller Rijdha, någhot
Köp at drijffwa eller skuld at mana widh 40 mrka
saak, Konungh och Stadhen til tredskifft, Och ther
haffuer Målsäganden 6 mrk aff, Och förgiordt thet han
köpper eller sääl, eller inmanar Konungs och Stadens
thegskyldh, Och han wärder medh twem mannom til=
bundhen, ther till een aff Konungs rådz skal in till
Stadhen koma i twå tydher, Then första dagh
om Pingesdagha tidh, Annar om Sanct Jacobs dagh
allom Byiamannom och gestom rätt skipa, inna
fiorton dagha effter thet han haffuer rätten sittadt
Then aff Biskops Capitulo, skal tå in til Stadhen
komma, medh then sama aff Konungs rådhe, allom
rätt skipa Gestom och Byiamannom, Hoffmannom

och

Utherkom, och aff androm Landzmanom som the
ey kunna rätt aff få, effter thy som förra sagdt
är, Och så göre hwar Biscop j sino Biscops döme
Alt thz godz som klädhe och annat tolkett som gester
och Byiamän till Stadhen föra, och thz måge the
bortföra åth Saklösa, om the thet ey få såla, Vil
näghor thz bortföra som ätandt och drickandt är
thz må han ey, vthan Fogetens och Rådmanna
loff vidh booth 40 marck, och thz the bortföra Ko-
nunge och Stadhen threskyldt, Och the gifftiue Målz-
äghen aff tiyo mark, fforty the skola pröffwa
hwad thz må wara vnd almogens skada ellr ey.

Nu föra gester och byiamän klädh — 30 Cap.

in til Stadhen och Landet, tå skal thz rättferdigt
wara och longlekk sijn holla effter thy som thet
tilbör, och fordom plägadhes, Och then thz förer han
skal then må wara ther medh som thz aff hono köpte,
Finnes näghor som annat klädhe förer, hwarie-
handa klädhe thz helst är, ffalle aff j [illegible]
effter som klädet mindre och styttre är än thet
holla skall, eller taji thz Konunge och Staden ther-
skyldt, och böte Målsäghandenom Konunge och Stadhen
40 marck, Och then må klädhe köpte, then skal han
thet stryka latha, eller haffua som han thz köpt
haffwer, Samma lagh waarj om alt annat ther må
förer till Landet, Salt och Krydder hwad thet är
vthan then finnes inbundet falz medh, tå skal thet
bötas som förra sagdt är, och godzet sielfft brännas

j hwar

Köpmåla

Hwar thetta köper antige klädhe eller annat i vthan som nu är sagdt böthe 40 mark konunge och Stadhen thesskyldt, om han wardher til wunnen medh twegia manna witnes, Giören the witnes at han thet haffuer köpt eller soldt, och är ey witnes till, wärie sigh medh 6 manna edhe, hals han äth edenom, wari the om lagh so fört sagdt är, Sama lagh haffua alla andra köpstädher, ähuar tolkedt köps eller säls.

31 Cap:

Nu tä fogaten och hans Embitzmän

haffuer i Skipum köpt, och tagit hwad hono högh vas, effter thy som vtskildz i Skipmåla Balkenom, tå skola gester åhwadhan the ära sitt godz å kläde hufwdt skira och föra alt i sender, och i engen annan Stadh, såsom klädhe lärefft, krydder och alla handa Speceri, twååal koppar röök och annor tolkedt, alt the som må bäras til och fråån, och the lata scriffua förra än någhot ther aff sälz, Skipar han nu thet ey vp som nu är sagdt, eller later the ey scriffua böthe 40 mark konunge och Staden, Dööl ha någhot vndan, och warder ther fangen medh, haffue förgiordt the han vndan dööl och böthe 40 mark som sagdt är, Alt thet wijn som the föra the skal i Stadsens kel-lare sälias, Och ther inskipas och scriffuas, och i engo androm Stadh, aff thessa förnämde som kläde och wijn eller hwad the är skal hwalghia affscriffuas, effter gamblom Stadsens ¶ Hwar som bortfar för än hwalghe är vtscriffuat, böthe 40 mark konunge och

i Staden

Stadhen, Salth oc annat tungt godz som gester föra
skal skipas j uppenbara gattbodar oc ther sälias
oc j ingen kellare eller bakbodhom, Thessa förda
som klädhe lärefft oc annor folken, skal heelom
hundradom, heelom styckiom sälias, oc ingom staffvom
eller alnom, Kryttzerij heelom Dussinom, Salt heelom
lestom, Uthan at han är fattiger oc hafver minne
Doch skal thz alt j sänder sälias, Uthan the som aff
Gottlands ära, then lossias Skippundom salth sälia
oc ey minder, Ingen må annerledes köpa, Hwilken
som annerledes säl oc ward tilvunnin medh twägz=
gia manna vitnei, böthe 40 mark Konunge oc Stad
oc hafve förgiordt thz han solde, Konunge oc Stadhen
till tvåskiffte, Oc aff thesson botum giffues Målzägand
10 mark, Samma lagh wari om then som köpte om
han köpstadz man är, Bonden oc annar folken j thesso
måle böthe 3 mark, oc tapi ater penninga sina, som
han medh köpte eller wäri medh 3 manna medh sielff=
sijns edhe, at han ey aff then laghen wiste, Nu
kan gesten någrom Byamanne få sitt godz, at han
skal aff honom sälia löönliga eller uppenbarliga,
klädhe j sinne Gattbodh, heelom styckiom eller halfvo
lärefft Kryddzerij, Heelom Dussinom eller halfvom
eller huru han vyrdher komer, Salt pundom eller
huru han kan vidherkoma, medh then köpenskappenne
eller androm, Winter eller sommar, hwad han instadz
är eller ey, Warder han tilvunnin medh twäggia ma=

na

na vitnom, böte gesten 40 mark, konunge och Sta-
dhen tredieskifft, Och haffui forgiordt thz han tå
till sala läät, Och then som sälia skulle böte 80 m
och tagi Målsägande ther aff 20 mark, Ey mågho
gester sijn köpmanskap eller sitt godz i andra Städ
eller land eller någhra marknader föra latha eller
thz lata sälia, Whan han haffuer forgiordt godzet
som han förde och medh 40 mark, konunge och Staden
tredieskifft, Och tagi ther aff Målsägande 10 mark, Nu
kan någhor finnas som thz å thera vägna giör i
marknadom eller vthan marknadt, antighen medh
vitnorom eller vida yppindra, huad han skal haffua
ther båtan aff eller ey böte 80 mark, och alt thz han
medh foor, bådhe sitt och gestens, och boot aff gestens
som förr är sagdt, än til åra tväggia manna vitnes
och Målsägande tagi ther aff 20 mark som för är sagdt
Finnz någor som gesta ärendhi til sigh tagher, at han
skal medh them i Staden köpa gestenom godz tilhanda,
Och skal ther för lönn aff honom haffua eller ey,
och gör ey redheligit kiöp medh honom, och vppenbart
gör kiöp medh honom, förty han skal saklös för
bruttom vara i thesso måle, vari ther om sak so
förra ärt sagdt, bådhe om Byiamann och gäst, om til
åra tväggia manna vitnes, Aff thesse boot giffuis
Målsägandenom 20 mark, Och huilken man som skuld
giffz aff thessa förda, och vardher ey tilbundhen som

förra

förra är sagdt, Han skal sigh wära medh 6 ma=
na eedhe, hafr han äj eedh eller fälles till saken, Ock=
kar han ey botum, gonge till Erffwodes för Konung
ock Stadhen som för är sagdt, Engen må göra
högre Köp medh nagrom manni eller borga mera
än som hans godz orkar, widh boot som för är
sagdt, Ock huar gör skutt effter thy som ha köpt=
skap dryffuer widh booth som ther om åtskilies.

Allan then köpenscap gester hwilke 32 Cap

the helst äre, aff flanderen Tydsland, Gottland eller
huadhan the ära, skola göra ock dryffwa i landena
ock Stadhenom, tå the thee komma, thed skola the dryff=
wa medh Köpmanom ock ingom androm, so bondom
eller androm widh boot 40 mark, Ock förgiordt thz so
köpt eller soldt war, Thz är så förståendes, at
i thed Köppenskap the skola the dryffwa, som Smör
koppar Jern, Humbla Saltz Siäl Jern Skinn=
warur ock allahanda godz, thz skola the köpa heelom
Skippundom ock heelom Tymbrom ock annorledes ey som
tymbrom Koppar, Uthan thed som thet säal haffwer
mera at han må honom skippund upfylla, Ock alt
åå wåghena eller pyndaren koma latha, Ock ther
wägas som thz tilhörer, Huar som annorledes köper
eller säal, böthe 40 mark Konunge ock Stadhen, ock haff=
förgiordt thz han köpte eller soldt, Siäl skola gester
köpa, brändan ock ey obrändan, widh booth å bådhe
sydhor som förr är sagdt, Korsswa gester til sin kost

ett

Köpmåla

ett pund smör eller tu, thet skola the köpa aff them byamannom som byggia j then Stadh som the tilkomma och thet som the drijffua sijn köpenskap j, Och ingom androm byamannum ther til Stadhen komber, widh boot som förr är sagdt, Finnes någhor then som smör köpter lönlikia till sijn kost och later j tunnom föra, wari lagh som för är sagdt, Alle the aff Finland vtan Åbo byamänn aff Nyland, Rodhnom, Helsinga lande och Gästrika lande, skola hwarikken medh Skipom sijn marchnat drijffua vthan j Stockholm widh booth 40 marck konungh och Stadhen tuskyldt, Korn skola gester köpa helom lestom och ey mindre, bådhe aff byamanno och bondom, Doch loffwas them aff Gotlandh köpa 3 pund korn j sender och ey mindre, Hwar som annerledhes köper, wari booth som förr är sagdt, Then bonde som annerledhes säål böte 3 marck eller wärie sigh seltreter tridhie, at han ey aff them laghom wiste, eller hwadh manne ther war, byamanne eller hwadhan the åra, wari j laghom medh gestom her om, förty at the laghen rätta och åra j Stadhenom, Framdeles merchiande, at inge gäster som vthan aff koma aff Flandren eller hwa= dhan the koma eller åra hema, måga något köp giöra sina mellan, säliande eller köpande, medhan the j landena åra, widh booth som förr är sagdt, Och aff hwario thessa 40 marcka saak, giffuis målsäganden 10 marck, Och aff hwario trigguia marcka saak ena marck Och intet aff thy som köpt eller soldt war, thetta skal rättas

wettas och fulkompnas medh trööm mannom, och wä=
rias medh 6 mannom, Om thy åra wijthes till tå
som tolkedt stender, Hwar som warder fälter och
orrklar thy botum, Gonge till Estfunders för kong och Stads.

Finis.

Schipzmåla

1 **HURU MAN SKAL**
Sitt godz vpskipa och ther
medh fara, tå thz kommer til Staden

2 Om Schipzfridh

3 Om man warder vthkyrdes kastader aff Schipi medh wilia eller wådha

Om ankare strenger warder sunder huggen medh wilia eller wådha,
4 eller och the festa som å land bundin är, huru thet skall rättes.

Nu kan skip till haffz eller siöö driffwa, och kommer
5 [illegible] Schipzmann i, eller någer mister sitt lijff:

Om någhor tugh warda sunder huggen medh wilia
6 och om ther kommer skadha aff

Om thet warder skadhat som skip tilhörer
7 Schipbåth dobbel och annedt tolkedt

8 Om then boot och Schadha som Schip görs medh wilia

9 Om then skadha som medh wådha skeer

Om the skip som widh bron ligger barlasta, huru the
10 skola leggia vndan för them som tilkomma

11 Om Schip som kommer å grund och lettas ther, warda
the kast aff, huru thz skal atter betalas

Om man Schippar mera godz i annars Schip än
12 som Schipparen affwetth

Om

Balcken 5.

Om man Schypar något mera godz, annars mans skip än som han fört legger. 13

Om någhor leder ledhsagare, Och om then skadha som ther medh skeer 14

Hwar som legger Schip, och ey will holla eller then som legho sääl 15.

Om män samlegha skip 16

Om någhor slepper sigh aff handom 17

Om någhor inbyrdes hugger sigh 18

Hurw lenge någhor tunga skal liggia åå Broone Och om then skadhe, som kommer ther aff, at Schip ligger wijdh mans Broo 19: 20

hoi sigesf. in [illegible]

Skipmåla

1 Cap. HVILKEN MAN
som til Stadzens haffn
kommer medh Skip, Han skal
ey sitt godz förr vpskipa än
han haffuer thz Konungz fougte
budhit, Eller them som j hans
Stadh ära, Och han thz först haffuer
medh twem mannom som fram=
delis vpskildt, Wil han ey eller
gitter ey thz godzet köpt som j
Skrifft är, tå må han lofflika vpskipa, och j hws
komma latha som förra sagdt är, Och doch thz som
han will aff thy godzeno haffua, tre dagha quart haffua
Och holla thz effter fougtanom eller hans Embitzmans
Säål han någrom androm thy godze som han will
haffua jnnan tree dagha, Och holler thz ey effter hans
som sagdt är, haffuij förgiordt alt thz som han medh
foor och in til Staden förde, Och thz tagij Konungz
fogate enskyldt.

2 Cap: Så mykin fridh haffwer man j sitt
Skip som j sinom gårdh, Och hwariss handa skildnader
ther hender, skal dömas och rättas, effter thy som saken
är till och hon kan henda, Om Dråp, Såramål eller
hwadh thet helst är.

3 Cap: Ligger skip j Bryggialeghe wärder
man ther Ohbyrdes kastader, Och ära twägia madra
waither

witnes till, böthe 20 mark till treskipt, Målsägand konungh och Stadhen, Eller wärie sigh medh 6 manna edhe, Ligger Skip j anckars läghe, Och warda the män wthbyrdes skastadt, bött 40 mark til treskipt som förra är sagdt, Nu kan thet medh wådha wara giordt, Och komer ey blånader, Såramål eller blodh= wijte, eller något thet som hans lijffwe må skadha, wärie sigh sielffwer siätte, och bött 3 mark Målsägand treskyllt för wådhan, kan honom någor skadha göras, tå wrskils effter thy som j Dråpamålom förmelles Orkar han ey bötum för något thera, gonge såsom ther wrskildt, hwadh thet heller är medh wilia werkan eller j wådha werkom.

Hügger man anckare stæng sünder 4 Cap:

medh wilia, Eller och thet fästa som å land bundin är, böthe 3 mark till treskifftes, Målsägand konungh och Stadhen, Och böthe åter Strengen eller festona så godhan som han war effter godha manna mätz ordom, Orkar han ey botum, gonge till Erffwadhs

När någhor medh wilia hügger anc= 5 Cap

kars Streng eller the fästo som åå land bundin är Och thet till siöö drijffwa, och komer j Skipabrott, Och aff stoor skadha, Eller någhor sitt lijff mister aff thy at hans anckars strenger sunder hiöggen war bött åter skadhan som the fingo, eller mist sitt lijff, komer ther j mans wäjekt, giffwe lijff för lijff, och kom= me ingom botom widh, om 6 manna witnes ära till

Eller

Eller wäris sigh medh 12 manna edhe, Halz han åth androm, wari fallen till sakerna, Och haffue mälzägande loff böter taga om han wil, Eller göre medh honom hwadh han wil, Doch så att Konungh och Stadhen få sin rätt

6 Cap: **Hwar som togh hugger sönder för** androm, böte 3 mark till treskifftes, Mälzägande Konungen och Stadhen, Och böte äghandanom så gott togh åter, effter godha manna mätzordom, Komer ther skadhi aff wari lagh som förr är sagdt, Om Draparetz och rane-ta wari i sama lagh.

7 Cap: **Nu warder skipbåther affhuggen medh** wilia, och tappas bort, böte åter äghandanom båten effter godha manna mätzordom och till 6 mark, Mälzägande Konunge och Stadhen, komer skadhi ther aff böte som förr är sagdt, Tappas then båten ey bort böte doch 6 mark för affhuggeldt, Hugger man annars Dobber aff, wari sama lagh böte och 6 mark Tappas ankare, tå betalas effter godha manna mätzordom, Hafwer han ey botum gonge till Effsnach so sagdär

8 Cap: **Hwadh thet helst är som man skadar** för androm, som Skip tilhörer, Och gör thz medh wilia böte åter skadhan och 3 mark till treskifftes, som för är sagdt, Om twägie manna witne ära till, Komer ther skadha aff, böte åter effter thy som skadan är till som förr är sagdt, Om förd witne ära till, Eller wäri sigh effter thy som skadhan är till, Orkar han ey botum tå gonge till Effsnödt, Vhan thz gör å hals

i Lyff

lyft, eller hugger Strenger är affhugge eller thera handa

Nu kan thet så wara, at någhor gör 9 Cap:

androm skadha medh wådha och ey medh wilia, hwad
heller han Seglar honom ankare Strengh aff eller
ankar, eller hwadh thet är, eller kommer drijffwande
ther åå, böthe honom tridhiung aff skadhanom, so ha
fwe åå sino ankare, eller hwad thet helst war, ett
ther godha manna mätzordom och 6 manna edhe, at
thet war wådhe och ey wilie, Och wari saklös för
brottenne, som han skulle vthgiffwa Malzägande konung
och Stadenom, Nu kan någhor man fördärffwas
aff Schipabruth som the komma i, böthe 40 merch målz-
ägandenom therskyldt, Och skal ther å koma 12
manna Nämd, at withna ther om hwad sant är, seh-
la the han wari feller, wärria the han wari vand
hwadh thet är för wådha eller wilia.

Nu kan Schip til Staden Seglande 10 Cap

eller roande komma medh godzt, Och will til broone
leggia och affskipa, tå skola the Schip som barlsta
ära och ther förr liggia vndan leggias, Och lata thet
til broone koma, hwilken som thet ey giör, böte tå
för hwar dagh han ther ligger effter thet hona war
tilsagdt medh Stadzens Budh, effter fogatens och Bor-
gamestarens budhi, twem manna närwarande, till
withnes 3 merk till tretiskifftes, Målzägande konunge
och Stadhen, Orkar han ey bötum, gange til Ryffst
som förra sagdt är.

Nu kommer skip och grund och lestas 11 Cap:

ey, Och torff at kasta vth godzet, alt thet som ther

kastat

kastadt warder, gelde både Schip och godz effter
marka tal, Och hwar skal sijn edh göra, at han
haffuer giordt rätt aff thy godze han hafwer thz i,
Nu kan them skilia om kastedt, tå skola the rådha
som flere äre hafrfaste, komma män j haffznödh
eller j siöö, och komber åå siöö och offsinne, och
torffua kasta thz godz som the vthkastas, betale
åter som förr är sagdt, Kan them osämia om kas=
tedt, tå skola the rådha som flere äre haarfaste.

12 Cap: **Nu skeppar man godz j annars mans**
Schip, vtan än han Schepparenom tilsäger eller
för Stadhgar, och lagger ther löön eller tullzmål å
haffuer förgiordt godzedt Schipparenom skyldt,
och 40 mrk till tree skifftes, Konungh och Staden för
treffnaden och thet treffuer, än till äre 6 madna
wäther, eller han thet sielffuer kennes, Orkar han ey
botum, warde slagin vidh ~~Stadhen~~ Stupon och fly Staden.

13 Cap: **Nu skeppar man godz j annars mans**
Schip vtan än som han förlägger, Och säger Schip=
parenom sedhan till, haffwi tå Schepparen wold thz
affskipa än han wil, Och tagi sielff aff hans godz
för thz han later thet afföra, effter thy som han
giffuer tiffuaders löön madna och Schipleghe the till
komber kast j siönom, Och är ey för afffört, tå
kastes först vth hans som olofflandes inskipadht
Och betales intet fört, Vthan the förra the om för=
lykte woro om Schipleghona om kast kan komma
Hwadh han wille thet föra som annadt godz eller ey

och

HS / B 165 -

och sedhen thz som kastadt warder; tages ther aff
full Skiplöön, kastas mer, betalas åter effter
marcha tali, effter thy som hwar j Skippe haffuer,
Och alt kisto faa gäldes åther som thz redt peninga
ware, å twå mark för ena, aff thy som kastadt
warder, så offta som mannom hender at kasta j siöö

Nu legher man Ledhsagare som them 14 Cap:

skal ledh wijsa, saegher sigh wilia ledhsagha them wthan
allan skadha. öffuer siöö tijt the sigh achtadt haffua,
Sigla the sidhan å grund, och skadha ther på få,
haffuij tå wold om hans lijff, Doch för enom rätt
om 6 manna wäijher ära till, at han medh full
wilia skadha giorde, Eller om han skadhan nödigt
giorde, at stoor siöö och ofimme öffuer them kom, tå
warj saaklöös för allan skadha.

Legher man Schip aff androm hwad 15 Cap:

thet är mera eller mindre, Och wil sedhan ey holla
then som leghdt haffuer, Och haffuer fäste penningh
ther på giffuit, om twäggia manna wäijher ära till
Kan thz så wara at han haffuer inskipat, och skip
Sigler wth haffuet, eller roor och åås må see åå
boorde, Och wil sedhan fråån skipt skiliäs och wp=
skipan, tå är all Schipleegha förtient, sama lagh
warj om then som leghe säal som ey will holla
thet han leghe solde.

Om then tijdh man skip samlegha tå 16 Cap:

må engen affganga, wthan Schepparens orloff,
Ganger han aff och haffuer någhot inskipadt, tå
betale full Schipz löön, haffr han intet inskipadt

2 th

HS / B 165 -

Schipmåla

Och går doch aff ~~gel~~ gelde halffua Schiplegho.

17 Cap: **Later skippare släppa sigh tugh aff** handom, eller huru monga the äro ther om, tå be=
tale åter Schipparenom, allan skadhan för toghet,
efter godha manna mätzordom, Brista togh eller an=
kare, wari thet Schipparens skadha, släpper han
sielffuer aff handom, haffui sielffuer skadhan.

18 Cap: **Hugga skippara eller styremā togh** uthan rätter Schippars wilia, gelde åter alla skadha
efter godha manna mätzordom, hugger han sielff=
ka haffui sielffuer skadhan

19 Cap: **Alt thet godz som til Stadhen kōmer** medh Schip, tå skola the ther ey inn för Broen kom=
ma, Och ingen tunga, som Koppar Sild, hatadt Jern
eller hwadh thet är uppå mans broo lata liggia
eller ther sälia, uthan Schipi thet j Boodher eller åå
almänningz torge, uthan han böte 3 mark för huar
dagh som thet ther ligger, Målzägandenom Konungh
och Stadhen, Om wårdh wari sama lagh och annat
tolkradt, Rygger någhor fäste åå annars
broo eller pååla eller fästeband, kommer ther skadhe aff
huhalösning, eller något förderffuas aff hans byggning
böte åter allan skadhan, efter fyra manna mätz=
ordom, twå aff hwars thera wäghna

Huru

HURU. MONG. MÅL

man må klaga på annan om then Dagh 1

Huru monga Rådzstuffu dagha j hwarie wiku wara skole, Och huru Borgamestare och Rådhman skola til samans koma, om thera brutt so ey koma 2

Om någhor wädiar moth foga-
tens och Borgamestara Doome 3
hwadh han skal wädersättia

Om ey warder wädiat mooth fougtens och Borga-
mestara Doome j rättom tijdh 4

Huru Rådzstuffu dagha skola uthi åå torghet wa-
ra, Och huru monga Domare, och huru mooth thera 5
doom skal wädhias, huru mykit

Om någhor wil ey under Konungz Doom wädhia 6
uthan bedher Stadsens book för sigh läsa.

Huru man skall annan till Rådzstuffu stempna, el-
ler hans brutt som ey wil först koma, Och om för- 7
budh aff byn aff fara

Om then som bruttlige warda, och ey orcha botum 8

Nu kommer någhor kärande och gifwer någhrom
saak och wil åter wända, eller hafwer tiottaland [?] 9

Nu gifwer Borgemestere eller Rådh: någrom skuld om
såår Dråp, blodhwijte eller annor brutt och är ey 10
jgälz [?]

HS / B 165 -

Rådzstuffu

Målzägandhen till

11 Nu stempna flere enom manne til Rådzstuffu om een dagh, huru thet skal endas

12. Om the måål som fåår Dråp eller hwad thz är som görs vthlendes och vthan Stadhen

13 Kommer man till Rådzstuffu, och bryts lagha doom aff foghten Borgemestara och Rådhman

14 Om thens mans saak som bruttlighen warda, och ey wil i wold fästa, och holler ey daghen

15. Hwadh hans rätter är som gerna wil betala och haffwer intet till

16 Huru låån skal dömas vthaff androm

17 Om låån man taker medh sampnande hand.

18. Om bysättning

19 Nu torff then Borgen som Bysatter warder.

20. Om then som fåår Borgen och far sedhan bort vr borgenne, förr än han til swars komer

21. Om then som bysätter warder komer till Rådzstuffu och ey then som bysättia läth

22. Om then som Bysatter warder kan offtare skuld gifft= wars aff sama manne, huru thz skal endas.

23. Huru Landzmän ägha Borghas, och thera plägho som sak gifts, och ey geldom eller botum orka

24. Huru kärandhen äghe swarandhen medh witnom binda och swarandhen medh festa och ganga

25 Kommer then till Rådzstuffu som medh wil ganga

Hwadh

Hwadh witnes som måga ganga aff landeno och j Stadhen, Och aff Stadhen på landet. 26
Huru wäghfarande män eller Ridande mågho sijn edh ganga 27
Om then man som edh fäster, Och ey är Boolfaster huru medh honom skal göras 28
Nu komber man till Rådzstuffu som edh skal ganga huru han må vpgiffwas 29.
Thens mans brutt som lugher äro aff mälet 30
Om booth för oqwädens ord 31
J hwadh booth the liggia som Stadzens ärende sökia, Och hwad them göres j ordom eller gerningom 32
Huru Stadzens Swenna och Fogatens skola sigh haffwa j Stadzens ärandom, och therra brottom. 33
Hwar som Stäkarnet skal bära j Stadhen 34.
För hwadh brutt man må Borgan sättia j Stadheno eller j hwad skickelsom bruttligh må koma skole 35.

1 Lag:

IJ MÅ MAN FLERE måll klagha på annan

Om een dagh än trij, Och thy an=
dre hindras, som klagha wilia

2 Lag:

Tree äro Rådzstüffwo

dagha j hwarria wekun, Måna=
daghen Odensdaghen och löghedaghen
tå skal fougten Borgamestare
och Rådhmä till Rådzstüffu komma, Döma och
klaghemål höra, Och effter thy som tilbör, Och serdeles
the Borgamestara och Rådhmä, som om thz året sitia
och rätta medh fougtanom, effter thy som the Stadz=
gade wäro om Walborgamessona, Hwilke andre eller
the som ey till Rådzstüffu koma, tå fougten och Bor=
gamestaren them budh senda, böte 12 örer penningar
hwarie sinne the budhet försittiä, Och ther aff tagi
fougten 2 örer penningar, Och halff medh hwar Borga=
mestare som om thet året sitia, och thz andra tagi
Konungh och Stadhen, Uthan han kan wijsa laga
forfall, Och hwario tijdh Borgamestare thz året sitiä
och döma ey koma til Rådzstüffu, tå tridhie sinne
Rådzstüffu klockone ringer, tå böte hwar Borgamest=
tare twå örer, Och hwar Rådhman som ey them skola
döma Een öre, Hwilken Bryanna eller annan man
som budh får aff fougten och Borgamestara, eller aff
them. som j thera Stadh ära, antigen han skal någrom

Hwar som budh får koma til Rådstugu

manne

mans om gäld hwara eller hwad thet är, Och kom-
mer ey, böte 3 mark halfft konungi och halfft Stade
Hwar som bidh för, Rådhman eller Byiaman aff Bor-
gamestarom, tå konungx bidh till Stadhen komer
Eller then wårdar någhot om Stadhens ärende tala
och komer ey till Rådzstuffu, böte 3 mark Stadenom
utan skylu, Och thet wari alla Borgamestara ensaak, [illegible]
Gör någhor olydhna, Rådzstuffun eller Vith för Rå-
dhenne, tå Borgamestare och Rådhman klagomål höra
böte hwarie sinne han thet giör, halff mark konunge
och Stadhen, Tijra doomar må Borgamestare och
Rådhman döma, Utan fogheten eller hans bidh när
ära, Och fogheten skal förordinera then, siin Stadh
som rätten skall sittia, Och alla Rådzstuffu daggha
tijmeligha till Rådzstuffu komma, äller böte [illegible] fara vin

Nu kan så henda at antigen swa- 3. Cap:

randen eller klagandhen, lather sigh ey nöghia åth
fogheten och Borgamestara doom och rätt som the dö-
ma, tå må han sigh wädia under konunge medh
20 mark inna 8 daghar effter thet som hono dom
dömder war, Och the sättie fullan borgan för sigh
fogheten Borgamestara och Rådhman sättie the moth 40 ℓ
Dömes honom sadma doomer som för:de fogheten Bor-
gamestare och Rådhman honom dömde, haffui förgiordt
the sama 20 mark, taghi een tridhiung foghten, Een tridh-
iung Borgamestarna som domen dömde, och then tridhie
parten Rådhmännena som när woro när domen
dömdes, The som ikke medh woro, haffue intet ther

[illegible]

medh göra, anthen gällande eller ybärande,
Varder honom annar domer döndér, haffuij tå
the sama, fougten Borgamestara och Rådet the förda
40 mark förgiordt, Målzägandanom enskylt, och tagi
åter sina 20 mark, Och såsom the fougten Borgamest=
tare och Rådh the 20 mark skolo till treskifftes ypbära
så skola och the samme förda 40 mark vthgiffua

4 Cap: **Hwilken som moth fogatens och Bor=**
gamestara Dome ey wädhiar innan otta dagha effter
thet som Domen dömder är, Stonde fuller och faster
Och haffwe aldrig macht offtare wädia å han.

5 Cap: **Samma Rådzstüffu dagha skola wa=**
ra vthe å torgheno som inne åå Rådzstuffunne,
Ther skola fougterna wara, Een aff Konungz wegna
och twå Rådhmän på Stadzens wegna, annar Swen=
sker och annar Tydsker, Wil naghor moth thera
doom wädia, sätte wedher twå öra som tå genstan
skolo vthleggias, Och then tagi fougten som ther vthe
sitter, och the twå Rådhmän som medh honom döma
til treskifftes, Om honom domes sama doomer,
Varder och honom annar domer dömder, haffuij tå
the tree förgiordt ena halffua marck, Målzägandanom
enskyldt, Och then som wädhiat haffwer, tagi åter sin
twå öre, Ingen må å torgeno högre wädha än
till twå öra

6 Cap: **Nu om naghor wil sigh ey lata nöija**
åth fougtens Borgamestara och Rådhmans doome,
Och wil ey thill eller vnder Konungen wädia, Vthan

Bedher Stadhens Book för sigh läsa, läggie tå fram
för Fougten och Borgamestarna 5 öre, och the aff
tagi Fougten 2 öre penningar, Huar Borgamester
Een öre, och Stadhens Scriffuare, then öre.

Nu wil man til annan kära tå skal — 7. Cap.

han Stadhens Bryten till honom senda, och latha
förbudha, att skolle till wedhermåls komma then
dagh som Rådzstuffu dagher ther näst är at suara
för sigh, Och then man som han later budha, han skal
Bryttenom Erffuodes löön giffua 2 öre penningar,
kommer han til Rådzstuffu then dagh som han warder
tilbudhen medh laghom botum eller penningom thz är
wel, kommer han ey eller hans sanne forfalz witnes
på Rådzstuffu, at han ey är i Byynom, eller ligger
siuuker, Een tydh annan och tridhie, böte huart sinne
3 öre till treskifftes, målzägande konung och Stadhen
kommer han ey tredie sinne förfallalös til suars,
tå wari fallen till 3 mark, som för är sagt, och
till hoffuudh sakenne, som honom skulle före giffz
effter full witnes åra till och som saken är till Och
nempnes sidhan Fougten, Borgamestara och Rådsmän
twå Byamän medh Stadhens Brytenom, nästa
granar sadana mans som åkärdes, och the skolo öff
wer waara och wetta, at the fullan part målzägen
denom få, och Målzägande giffue 4 penningar Stad
hens Bryten för Erffuode sitt, och the 4 penningar
och 4 Budz penningar, tagis vth aff suarandens
part medh gäldeno, eller tå han sigh medh hono

Lh. 1. skijl

huem som Lander Arm J. L. [illegible] Brandsin Bak

Rådzstuffu

skyl, Vtan han tagi Stadsens Fogete och Fogatens tillan pant för Treedskona, effter thy som brutten ära, Och then wijst warder, Och samma tiden Bya= mannom närwarandom, Nu skal then panten synias wari tå saak hans bruttligha salffuo vtra, Fogeten skal til Dieffwas, at göra woldzwerke på them som bruttlige äro, Vthan latha honom för Fogeten Borgamest= terne och Rådhmän koma, Wil han ey tå sijn brutt bättra, lati tå Fogeten och Rådhmän sielffue Vthmäta för hans brutt aff hans godz, hwadh han will eller ey, Är ey redo peningar eller godz till, tå mäthi aff Inwijdhom hans, Är ey Inwijdha till, tå mäthi hans hws eller Tompt, Doch medh sådana skääl at han eller hans arffuingar, mågo thz lösa innan Natt och åhr om thz hws eller gord är, Sadana lagh wari om them som förbudha lather, Om swaranden kommer till Rådzstuffu, och åkärranden ey, Doch så at han wari fallen till Sakören, Och ey till hoffuud) sakenne

Fogeten gör woldz werck på the brut= ligen är

8 Cap. Nu orckar han ey botum eller gäldom som honom skuld före giffz, tå gange till Erffwoder, först för målzägenden, Vthan för konung och Stadhen, Wilia the honom lösa giffwa haffuin tå Målzägenden mest wold hono lösan giffwa.

9 Cap. Nu kommer måghoz kärande til Rådz stuffu, Och giffuer någhrom saak, Wender åter och wil ey sina klaghan fort holla, laghligha til enda böte 3 mark till treskiftes, målzägenden konung och Stadhen, Och haffue förgiordt sinom rätt, Komer) thes

twistaland i, anthen på kärandens eller swarandens vägna, tå böte 3 mark till treskifftes som förr är sagdt, Och hwar som ey androm möter swarande medh Lagh eller ståndzar bött 3 mark till treskifftes som för är sagdt, Engen haffuer wold widh sina 40 mark, Målzägande konung och Staden och sinom rätt förgiordt, widh thet som han skal å klagha, sijn klagemål nederleggia, för än som thet haffuer warit för Stadzrätten, Hwar som å tolken Stemnamålom är, antigen på swarandens eller kärandens vägna böte och 40 mark till tre skifftes som förra är sagdt — Engen legger sin klagemål nidh vidh 40 mark

Nu gifwer fogaten Borgamestara — 10 Lag:

och Rådmän någhrom skuld, Och säger at han giordt Såår blånad eller blodhwitt, eller hwadh thz helst är, Och säger han haffwa fulliga bött widh målzägande och hin säger Ney, Haffua the förde fougten Borgamestara och Rådmän samma witne till twäggia Byiamanna, som thz wilia swäria, at thz war synt och Oskärskuttadt på samma dagens eller är vppenbart, haffwi tå the samma wold honom wederbinda som sielffwer målzägenden til städes woro, Och målzägande haffuer förgiordt sijn rätt och 40 mark Och alle the som medh woro som förr är sagdt, Och then som brutidt haffuer, bött konungi och Staden effter thy som brutten ära, Orka ey fougten Borgamestara och Rådmän withnom sinom som nu är sagdt eller är ey vppenbart, wärie sigh effter ty saken giffz

11 Cap: **Nu stempna flere män enom mäne** till Rådzstuffu om en dagh tå Rådzstuffu halles tå skal then vnd, som först Stempna lath först swaras, Och sijdhan hwariom effter thy som han stemder war, förty at ey må then vnd, sende swara tiltalom, Vthan then vnd, Nu säghier hwar för sigh haffwa stempt, tå witne han thz som stemde vy sinom grannom, Om thz så wedertorffwer.

12 Cap: **Warda män sake j androm Landom** eller Stadhom Vthrijkis, Och warder ey förr endat än som the koma til Ashasund, tå bötes thz alth effter Stadzens rätt, alla the brutt som brytes emellan Stocholm och Ashasund, på Vthlendska mäna veggherra eller inlendska, Vthan the j Skärrom byggia byggia j sama laghom, kan någhor män eller bonde eller annat någhot bryyta, emellan Stocholm och Konungz haffn, eller emellan Stocholm och Kors haffn eller j åbyrne som Stadsens marck inna är, ligger alt j samma laghom. F Och hwar som män samma koma, inrijkis eller Vthan, Och warder ey endat j then Stadhenom ther the byggia för enom rätt, Warder någhen j Stadhen fangen för sijn brutt, Och går thz å hans lijff, thär gerningen war giord inlendes eller Vthlendes, genge tå lijff för lijff om han ey botum förmå, ära och ther annor brutt, tå bötes effter thy som brotten ära, hwad någar åkärande är eller ey, Och är gerningen vppenbaar.

F Sama lagh haffue alle andre städ inrijkis inna sina stadzmark.

Och

och doch är thz målet för vthrönande nyt skälom
än brutt eller lyft hans tages aff honom, huru
thet tilkommit är.

Nü kommer man til Rådzstüffü och 13 Cap:

bedes Lagha dooma aff fougten Borgamestara och
Rådhet och ytter sijn klaghomål, tå skal fougten Bor:
och Rådh honom rätt skipa om thz mål som han
klaghar, Och thz ey ligger medh honom fördölia eller
fördröya, än till annan och tridhie Rådzstuffu, Är
truffuthzmål i sadhe klaghan, tå skola Rådhmän then
tridhie Rådzstuffu dagh sama koma än the döma,
skolo witta thz målet at enda, medh mindre at ther
är thes störra fall i, Warder ey tå thz målet endat
eller then näste Rådzstuffu dagh ther effter kommer
tå böte fougten 3 mark, Hwar Borgamester 3 mark
och hwar Rådhman ena mark, Och thetta gonge till
treskiftes, målzägande konungen och Staden, eller och
hwarin, at the ey the Lagh wiste eller thet i thera lagh
finnes beschriffwat wara

Nü kan man til Rådzstüffü koma 14 Cap:

Och bruttligen warda, gonger han bort aff ofsto och
holler ey lydhnona, oke sijn brutt medh tree mark
Och sydhan medh halffwo mera, så offta som honom
budh sendes, hwadh han kommer eller ey enthan som
ofäst stonder, uthan lagha förfall åra till, Och thesse
budhen må ey fleri wara uthan tryy, Och sedhan må
tes wrsächten, Tredskas han mått så uthaff hafs ga
gh som annor brutt, uthan han går aff medh fougtens

 j Borga

Rådzstuffu

Borgamestara ock Rådz Doome eller loff, Och thetta wari tagh, hwad thet är om geld eller annat, Orkar han ey botum genge till Tiufnodz som förr är sagt, om så brutten ära till, Hwadh som fonghten Borgamestara ock Rådhmän, eller som een Rådz=man wore, bindher någhrom the som sina mellan kiffwa åå Rådzstuffu eller annorstädz, at ingen skal androm gwälia j ordom eller gerningom, ändh brutt alt hans godz eller 40 marka saak, eller och lyff och godz hans, Och kiender the thera mellan att Bindhet ey står, genge the bindh först vth til tretskifftes sedhan tages brutt vth effter thy som saken är till Orkar han ey botum genge effter sakenne och ger=ningene, Och wari thet hårdare hans rätter, att bindhet är mere, och han wär olydhigher.

15 Cap: **Nu wil then man gerna gelda som** geldskyldogher är, Och orkar ey botum eller geldom Och binder sigh till allan rätt och bättring, skodes tå fattigdoomer hans, Och huru hans gäld ära til=kommen, Stande thet till målzägenden koningh och Stadhen, Om hans rätt som förr är sagt, Doch så är thet tilkommet aff Dobbel eller Ocker, hafft=wij tå Målzägenden minste rätt

16 Cap: **Alt thet godz som man genstan loff** wari betala, som han thet tagher, Och the komer ey laan j antighen fettan dagh eller halffwan, thet skal samma dagh vthdömas, antighen j pant eller gerningom som the för domen komer inna soolasätt

komer

Kommer ther någer dagher j antigen halffuer eller heel, dömes tå honom thz geldet vthgiffua, inna soolasätt 14 daghar ther effter, hålles ey budhet och kräffz offtermere, göres ther om som förr är sagt, Kan thet henda, at någhor går å kost medh androm Och warder å honom kärt, dömes ther om samma dagh vthgiffua anthen panten eller redhe penningar hwsaleygho, Ochpleygho förtient lööen wari samma lagh; Nu kan them osämia om gäldet, annat sägher lånt wara och annar ey, tå leggi thz till twäggia mäna wäthnom som när wore, tå Stadhsman thera mellan giorder war.

Nu tagha twee män medh sampna 17 Cap:
de hand något godz tilläns, Och kymer annar vrdan, tagi fulh aff them som qwarre sitter, Och hin tagi sin rätt hwar han må, Nu kan thet så wara at the bådhe qwarre ära och kräffz vtsa, haffwes thes heller ey förgiordt sinom rätt, vthan huilken thera han får eller förra tagher, tå tagi sijn rätt vthaff, lijka som the bådhen när wore.

Alle män hwilke the hälst ära eller 18 Cap
thera godz, vthan the j Konungz Rådh ära, Riddare eller prester, Och the som Konungz ärende sökia och fara skola bysättias medh twå byiamän, Och ey medh androm såsom medh Stadhens Brödnom eller fogetens, Bordans hustru må man ey bysättia, vthan leggia thera godz, hest eller hwad hon haffuer medh fara, Enkia hon må bysättias

Nu

Rådzstuffu

19 Cap: **Nu torff then man borgan som by**-
satter warder, bedhz tå honom Konungens Bryte om
Stadsens Bryten är ey när honom om 3 gatur eller
tijt som han borgan beder, Och tagi borgan aff
honom, Och tagi för Erffuod sitt fyra penningar
aff kärandenom, Och doch skal swarandhen betala
then äter, Får han ey borgan, tå bedes i Stadsens
Jern eller gömo.

20 Cap: **Nu kan then som bysätter wardez**
borgan få, kommer han til swars, wari borgan-
ne medh saklöös, Och rätter hans sökes uthaff ho-
nom som gäldskyldiger, haar han vndan, böte bor-
gane hans tre mark för bysättningena til treskiffte
Och wari fallen til hoffuud saken, hwad thz är
mera eller mindre, Och ä hwar som borgar för
annan och rymer vndan then som för borgadhes
hwari then som borgadhe, hwad thz är penningar
eller annor saak, then so går i löffte han går i betalningh

21 Cap: **Nu kan then til Rådzstuffu koma**
som bysatter warder, Och bindher sigh till alla rätt
kommer ey then som åkärandhen är för än Rådzstuffen
är hollen, tå giffwes honom hemloff som bysätter
war, Och åkärandhen böte 3 mark till treskifftes, Målz-
äghandhen Konunge och Stadhen at han ey fölgde käro
sina, Nu kan then som åklagas, annan tijdh äther
komma och tredhie sinne, och warder bysatter, kommer
ey tå then som åkärir sin rätt i then tima, böte

i hwarie

Hwarie sinne 3 mark till treskifftes som för är
sagdt, Och haffwi aldrigh macht honom skuld gifw-
wa för the samma saak eller bysättia latha, Orkar
han ey botum tå gonge till Erffwodes.

Nu kan then samma åtarande offtare — 22 Cap:

then samma mans skuld giffwa och bysättia latha
tå wårda the sina mellan kyffwande, Annar
säger sigh bysattan wara för samma skuld, Och an-
nar ey, lyggie thz til thera mana han war bysatter
för hwadh orsak han satter war, anthen thet war
för thet samma eller annat, sägia the bådhe itt waraj
saaklöös, Och åkärandhen böthe 3 mark till treskifftes,
Är thet för annat tapi sijn rätt medh honom, efter
thy som thet bör, Och åhwar som annan later bysättia
tå skola the twå honom bysättia och thera åtskildnat
rätta grant

Nu kan thet henda at Landz — 23 Cap:

man warder bysatter för sijn Gäld, Och får ey Bor-
gan för sigh, i Stadhen aff Byamannom, tå Borge
fångiten för honom, Och thet gelles aff godz hans om
thet wärker, Hwadh thet ey wärker gonge så in till
Erffwodes för thet såsom för annat geld, Är thz så
at han är Uthlendsker, Och haffwer ey thz som han
må gälda medh, tå wari i Stadhens gömo thr till
at hans godz kommer effter honom, som han må
geld sijn lösa medh, Och doch giffwe sielff för kosten
som han i hechtelsen förtärde, Doch skal målsägend
honom twå ortugar giffwa till födho hwar dagh
medhan han sitter fongen, Förmå han ey geld
sina löösa, gonge så han til Erffwodes för gäld

i sijn

sijn som annar, Samma lagh wari om Byamän
Om tolken mål thera mella kan skilia

24. Cap: **Nu kan then som kärer, orckar**
ey then tilbinda till sakenne som han tilkärer på
then Rådzstufu dagh han får swaranden för sigh
Och then som tå åkäres, binder ey för sigh, tå skal
han som åklages i samma Stadh wärjena sijn witne
Och then samma dagh eedh gonga eller nästa Rådz=
stufu ther effter, Nu kan thet wara Dylzmåål
och ey wijtesmål, Och then som käres till binder
ey för sigh, tå skal han å Rådzstufu som swarar
i samma Stadh lagh sijn festa, effter thy som honom
saken giffs, Och then daghen lagen gonga, so fougten
Borgemestere och Rådhmän honom dagh förläggia, såsom
annan Rådzstufu dagh eller tridhie, Nu kan han
eedh festa inna then tima, han må ey eedh gonga
eller swäria, Låthe tå sigh vmsämia medh målzä=
ganden, Om then dagh som han må eedh fylla,
Skiuter then ey om daghen, tå läggie fougten och
Rådhmän, dagh then emellan som för är sagdt

25. Cap: **Nu komer til Rådzstufu som eedh**
wil gonga, Och ey komer Målzägend, eller är ey
i Stadhen, late tå fougten och Rådhmän then sam=
ma eedh gonga, Och wari så lagliga gongen so
Målzägenden närwore, Och haffwi ingen macht then
eedhen qwälia, Nu kan han åf eednom fällas
wari tå fallen till sakenne som honom tilkäres,
Och böte 3 mk till treskifftes, Målzäganden konungi

och.

HS / B 165 -

och Stadhen, hwad thz är om penninga eller andra skuld, kan han försittia then dagh som han skal edh gonga, wari fallen till sakena som förra sagdt är, Tredskas han wari sama lagh, Nyl han sigh daghen haffwa tagit, och wärder han ther til wunnen, wari sama lagh, Orckar han ey botena gonge till Erffwiadts.

Inge witne gånga aff Landeno och 26 Cap:

i Stadhen, och aff Staden på landet, uthan han gripes till Lyedzna, Alle Boolfaste män som bönder och andre tolighe om the skälighe ära måga the witne gånga i Stadhen, öffwer Dråp sår och annor tolken, Om the ellisst när ära när sådant skeer, Om geld och sådant måga the eller andra landzmän ingen wittnes gonga, Om gester wari sama lagh.

Wäghfarande man må then sama 27 Cap.

dagh edh sijn gonga som han edh fäster, Om thz än så edhfört är, Är han wijdhande tå må han sin edh åå sinom teste göra, och lagh gonga, och skipmän i sijnom skipum eller i haffwe eller hwar the liggia, Om thet så wälbetorff, och ey annerledes.

Fäster then man Edh som ey är Bool= 28 Cap.

faster, tå sätte Borgan för sigh och edh sijn, Är ey agälzägtaden när tå edhen skal gongas, tå lati fougte och Rådhmän then edhen gonga som förr är sagdt, Rymer han undan som edhen fäste, och falz åt edhno tå böte then som borgade 3 mrch som för är sagdt, Och swari för sakena, Nu kan han ey borgan fåå

tå

Rådzstuffn

tå göres medh honom som förr är sagdt

29 Cap: **Nu kommer man til Rådstuffu**
som redh skal ganga eller witnet fella, haffwi målz:
äghandin fougten och Borgamestarna macht och wold
at giffwa honom thet tredhie up, giffz och honom thet
tredhie up aff them, wari så godher tedher giffwin so
gangen, Nu skils the om framdelis, annar sägher
edhen giffwen wara och annar ey, Nu tå thet
fougten Borgamestara och Rådhmän som ther wara
hwadh han giffwin war eller ey, Eller haffwe thet
medh Stadzens breffwom fäst

30 Cap: **Hwar som Lingher äro mann aff**
madher eller Qwinno, Om 6 goda mäns witnet äre till
böte 60 mrk till treskifftes, Målsäghandi konung och
Stadhen, Orkar han ey bötum, warde slagen widh
Stupona, Och förswäri Stadhen, Och kome aldrigh
offtare i han, Vthan han wärder halzhugghen, Nu
kan ther ey witne wara till, wärie sigh medh 12
manna edhe, fälles han till edhenom tå skal han och
fellas till saktinne, För en hoffwud lugare ℭ

31 Cap: **Hwilken man som kallar androm**
Oqwädins ordom, Och warder tilwunnen medh twem
godhom och skälighom manom, böte 12 mrk til treskipt
som för är sagdt, Eller wärie sigh medh 6 manna edhe
Orkar han ey bötum, tå slå sigh för munnen och se-
ghi at han lögh, Och warde slagen widh Stocken
och rymi Stadhen, Och komme aldrigh i han, Vtha
målsäghanden bedher för honom, kommer och han

i Stadhen oloffwendes, warder hans rätter tolken
som förr, Och å så offta som han i Staden kommer
Lofflöös honom i Stadhen wara, och han gör tolka
ständz offtare, warde tå slagin widh Stupona och
rymme Stadhen, Och komme aldrigh offtare i han wtha
wthan ny bööd och annerledes wtha han mister
tungo sina. Thessa efterskrifna äro the ord Okwens ord
som skal bötas före, förwänden tiuffwer, förwän-
den Mordare, förwänden lögare, förwänden horen-
son, förwänden Mordbrennare, förwänden hunds-
madhon, förwänden trääl, än han är frelz, eller
kallar han goda kono, förwända hoorkono, eller
förwända skökio, eller förwända trolkono eller för-
wända fordädho, kallar och någor annan man eller
qwinno ett aff thessa förnemda Nampnom, såsom
härindsson, Skökiusson, Tiuff, Och är ey medh thetta
ord förwänden, Och äro twe män til witnes som för
är sagdt, warj saak halffua mark, Orkar han ey
bötum, tå skal han widh Stocken slagen warda
Och ey thes heller fly Stadhen, Wthan han warder off-
tare ther medh funnen, Nu kan thz honom wijtas, tå
wärie sigh medh 6 mans edh, Om ey äre witnes till

Nu kan thet så wara at Fougten 32 Cap:

och Borgamestarna, Wenpna Gjärna som om Staden
skolo ganga efter Stadhens ärandom, huadh thet helst är
Warder them något giordt antigh i ordom eller ger-
ningom, ligger alt i twebötht, Fougtens och Stadhens
Swenna åra ey högre i ordom än sams the män som
ingl Stadhsens ärende söka eller ganga, Wtha Rådhmän
waarj i Twebötht (

waarj

33 Cap: **Stadzens swena och fogatens hwilke** the halft åhr skola wara hoffwidske, och rätte i allom Stadzens ärandom widh byamän fattiga och Rijka, Landzmä och gäster Natt och dagh i allom sinom gätnadom, ingom sitt afftagha, medh wold eller någhrom misforma, finnes thz annorledes, och wara the bruttlighe, och ära fill rätthen till, tå skola the sijn brutt bättra som andre män både i ordom och gärningom, och ingen wadhi medh them göras, och rätte fougten medh Rådhmanom effter Stadzens och fougtens bokena, effter all the brutt som kunno standa i Stadhen å thera wegna, eller the som ther till klaghan komma.

34 Cap: **Hwilken Stadh vthlendske gäster** komma, tå skola the sijn wåpen nederleggia, och them ey när sigh haffwa, medhan the i Stadhen ära antigen dagh eller Natt, lönligha eller vppenbarligha, såsom swärd, Stråkarrtz, Rytinga, Byslaraa eller hwad wåpnom thet helst ära, vthan rätta nasknijffwa, vthan the haffwa fejgda sina mellan tå skola the fougtens och Radz orloff ther til haffwa, och the skola wetta, huru thz må wara, Hwar som annorledes giör, så offta som han warder ther medh fongen, haffwe förgiordt wåpen sijn som han när sigh haffwer, och 6 mark till tredskiffties konungh och Stadhen, Orkar han ey botum gonga til Erff = wardes, och i hwariom stadh mykkis mågo ey byamän wapen båra som nu sagdt är widh samma

i booth

HS / B 165 -

boot, Uthan at han haffuer ighit arff i Stadz
Eller orkar till 40 mark värlighit godz, huadh the
ära ydkeligha i Stadhen eller ey, fara och byiamän
aff enom Stadh och till annan ärande eller köpmanskap
driffuande, tå han the kommer wari sama lagh om
honom som om annar byiaman, ther som hoffmän
ligger och skola ydkeligha fara ärande bäde konungz
och sin til köpstadz til ten och annan till och fråån
huart thera ärende liggia, förty mågo the ey sin wåpen
eller wäria nederläggia eller mista i Stadhen eller
huar thz är, Bönder och the män ottheders drengia
mågo wära, the skola ingen wapen bära i Staden
wådher boot som förr är sagdt

För all brütt mågho byiamen och gest 35 Cap

i Stadhen borgan sättia, Uthan thz går åå lijff
och warder wedher ferska gerninge tagin, Och för all
brütt i Stadzens göma sättias, Uthan han brüttligh
warder, wedher konungh eller konungz Rådhe, Eller
och försummar konungz Embidzmans budh som hono
budz at göra och skäl til ära, tå må konungz fogte
rådha medh rådhmänna rådhe, huad han wil hono
i tornedt leggia eller i Stadhens göma

Edzöres

N RŸDHER MAN

1 Heem til androm thes wi-
liande at wilia hono skadha göra

2 Nu Kymer man til an-
nars Gård för sina ovener

3 Then som får skadha för än som
han till bondans Gård komer

4 Om ma faar i anars gård, och gör
ther blånadh eller blodhwijte

5. Om dråp eller blånad warder giordt i hemfridhi

6 Om man får skade annerstedz än i sinom gård

7. Hittes män i Gård såtte och skilias osåtte

8 Hempnas ma å sått måål och bött

9. Hempnes man effter böter festa

10. Hempnes man på ana och anar giorde gerningene

11 Tager man kona eller möö medh wold

12. Om ma gör försåt för androm i kyrkio wägh eller
Rådzstuffu wägh, hwad ha far til eller från

13. Nu komer skildnader manna mellan, å Rådzstuffu
wägh eller kyrkio wägh.

14 Om kyrkio fridh eller Rådzstuffu fridh.

15 Om ma åltrar anna aff laghsa tilmålom

16 Lider ma anna till Stock eller annorstedz, och
hugger aff honom medh wold hand eller foot eller
stinger vth annat öga, öra Näsa eller tunga.

Hemp

Hemsokn ma å konungx doom 17

Sänger man hem åt androm, och forer honom
medh wolzwärck ther hem sino 18

Om bonde rädher hustru sinne, at han får dödh aff
Eller hustru dräp bonda sin medh rädha 19

Om barn kan warda aff hårdelgha rådet
at thz får Dödh ther aff 20

Wyters mans tiuffvitsaak eller annor brutt 21

Nu the som bodher annan dräpa får
eller blodhwijte göra 22

Om Rooff och Raan och thess brutt 23

Thet som ligger i Schogs Schipi eller annorstadz
och lather sigh till Råån 24

Om man går j annars trägård som lychter är
och tager frucht medh wold 25

Huru Edzöret skal bötas och the brutt som henda
antigen j sårom Dråpom eller blodhwijte tå thz görs 26

Koning Erich Magnussi stadhga, om the som gör flock
och sammanadt å konungen, Borgamestare eller Rådhmän
inna Stadh eller Uthan 27

[i]nti Stadz Lagan som nu [illegible] in-drangit för itt serskildt Capitel.

Edzöres

1 Cap: YDHER ELLER gonger man heem til
androm thes wiliande, at han
wil honom skadha göra, Eller
någhra hans hions, Eller någh-
rom them hans gård gest haffu-
er, tå han j Gården komer, Eller
dräper eller hugger fulleghså-
rom, Eller slår skeno, blånad
eller blodhwite, Alle the som ther medh äro j flock
och farnöthe, the haffwa bruttidt Edzöret, Samma
lagh wari om Kyrkiofridh, Badstuffu fridh, Gille-
huus fridh och androm som framdelis vptälies

2 Cap: Rymer man til annars gårde för
owenom sinom, then som effter honom kastar eller
skiuter effter honom, så at han får dödh aff eller
fulsåre eller blånadt, tager thz sidhan som han kom
inn j hans gård, som han sigh til hielp söker tå
haffuer han och alle the medh woro bruttidt Edzöret

3 Cap Nu kan thet tagha then som före
löper förra än han komer j hans gård som han
flyyr till, tå är ey bruttidt Edzöret

4 Cap: Nu rijdha män eller gonga heem
til androm j then acht och meening, at the wilia ska-
dha giöra, och sitta ey, Och slår ingen til blodz,
Ey hugga ey dräpa, tå haffua the bruttidt 40 mrk
til treskifftes måläganda Konunge och Staden, Bryta

the

the hws, Slå skeno, Ochusffrwa mans eller skuta
och kommer blodhwijte innan eller Blånader, eller
någhot thet som hans lyffwes skadhar, Och ära 6
mana withne till, ther är Edzörit bruttidt, Eller
wärie sigh medh 12 mana edhe.

Nü kan then man som heemsökn 5 Cap:

gör, warda dräpin eller får såår eller blodhwijte
i thy at han gör heemsökn, tå är thz alt ogildt
som han fåår. Nü kuno the före löpa, och wäla
undan fly, alt thet the få i gårdenom eller å tom-
tinne, thz är alt ogildt, Nü om the äghas wider
i lukunne eller gårdzledhi, och falla fötter innan
gårdz luku eller lijdh, och hoffwdh uthan å them so
heemsokn gör wari ogilder, falla fötter uthan och
hoffwdh inna, wari gilder, förty han tädhen full
som fötter stodhe.

Nü kan then löpa ör gårde som the 6. Cap:

tilrydho eller gingo heem till, och dräper slår eller
hugger, sedhan the komma uthur hans gårde, tå
böte effter thy som gerningen war giord, sårom eller
hwadh thet är, Och ey effter Edzörit, hwar som fåår
såår eller warder dräpin, sedhan han kommer
uthur sinom gårde, tå böte och effter thy som må
let är, i sårom eller dräpom som han elto effter
Stadz rätt, och wari i ingo thesso Edzörit bruttidt.

Nü hittes män i gårde såthe och skilias 7 Cap:

osåthe, ther är ey bruttidt Edzörit, uthan han går
i uthur

vthur gårdh sinom vtredher och hemtar sigh vapn
och hielp, och ganger åter j gårdhen, hugger dräper
eller gör något som förra är sagt, tå haffuer han
och alle the som medh honom wore bruttidt Edzört
Kan then man döö som hemsökien giorde, förra än
han haffuer sijn brutt bättrat, betale hans arff-
vingar hans brutt, effter thy som the aff arffuet
taghe, och såsom förra vtskildz

8 Lag: **Nu hemmnes man å sätt måel och**
bött, tå haffuer han bruttidt Edzörst, tå skolo
the 12 mäna nämd wätta medh sinom edhe, huad
heller annar skildnadher kom then emellan eller ey.

9 Lag. **Nu må man ey hemmpnas på annan**
Och annar giorde gerningena, ther är Edzört brutit
tå skola the 12 män wättha, huad heller the samme
som the hemdes vpå giorde gerningena eller annar,
Giorde ey then samme gerningena, tå skola the 12 män
wätta huad heller annar skildnader kom theras e-
mellan, eller han hemdes å annan, hemdes han
å annan, tå haffuer han brutidt Edzört.

10 Lag: **Nu må man ey hemmpnas effter**
böther ähr fästa, vthan han bryter Edzört, vtha böter
äre ey borgade, och så ere före skildt, at böter the ey
then samma dagh som the före läggia, tå mågho the
hemmpnas, Än hemmpnas the sijdhan som böter äre
borgade tå är Edzört bruttidt, Nu än om
naghot är bött aff botum, tå mågho the ey hemmpnas
vtha kräffie thz som åter står medh laghom

Wård

Wärder kona eller möö wöldtagin 11: Cap:

Och wärder thet man tagin å ferska gerning
widh hoffrund sitt, Om till ära 6 manna withne,
Warder han thy fongen å ferske gerningh, thå han finnes
thå hans klädhe eller hennes kläder riffvin, eller hörs
roop och åkallan, och wittes thet honom, och withne
äre thy till, Liggi thet till 12 manna Nämnd, Rådhe
halffue Nämd kärandhen och halffue swarandhen, Wä-
ria the han wari wärder, fälla the han, thå liggi
thet till Målsägandhen, hwad han will bötter aff hono
taggha eller hans lijff effter thy som han wederkenn-
nes, Doch så om bötter tagghes att Konungh och
Stadhen få sijn rätt, Will han thy först komma
som brutidt haffuer, rådhe thå halffue Nämd, Måls-
ägandhe Konungh och Stadhen, Warder han thå fälter
eller wäarder, wari thet om lagh som förr sagdt är,
Tagher man konu medh wold, och dräpper kona hono
i them, och withna thet 6 män wari ogilder, Tager
man konu medh wold, och rymer uthur landet
medh henne, Och wärder han laghlica ther til wun-
nen till sådana gerningar, thå äger han aldrigh
förra frijdh fåå än hennes pijfftoman beder för hono

Nu sitter man å Rådzstuffu wägh 12 Cap:

eller Kyrkiowägh eller annorstädz för androm, hwad
han faar till eller frånn, Will han dräpa Bargha
Bargha eller bäria, förra än han kommer til Rådz-
stuffu eller kyrkio eller ifrå, Och gör han någhot
thera thå haffuer han brutidt Edzörett, thå han thet sker

laff

aff brådhom skildnadt

13 Cap: **Nu kommer skildnat manna mellan**
å Rådzstuffu wägh, kyrkiowägh eller annorstädz
Och doch ey aff langs affwund, slår annar dräpa
aff androm, thet är ey brutidt Edzörett. Nu
sitter annar för androm, på kyrkie wägh Rådz-
stuffu wägh eller annerstedz, och sitter ey skadha
giordt, endoch at han wille och kunde ey, tå är sött
medh ingo bött, hugger och the man klädhe hans
eller wapn, skiuter eller skiuffter, Och ära 6 manna
witnes till, bött 40 mark till treskiptes, Eller wärie
sigh medh 12 manna edhe, Och hwar som tolkedt
hender i husen eller wäghom som Edzörett mätte
brytas, endoch at han sarghar ey honom eller gör
något thera, Och kommer thz ey som förr är sagdt
bött 40 mark till treskifftes, Bodha lagh wari the
som döör brytas effter näghrom som ey kommer
blånad eller annadt tolkedt ;

14 Cap: **Nu dräper man anna hugger ellr**
stinger, slår blodhwijte eller blånadh, kyrkio eller
Rådzstuffu sielffwe, tå är Edzörett brutidt, Wetha thz
är kommit aff brådhom skildnat, thz skole 12 män
wetta medh sinom edhom, hwad thet kom aff langs
affwund eller och brådhom skildnadt

15 Cap: **Nu än om man åltar anna aff laga**
tilmäälom, Och kommer ey hugg, blånad eller blodh

wijte

wijte gionna bötte 40 mark till treskifftes, och haff-
wer thy bruttidt Edzörett, Och skolo the 12 män wätta
hwad han giorde thet wingiedes eller sielffwilandes
Eller och om han eltade honom aff Rådzstuffu Stem-
no, Dräpper man honom sargar eller slår blodh-
wijte å wägenom till Almyons, Eller och för thet
at han stempde honom, tå haffwer han bruttidt
Edzörett, Nu sitta the å wägh för honom, och
gitta thy sargat, dräpit eller slagit blodhwijte
eller blånad, tå är gött medh ingo bött

Nu leder man annan til Stock ettz 16 Cap:

annorstädz, Hugger aff thenna hand medh wold,
footh eller finger, eller ut ögha, Skär aff annat örat
Skaap eller Näsa, Och warder fangen widh ferska
gerning, giffwes them för them, om 6 manna witnes
ära till, Eller wäris sigh medh 12 manna edhe,
Nu kan han undkomma, tå laghfindes ther till eff-
ter thy som nu är sagdt, Nu än Målsägenden
wal widh botum tagha, bött för hwart thet 40 mark
Målsägendh 20 mark Konunge och Stadhen 20 mark
Och the är thy bruttidt Edzört, Mister man tu aff
thessom bött sich Edzörett och andra booth thy, eller
mist lijff sitt, sadma laghwäri om tungo och skap
Nu kan thetta i kyffwis tilkomma, och ära til witz-
gia manna witnes, bötte tå för hwart thet 20 mark
Målsägendh, och 20 mark Konunge och Staden, Eller
wäris sigh medh 6 manna edhe, Orkar han thy botum,
giffwes them för them, och så wäri i allom affhuggo

Skär

Skäär man Skaap eller tunga aff mans böthe 80 mark Målzägandenom 40 mark Konunge och Sta=dhen 40 mark om Målzägandh wil widh botum taggha, eller och giffua them för letern, får han dödh ther aff tå bött effter som i Dråpmala balk: förmält

17 Cap: **Nu hemnes man å Konungs Dom**

Dräper eller hugger fulsårt eller hemnes å han therföre at han witnade mooth honom för Kon=ungz Doom, Eller hemnds å honom, sydhan han haffuer bätt widh honom sina saak eller sitt fädernes wart för honom lagliga, Hemnes han ther föret tå haffuer han bruttit Edzörit, Och alle the som med honom woro, tå skal the 12 manna Nemd wätta huad heller han hemnds therföre, eller annar skildnadher kom them emellan.

18 Cap: **Nu gonger man heem åth androm**

Och förer honom medh woldzwerkom vr sinom gård Eludoch at han ey bryter hans huus, Eller gör blodh=wijte j gårdenom, tå han kommer vr gårdenom, binder honom medh fullom bandom, Dräper hugger fulsårt eller slagher, och huad hälstilst som han j sitter felt, tå haffuer han bruttit Edzörit, Vthan the ther koningz Doomer eller annars som Konungz Doom haffuer, Eller lades å han sanner tiuffnader, Eller tages medh ransakan vr husom hans sanne tiuffnad.

19 Cap: **Nu kan bonde råde hustru sina**

offhardeliga, så at hon får dödh ther aff, moot hans

j wilia

wilia, Tå skal man honom sökia som frand-
tis skils för dråp, och ey Stegslas, tå hafuer han
förwerchadt alt thz som han åtte vptagit aff them
godz thz som lösörten anlanger, Och all then dell som
hon giffues till, tå tagi Erffwingarna thems dell
aff hans godz bötern för them, Och ganga aldrig
honom til arff och ingen hans ättlägger, Whan
at the haffua barn sama, tå skola barn thems
them arffwa, och the skola barnen i sino wärio
haffwa, the som äro nästa möderness frender, om
barn ikke ära til skäls kommen, och göma thet so
barnen tilhörer vnder sina wärio, til thes at the til
laggha ålder komma Rådna, Äro ey bäggia thera
barn till, tå skal thz vnder möderne ganga som ho
åtte, ty at ingen må then Erffua som han dräper
kan och thz barn döö och haffuer ey barn efter sigh
tå erffues aldrigh then ättlägger som dräper, Whar
then ättlägger som näster är och skadhan fick, han
arffues barnedt, Så är och om hustru dräper bon-
de sin, tå arffues hon intet aff hans godz, eller
hindrdagz gifft sina, Och ingen then rätt som hon
wåw gifft och giffwin till, Whan at the haffwa
barn samman, tå skal barnedt honom Erffwa,
Och nästa fäderness frender skolo barnet i sino
wärio haffwa, ther til at thet til laggha åra komer
Äro ey bäggia thera barn till, tå Erffues fäderness
frender, och tagi allan sin rätt och bolker för bonda.

Nu dräper annat thera annat och medh wåda, tå skal
thz bötes som i wåda botum skildz, Och haffues allo

thy

thz förwerkat, som hwart thera åtte aff andro taga

20 Cap:

Om barn warder ofthordeliga rå:

thet. Och thz får dödh aff, tå skal ther före bötas
halff mark bötter till treskifta, Målsägand 30 marck
Konungs och Stadhen och 30 marck, Och ey lijff före
gonga, Och thz äger aldrig han som dräper erffwa,
hwad heller han drap medh wådha eller wilia, U:
than modher hon kan liggia barn sitt ihiäl, tå är
hon ey wärd mista sitt lijff eller sitt arff, Uthan
scrifftermål och bättring tagha effter kyrkiones rätt
och ey andra böther wthgiffna, Kunna fadhernäs
frender klaga till henne, thz hon lågh barn sitt
ihiääl medh wilia sinom, tå wärie sigh medh 6 ma=
na edhe, at hon lågh thz aldrigh ihiäl medh wilia
sinom, Orkar hon ey then edhen gonga, tå liggi thz
til 12 madna nemd, hwad heller the henne wäria eller
fälla, Warder thz så at hon giffter tå gömi sigh
at hon ey liggie barn i säng medh Styff fadrena
Dööer thz i säng medh honom tå äger hon mista
arffwedt, Nu kunna the fädernes frender barnsens
thetta seggia, at thet war dödt i bägges theres
säng, Och the säija Ney ther före, tå liggi thet till
tolff madna, Wäria the then wäri wärdt, fälla
the them tå bötte som för är sagdt och arfflöst medh
Dräpa the thet barn medh wådha, eller och åt Siste Styff
fadher, wäri boot som wtskildz i wådha botum
haffwas Doch förwerchat arffwnes som han eller hon
erffwa åtte aff thz aff som barnena tilbör, Om thz
ellies åt arff kommet war, Erffwe näste frender

om konna liger barn ihiel

eller

syskane om the ära vng, ära och the öffwer maga
rådhe tå nästa barnsens frender för arffwe thera
til thes the mogande warda om ey är fader eller
modher. Nu kan annat thera såsom skyllsad
wara wållande barnsens dödh, så at thz doo j säng
medh honom, eller och them bådhen, Och vtskils så,
lagmans hwad the för skal gånga, erffwe tå modren
om hon thz äy wållande är, hafftwer thz samsyds=
skane, täri tå thz vp halfft arffwet medh modher
sinne, Nu än hwarrekten fader eller modher orka botn/

Nu wytes manne trüstförsak eller — 21 Cap:

Hwarithanda brutom thz helst ära, tages man
bastas och bindes offörwunnen, Och ey j vppenbara
handom tagken, vthan Konungz Doom, eller thens mas
som hans doom hafftwer, then thz gör, och alle the
som medh honom woro, haffwa brutitt Edzöret
ty Hwar ma ägher frijdh haffwa, hemmer lygen och
fredelig på sitt eghitt lijff och lekamen.

Nu leghier man annan eller hws= 22. Cap:

bonde bondher syskone sinom någhon man dråpa
barga, Skamadh eller blodhwijte göra, hwad then samme
gör j thessom målom, antighen j försåtom eller hem=
sökn eller hurn thet hender, wari så then so leghde
eller bödh j sulla saak, såsom then som giorde. om
til ära twaggia mäna witthne eller wärie sigh
medh tolff mäna edhe. C

Hwilken man som Kööffwar aff an= 23 Cap

drom

Edzöres.

Drom j Stadhen til thens örs wärde efter som j
wåånd är ringt, Och warder baar åtagin medh 6
manna withnom medh hoffwud sitt, och gonger inge
lösen före, Nu kan thy withnes wara till, liggie tå
til tolff manna, wäria the han wari wäarder
fälla the honom skal han tå halz huggas.

Thet som Röffwar 1 ört

Röffwar någhor til thens ört på almennigz gatun
om daghen, och åra twäggie manna withnes til, tå
böte 20 mrk till treskiftes, Målzägand Konung och
Stadhen, Eller wäre sigh medh 6 manna edhe.
Orkar han thy botum miste hand sina. ¶ Röff-

Thet so röffwar til 2 mrch.

war man till halffwa marka wärdt om daghen
och åra withnes till gonge lijff före, och kome inge
botum wider som för är sagdt, Röffwar man

Thet so röffwar ortuga wärde

om daghen på almennigz torge ortogha wärde
heller mindre, tå böte 19 mrch till treskifft, om
twäggia manna withnes åra till Eller wäre sigh
medh 6 manna edhe, Orkar han thy botum, warde
slagin widh Stupona och flyy Stadhen, Uthan
målzäganden bidher för honom.

24. Cap: **Nu ligger man j Schoge skiwj eller**
annorstädz, och lather sigh till Råån, warder han
gripin å them gerningom, tå skal han til Rådz-
stuffwe föras, Ther skolo 12 män nempnas the honom
skola wäria eller fälla, om ikke åra 6 manna
withnes till, Fälles han som Råånet eller Roffwandt
withes, tå skal han halz huggas, Och thy androm
botom wiiderkoma, Wäria the han, tå böte then
40 mrk som saklösan haffwer bastadt och wåldförde

och

HS / B 165 -

Och ä huru monge the ära tå böte huar them 40 mark, Och haffue ey brutit Edzöret, Orka the ey botum tå gonge til Erffwaders först för Målzägandhen Sedhan för Konunge och Stadhen

Nu gonger man j annars trägård 25 Cap:

som luchter är, Och tager ther äple och andra frucht medh wåld, Och bryamand eller hans hustru ära fört och wilia trägårdhen wärja, kommer them slagzmål emellan, får bonden eller hans hiön dråps såår eller blodhwijte, thet är brutit Edzöret Får then som tilkommer dråps såår eller blodwijte, tå warj thet alt ogildt som the fåå (

Hwilken man som gör någhot thet 26 Cap:

som nu är sagdt, antingen j Hemfridhi, kyrkio=fridhi, Tingzhus fridhi, Badstuffu fridhi, Rådz=stuffu fridh, eller och någet aff then som nu för=ra sagdt ärt eller vpskildt, huad thet är, tå skal thet alt bötas effter thy som thet först vpskildz j Dråpmåla och Såramåla balkenom, och fridha böther Edzöret Målzägandhens 60 mark Konunge 60 mark och Stadhen 60 mark, Han skal ey lijkit Rymma och ey hans godz skifftas, Orkar han ey botum tå warde halzhuggen, Orkar han ey botum som til 40 mark j thesson balkenom felter är tå skal han mista sina höghra hand (Bryarf aff Suds

Hemfridh
Kyrkiofrid
Tingzhusfrid
Badstugu och
Rådzstugu

Anno Dni MCCCLVij om Sangta 27 Cap

Katharinae Dagh, Stadhgiordt och stadhfestadt then Erligi j Konungs

Högmåla

Konungh Erich Magnusszon, och alt Rijksens Rådh i Stockholm, Ath then man som gör flock och samp=nat, åå fogeten Borgamester och Rådh eller åå Stadzens Breffwärare, eller åå een thera inna Stadh eller vthan, miste lijffuit, endoch at ehrungen ey kommer i dråäp, såår, Blodhwijte blånadh klä=derijff, eller husbrott, tå miste lijff och godz, ko=nungx tagit godzet och Malzägenden lijffuit, om till ära 6 manna witnes, eller wärit sigh medh tolff manna edhe, Och alle the som medh ära i flock och farnöthe medh samma wälia standa samma ~~fat~~ rätt, Och öffuer alla then som then hysa hegna eller wä=ria skal ganga konungsens hemd ognunst och straff.

Om MAN MYRDER man eller kona 1

Om fadher eller modher dräper
Barn sitt vthan wilia eller wådha 2

Om man tagher twå lagh gifta konur och kona man 3

Om man eller kona warder
fongen medh trulldoom 4

Om man eller kona förgör sitt Styffbarn 5.

Om någor resser häär moth Konungh eller Rikesens 6.

Om man leder häär vthlendskan på I herra
fosterland sitt, och bär affwoghen skiold emoot 7.
sijn rätta herra och Konungh

Om någhon trooskyldher Bruster dräper sijn rätta 8.
husbonde, eller hustrun sin man

Om man sätter eld j annars hus medh wilia
och wil brenna både byn och bonda 9

Huru man skal wärias eller fellas
för tolka gerningh 10.

Om man eller kona bär förgärningha på androm
och warder bäär åtaghin 11.

Hoo som annar vndsätter och hans boo och far
sedhan ther aff skadha 12.

Om then som Tydelagh bruka medh fää
eller androm oskäligom diiurom 13.

De trenne sidste Capitel äro här j Myrder
tillagde som i den tryckte Stadzlagen äi finnes

högmåla

1 Cap:

MYRDER MANN eller kona någhrom

Eller hoo som annan Myrder
och läggjer åå löön och bäär
åå fiälster tå skal mann
Steglas och kona Stenas
Om til ära 6 mädna vithni
Eller wärie sigh medh tolff
mädna edhi, fougten och Rådh=
män skola the tolff Nemna, wärna the han tå wa=
ry wärder, fella the han wary fällter.

2 Cap:

Dräper man eller kona sitt barn medh
wilia, eller myrder thz sedhi eller Christnat, eller
Barn myrder fader eller Modher sin, Hwilken som
thetta giör, man eller kona, tå skal han Steglas
och kona Stenas, Om thz är oppenbart och sant
medh 6 mädna withnom, Hwem tolken sak wijtes
och är ey oppenbart medh withnom, tå wärie sigh
medh tolff mädna edhi, och swärie hwar om sigh
och fougten och Rådhmän hoffeden edhen, wärna the
honom wary wärder, fälla the honom wary fällter,
Nu hwilket thera som Myrde eller dräpe skal mista
thes dödes arff, och så hans ättlägger, ty engen
må dräpa sigh till arffs. Nu om thz är aff wådha
tilkommit, tå bötis som i Dråpmålom skils um wåda
och ther skal 12 mädna Nemnd åkoma, hwad thz war
medh wådha eller wilia ꝯ.

Konger

Staden taggha böter som j drapom skildz, Och
thz skal 12 manna nempd wätta medh sinom edom
hwadh thet war wådhe eller wilie

Sätter man eeld j annars hwus medh 9 Cap:

wilia, Och wil brenna bådhe byn och bonda, Bren=
ner vp itt huus eller flere eller gård, och ward widh
ferska gerning taghin, tå skal han j båle brennas
Och hans godz alt till treskifftes ganga, Een tridhie
Malsäganden, Een Konunge och een Staden, Och doch så
at husen skal först återgällas aff oskiffto thet som ska=
dhan fick, Och sedhan skifftes thz som åter är, Kir=
ker ey mera godzet än skadhan, tå skal iu han
för skadhan fulle haffwa, kon: och Stad: mista sakörte

Hwilken tolcken saak wijtes och warder 10 Cap

ey baar åtaghin, eller medh 6 manna widhnom, wärij
sigh medh tolff manna edhe, Och rädha halffwa nempd
hwar thera, swarandhen och klärandhen, wäria the han
warj waarande, fella the han tå görs medh hono
som förra sagdt är.

Bäär kona förgärninga eller man mäne 11 Cap:

Warder baar åtaghen, tå skal hon taghas förgier=
ningar och medh henne, Och in på Rådzstuffu ledhas
Och thz skal 12 manna nempd wätta medh sino edhe
hwad hon the förgärningar giorde eller ey, Wäria the
henne, warj waard, fella the henne böte 60 marck
till treskifftes, Målsäganden Konungh och Stadhen, Orkar
han ey bötum, tå skal hon brennas, Och arffwa taghi
godz henne, kan thet pröffwas, at hon haffwer

någro

någhrom ther medh skada giordt til lijffz medh rå=
dhom eller gerningom, Tå skal ther 12 madna Nämd
å koma, Wäria the hanne wari ward, fälla the
hanne, tå haffwi förgiordt lijff som forr sagdt är
och sitt godz samme leedes, Och gonge thz til treskiffte
som förr war sagdt, Wijtes thetta manne eller kona
och warder ey åtaghin, tå liggi och till 12 madna
Nämd, rådz halffwa Nämd hwar thera, Wäria the
hanne wari warder, fälla the han wari felder, och
böte som förr är sagdt, Orkar han ey botum tå
betrunkes och Erffwingia taghi godz hans, warder han
wäriander böte then som saak gaff 40 march konungi
och Stadenom, Och wari sama lagh i allom androm
höghmålom, som androm ey orkar tilbinda, Nu orkar
han ey botum, tå warde slaghin widh Stupona och
rymi Stadhen, kommer åter miste hoffwudh.

12 Cap:

Hwilken man tolken dieffwlskap

brukar, at han trulldom haffwer medh fää eller
androm oskäligom diurom, Warder han medh sanska
gerning wedhertagin eller tilbunden medh skäligom
witnom och härradz Nämd, Tå äger fogeten Borga=
mestare och Rådh, och Rådhmän honom Quäikan i hand
döma medh samme diur i hand präffwas, eller i elde
brennas, Ey mågho the gå hondenne leffwa, Wijtes
thet honom, Och är ey baar åtaghin, tå liggi thz til
härradz Nämd som annor höghmåll, Wäria the honom
tå wari saklöös, fälla the han, tå skal han strand=
slåås och aff Biscops Skrifft taga och lijff behålla.

Dräp

RÄPER MANN

annan medh wilia, Och thet som tilhörer för dråp 1

Huru man skal annan widher dråp bindha eller sigh wäria 2

Om dråparen döör förra än han är Laghwunnen 3

Om dråparen döör sedhan han är Laghwunnen 4

Huru böter ägha bötas effter then dödha 5

Om kona dräper man 6.

Om prester eller annar Clerker dråp lekman 7.

Om lekman dräper prest eller Clerk 8.

Om någor wil dråparen wäria 9.

Om någor Rånar dråparen aff thet som han fongit hafer 10

Om man wil rätta dråp sätt och bött 11

Warder kona dräpin som medh barne är 12

Om thens dödes arffwingi dräper dråparen 13

Nu binder Konungh Ledhungh widh 14.

1 Cap

Dräper man annan vthan nödh

och trong, Och wärder fongen åå ferske gerning, giffwes lijff för lijff och kome ingom bötum widher, Och ä huru mongt the sadana ära j flock och farnöthe tå dräpet gördes stonde all een rätt, Ær han trengder åå lijffz nödh, tå miste ey lijff, Vthan böthe 80 mark, effter fougtens och Rådh-manna rådhom, Och the 80 mark gonge till treskifftes Målzägand, konunger och Staden, Nu kan thz så wara at man dräper annan, och dråparen kan vnda fly och wärder ey taghin widh böthe 60 mark målzägandenom konunge 30 mark och Staden 30 mark, Och kymer han in-kir j kloster eller kyrkio och ey annorstädz, Och se-dhan kome j Staden och bindhe bötter, och haffwi Målzägandhen jntet wold at hämpnas, Wil han ey vnder bötum taggha, Legges tå hans dehl j togha hender, Och konungz fredher lyses å han, och om booten står vatt och är taghin thz konungz fougte före

2 Cap

Warder man dräpin och ingē flottasää

wil kennas widh dräpett, giffwer Erffwingen doch någhrom skuld, binde tå honom widh medh 6 manna Wittnom som thz dråpett wijtes, Eller wärie sigh medh 12 mannom, Nu fonger man annan för dräp sedhan dråpett war giordt, Och wil til dråpett binda

och

han sägher Ney thz förr at han aldrigh thz dråp, giorde, Orkar the sama honom medh witnom tilbinda tå miste hoffuud, Orkar han ey tå böte 40 mark att han saklösan woldförde och band, är han sarg=ghader eller slagin, tå böte som i såramålom vtskils och the 40 mark mz. Haffwa the honom tagit j hans hws och hemma eller annorstädz tå haffw the brutit edzörit

Döör then man som dråp giorde förr 3 Cap:

än han Laghwunnen är, och bekänner arffwadgarna dråpet, tå böte för dråpet som förra är sagdt til treskiftes, Nyka the thet, liggia thz till 12 manna, Wäria the han wara waarder, fella the honom tå böte arffwingarna som förr sagdt är.

Om dråparen döör, sedhan han lagh 4 Cap:

wunnen är, förra än hans dagher vthe är, om målz=äghend haffwer honom dagh giffuit, tå böte hans arff=wingar för dråpet som vtskilt är til treskiftes.

Alt thet som bötas skal för faders ger 5 Cap:

ningar, som han haffwer brutit eller modher eller andre fränder, gälde oä vth hans brutt so bröt huad thz heller är dömd, bärda eller lösöra, tå wari arffwingarna saklöse, bådhe för målzägend, kongh och staden, ty ey äghe annar, annars mans brutt bättra, tå han intet vphar.

Om kona dräper man och wazder 6 Cap:

hon fangen å färske gerning, eller inna dagh och dyghn tå skal man henne lata komma til rådzstuffu och thr döma som annan dråpare, haffwe sedhan målz

HS / B 165 -

Dråp

ägandes wold, hwad han wil böter tagha eller hen-
ne halshugga latha, tager Målsägand böter, taghi effter
thy som vpskildt är, konung och Staden få sijn deel
Nu om han ey wärder tagin widh fersko gerning, tå
Laghsäkes som för är sagdt om Dråpare.

7 Cap. **Dräper prester eller anna clercker leek**
man, tå tager Biscopen konungz rätten, och thens
dödes arffwinge målzägande rätten aff botum och
Staden sijn tridiungh.

8. Cap: **Om leekman dräper Clerck tå taghi**
konungh sijn rätt, målzägand sijn och Staden sijn rätt

9 Cap: **Nu kunna några män wilia wäria**
dråparen, för them som honom wilia fånga, antingen
i huse sino eller annorstadz tå wari the tweggildt som
the göra, och alt ogildt som the fåå, hwad thet är dråp
sår eller hwad som thet hälst är.

10 Cap: **Om någhor räner dråparen aff them**
som honom fångit haffwer, then som tolkit gör han
haffwer bruttit Edzöret, Samma lagh wari om alt
annadt, the någor räner fånga aff androm.

11 Cap: **Nu wil man wetta dråp sått och bött**
Klaghar Målsägandes effter botum, konung och Staden
hwilken thera thet helst är som hin säger the booth
gulden wara, the äger han Stadzens breff och insigle
på haffwa, hwad thet guldt är eller ey, kommer man
till Rådzstuffw och gonger widh sak sina, the han äger
dödh före lida, tå torff ey the före witne taghas,
förty thet wppenbart är ... sak som skerskottat eller med
witnom ilbrändom.

Warder

mz wilia

Warder kona dräpin som medh barne 13 Cap:
är, Är thet quickt i hennes liffwe, tå skal hon bö=
tas åther medh treböthe, aff them botum för koni dråp
böter som är treggildt, the tagi Quinnona arffwinga
alt halfft, konungs och Staden halfft och 20 mark för
barnedt, thet tagi hennes arffwinga ensamt, Om vil
äro 6 madna näffnom, och tree gode dandequinnor
som withne skola bära, at thet barn war qwickt
i hennes lijffwe, Ära ey the till, tå wärie sigh medh
6 madna eedhe åå barnsens wägna.

Kommer thens mans arffwinge som drå 13 Cap:
pin war, och dräper then som dråpet giorde, inna sam=
ma dagh eller anna tima mz hastigt modh vthan laga
doom, tå bötie och faste som annar dråpare, Och tagi
doch thes arffwinga böter som förra drap, Orkar han
ey botum, tå gonge hans lijff före

Nu binder koning Leding vth och skip 14 Cap:
ligger i Laga haffne, Och skiolder stander i stampne
Warder man ther dräpin tå liggie i treböthum.

Dråp

VKV MONG

1 Hugg til wådha skola täljas j thre huggh.

2. Nu warda tre sår aff thre huggh.

3. Nu står man j sätho och will diwr skiuta, och warder man för stadder

4. Schiuter man byssa eller kastar steen eller någhro thy som han må skadha medh göra.

vulnus til högs icke i thz cap. : den tryckta lagen

5. Nu huggha twå itt trä eller wälta stena.
6 Är drucker j thy han skal hyllas och byltas
7 Klifwer man j trä sielffwiliadhes och får bana
8 Faller man aff trä, och the som under står får skada
9. Nu byggia män hus och slappa affhandom och får bana thär aff
10 Nu faller lass åå man
11 Dräper öffwermagi man medh wilia
12 Dräper öffwermagi man medh wådha
13. Nu dyr öffwermagi dräp
14 Nu kan kona j wådha dräpin warda
15. Nu kan man eller kona åwerta warda
16. Dräper fadher eller Modher barn sitt medh wådha.
17. Om fää dräper man

VHIVGGER MAN 1 Cap:

åth manne, och wärder annar förr stadder och får bana aff, tå må ey fleri hugg till wådha täliaz än itt.

Nu kunno aff eno hugge 2 Cap:

tu såår warda, tager han eller hoffund thz är högsta wå dha, thr är 40 mrk j wådha booth och 12 madna eedher, så at thz war medh wådha och ey medh wilia, Och the edh skolo the gonga, Een månadt efter so dråpet war giordt, och huar om sigh, tå tagz ey till wådha uthan bådt han som drap och så hans Erffuingia som dråpin war säyia thz wådha wara, Och the skola båda edh för gonga, och bidia sigh så Gudh tillhielp, at thz war wådht och ey wilie, såsom thz är skildz om wådha edh for dråpom, så skal och för allom wådha edher göras j sårom blånadt eller blodhwiti, Och huar sijn edh gonga, efter thy som edhen är, och alla wådha böther, både j dråpom och j sårom, eller j huario thet är, tagi Målzägand enskylt, halz hand åt edhnom och enkar ey botum.

Ståår man j såtho och wil Drunz skiuta 3 Cap

Warder man förr och får dödh aff tå böthe 40 mrk medh wåda edhe som för är sagdt, tager thz någors förr å Stock eller Steen och sedan tager ma och får bana aff bött 20 mrk

Dråp

4 Cap: Schiuter man spiute eller kastar steen, eller någhro thy som han må skadha medh föra at thz öffwer hws foorr, får thz någhor dödh aff wari j wådha booth 40 mrk, Och edher som förr är sagdt, Nu kan Spiutet eller Stenkast annar stadz förr taggha än thz som skadhan fick, böte tå 20 mrk, Och gonge edh hijn som förr sagdt är, Falz han åth edhenom och orkar ey botum, wari laghs som förra sagdt är thz om.

5 Cap: Nu hugga twe träå eller wälta steen få thz bådhe bana aff, liggi bådhe ogilt, får annar thera, betalli thz som leffwer honom åter ij 12 mrk, Och wåda edh som sagdt är falz han åth edhe, och orkar ey botum, wari som tillförenne sagdt är

6 Cap: Ær brunner j by han skal bylias och vmbylias, faller man j och får bana aff, bött 12 mrk thz som brunnen äger, och wådha edh som för sagdt är, Nu orkar han ey botum wari tå laghs som om andra tolff mrk til wådha, Nyttia eller äggha flere brun, tå gelde thz som fäller, Och thz ey som bygger. Faller man j Broo och får bana aff, bötte thz förr 20 mrk och edh som sagdt är, äggha flere broo sadman, bött thz som fäller, Och ey thz som bygger, falz han åth edhenom wari laghs som förra sagdt är om andra 20 mrk till wådha.

7 Cap: Klyffwer man j träå sielffwiliandes faller nidh och fåår bana aff, wari ogiller, klyff

j wär

vppe med bydhin j träå och faller nidher och fåår
bana aff, böte 20 mrch then som badh, och edh so
förr är sagdt, Klijffuer man j trä effter budhi och
faller nidh och får bana aff, böte then som badh 40
mrch och wådha edh, Nu säger then dödes arffuån=
ge effter budhi och böön vara vpklijffuin, och
hin nekar, tå dyly medh tolff manna edhi, Eller
han åt sik heller tå til sakinne, so hono skuld före giffz

Nu faller man aff träå och får thän 8 Cap:

dödh som vnderstår vari ogilder, Nu falla hüs å
man, eller annor vtverke å mannen och får bana aff
vari bröth tolff mrch, och edher som sagdt är, Orr=
kar han ey botum, vari sådan lagh som förr är
sagdt, Warder thz honom budit att bättra som thet
äghер och dager förr lagder, och hender dräpett effter
förr lagder dagh, väri tå dråp effter vanka verke
och botum, Och så vari j allom androm, ther mannen
warder budhet at bättra och gör thet ey.

Nu byggia man hüüs och annat tolket 9 Cap:

Och the som byggia eller annat arffuode ther til göra
later sigh aff handom släppa, Steen timber, stölar
eller hwadh thet är, Och man får ther bana aff, böte
12 mrch och edh som förr är sagdt, Nu kunna nå=
thra koste bryta som bonden then fick til byggning
sinne j thy som man bana fick, böte tå bonden
som byggia lätt, Och ey then som åhulth-

Nu faller lass å man, vari ogildt 10 Cap:

J thra

Dräp:

Hwarikhanda lagh thet helst är.

11 Cap: Nu kan öffwermaga mindre än 20 åra gamal wara, dräpa man medh wilia tå böte 40 mrk, målsägend halfft och halfft konungh och Stadhen.

12 Cap: Dräper öffwermagi man medh wåda böte 12 mrk, kan och öffwermaga mindre än åra dräpa man, hwad thz är wilie eller wåda böte 8 mrk.

13 Cap: Nu dyl öffwermaga dräp, bindes så fa til dräp och sår som annar man, Nu sägher annar wara öffwermagha och annar ey, wite thz 12 män rådhe halffwe Nämd hwar thera.

14 Cap: Nu kan kona j wåda dräpin warda Och sägz hon medh barne wara, haffwi tå barnsens nästa arffwa witzord at wita, medh tröggia qwinna witnom, och 6 manna eedhe, at hon medh barne war tå ökes hennes booth medh 12 mrk, Och wari kona j sama laghom som man hwad ho dräp eller dräpin ward.

15 Cap: Nu kan man eller kona åwitta wara tå skolla hans eller hennes nästa frender thz för grannom och nägrannom kunnogt göra, at the honom eller henne j heffterslom haffwa, kan the man eller kona uthur heffterslom slippa, dräper folck eller bränner by, lyppis then by i wåda botum 20 mrk böte ey mera, endoch at han brenne både by och bonda Kan the man eller kona dräpa någhon, tå wari j botum 20 mrk, så skal thera arffwingar, badhe

taga

taggha och giffwa ath för them, ther en lysninga witnet till, tå wari hans eller hennes gerningh j wilia wetterkom, bådhe thet the göra och them göra, Nu orkar hwarthen thera botum till 20 mrk.

Dräper fader eller modher barn sitt 16 Cap:

medh wådha, thffwa the hioon bådhen, käre tå annat thera, thill then som dräpit haffuer, tå faller wådhe eedh och wådhe booth till 20 mrk, Och qwäll thet ingen högher hwarthen til taggha eller botha käre hwarthet thera till annat wari tå saaklöös för eedh och booth.

Dräpes man aff fää, oxe galter ürnij 17 Cap

Bucker, hästir, hunder, eller hwad fää thet helst är böthe äghandenom 14 mrk, föder man diur eller fog=lar hema, och kunno skadha göra, swari så för thet som för annat fä, j allom sakom, Nu än han dyyl som fää äger, tå binde thes dödes arffwa honom thet till medh 6 mannom eller wäria sigh medh 12 mannom, Nu kan fää sarga man, tå böte then som fää äger ena mrk, om twäggia manna with=ne äro till, Eller wärie sigh sielffwer tridhie.

HS / B 165 -

Såår

VIL MAN AN-
nan til såra binda

1 Nu görs både j stender innom
mans såår och Råån

2 Komma män saman j wäpna
skiffte eller annarstädz

3 Hugger man aff annar tumel
finger eller footz framan wrista

4 ...

5. Wärder kinder huggen äff mane

6. Om mans hand eller footer warder lytter huggen

7 Om man ward huggen fullsaar och thy komer affhug j

8. Nu kan man wårda huggen j Rygg Kinbeen elld
j hoffwud, så at ther blifwer lyte vthaff

9. Warder man huggen köttsår, slagen blå eller blo-
dugher och fulla skeno ho thy komer fullsåår j

10 Kan man wårda huggen eller hamblader at ha är
thy för till Rådzstuffwu komma

11 Om tender wårda aff man vthslaghen

12. Om punst och hårdragh, och hiar som dragher
knijff åth androm, och får thy skadha giordt

13. Om någhor kastar j annars gård mwdh
wertzhender, steen stong elld något annat

14. Om någhen kastar annan vthaff Norra
eller Sudhra broo j Strömin

15 Nu kunna män saman koma mz wertzwerkom

Nu

mz wilia 81
Nu wärder man huggen hoffwudsåår, hullsår
eller hwariehanda såår thet helst är 16
Om man slaar sitt eghit tiänsthioon 17
Om fougten Borgamestarom och Rådhmanne görs såår 18
Gör öffwerstemaghi full såår eller blodhwijte 19
Om thz såår Quinno görs 20
Warda Lokka aff möö eller Quinnor skorne 21.
Huru man förwärcka kan för fulsaar hand sina 22.

Tillagdt finns in tat : Kong. Carls tredie stadgelse.

Såår

VIL MANN annan til såra binda,

1 Cap:

tå skall, han vitnom och fren=
dom kunnogt göra, och Rådh=
mannom och them vijsa them man
som honom skadha giordht. Och
ey androm thz vijta, Wijtes
thet androm och ey them som ska=
dhan giorde, stonde j samma vådha

Framdelis merchiande, at gör man dråp eller bryter
man någhot aff them sakom som här skolo vptålas
Mellan pingesdagh och Worfru dagh then försto Juul
och Påskha, eller och så lengz then fridhen lyses, Eller
tå Konung j Stadhen är, liggi alt j tvebötes, Gör
man och någhra gerning, huggir slaar eller stinger
och vänder ey baar åtaghin, vthan flyr till
Kloster eller Kyrkio, och komer in j Stadhen efftir
6 vikur, Om han sigh ey medh Målzägandom förr
förlijkter, Och bindher fulla böther, Målzägand konung
och Stadhen, tå skal böter taghas aff honom och j
fridh lysas, Och Målzaganden lutt j tagha sender
sattiar, Om han ey vil vidh botum tagha, stande
thz dagh och år, tagi thz Konungz foghte för flottafää

2 Cap: **Nu görs enom manne bådhe j sender**
Såår och Råån, binde han vadher medh fre ma=
nom, Och böthe hvart om sigh.

Nu

HS / B 165 -

mz wilia

Nu kůmme mån samman komma 3 Cap:

j wåpna skiffte eller annorstädz medh wåredz wilia
Och hugger någor annar fullom sårom, Näsar aff
eller vth öghat Eller aff örat, Hugger aff hand eller
footh, böte 20 mark målzägand, Koning och Staden
20 mark, Om til åra twäggia mana witnes, Eller
wärie sigh medh 6 mannom, Orkar han ey botum
böte Lehm för Lehm, Och så wari lagh j allom
androm affhuggom, om han ey orkar botum, War-
der man tw aff thessom huggen, tå ligge j twäböte
Wari och så lagh om Tungo eller Ochaap om thet skadha
kan henda, Orkar han ey botum giffue them för
Lem, får han th aff döds giffue lijff för lijff:

Hugger man aff manne tůmelfinger 4 Cap:

och footh fradma Vrijstan, böte 9 mark för lytet
och 12 mark til treskifftes för såramålet, förty
tůmelfinger hetter halffwer hand och häål halff=
wår footer, Om till åra twäggia mana witnes
Eller wärie sigh medh 6 mannom, Hugges och all
annor finger aff wari sama booth, Hugger man
thet som näst Tůmelfinger är böte 3 mark för
lytet och 9 mark till treskifftes för såramålet
Lengsta finger wari j sama botum, Thz ther näst
är mellan thz lengsta och lidhsta finger wari tree
marck för lytet och 6 mark till treskifftes för så=
ramålet, Lidhsta finger wari j sama botum, Sama
lagh wari om tåår j såramålom och halffwo minne
j lytedt

Sår

5 Cap: Hwar som lydh hugger aff fingrom eller aff thååm, böte 6 mrch för lyte, Målsägand eenskyldt Om til åra twäggia manna witnes, Eller wärie sigh medh tre mannom.

6 Cap: Hugger man hand aff androm eller footh, och wärder lytter, så at han ey torff skylto wedh, böte 9 mrk till treskifftes och 3 mrk för lytet, Om witnes äre till, Eller wärie sigh som för sagdt är, Warda och finger huggen, at the krumpna in åå loffwan eller lidhstarck warda, wari i sama lagh och footh. Warder och huggen i hand så at han gitter ey skiuuit sigh mach, eller i footh, så at han gitter ey gongit utha Styltro böte 18 mrk till treskifftes och 6 mrch för lytet Om til åra twäggia manna witnes, Eller wärie sigh medh 6 mannom.

7 Cap: Warder man huggen fullom sårom ther ey kommer aff hugg i, warder huggen eller stungen i hull i bryst eller arm offuan eller nedhan, Läårbeen eller leekbeen, så at the sunder gonger och spelka torffwes, och beenlösning kommer i, böthe 20 mrk till treskifftes, målsägenden kongh och Stadhen, Om til åra twäggia manna witnes, Eller wärie sigh som för är sagdt, Sama Lagh wari om kindbeen eller mans hoffudh eller hwar full sårt i kommer.

8 Cap: Nu kan man warda huggen i been

hygg

Rygg Arm Kindbeen eller hoffwudh, så at hand
Warder Krumpen, Lamer eller lytter, Wari tå
lyttes boot 6 mrk, och thet tagi såår tilly, War-
der hand ey lytter Krumpen eller Lamer tå
följe ingen lytes boot ther medh.

Nu warder man huggen kötsår 9 Cap:

Blaghin blå eller blodugher, att ey kombir fulsåri
j, Eller slagin fulla skeno, Och ey kombir benlösning | Om Blånadh
j Warder thz witnat medh tremm mannom bött 12
mrch till treskifftes, Eller wäri sigh mz 6 manno
Om Wijkbeen wari sama lagh, Vthan at annar
bärs j såslom, tå skola godha män skåda och se
hwadh thz är fulsåri eller ey, Warder man till
blods slagin eller huggen j hoffwudh att ey kombir
j anletet, så at thz syns både hatter och huffwa
bött 12 mrch til treskifftes, Om til åra twäggia
mana witne, Eller wäri sigh som för är sagdt

Nu kan man warda huggen eller 10 Cap:

hamblader, att hand ey är föör till Rådzstuffu koma
och sigh ther klagha, Tå skal Fougten Borgamestare
och Rådhmän, fyra män Nemna, hans sår se
och pröffwa såsom the wilia medh sinom edh holla
Fougten Borgamestara och Rådhmän tagi ther före bötir.

Hwar som fyra framtender slaer v= 11 Cap:

thur mans Munn offwan eller Nedhan, bött för
hwar thera 3 mrch för lytet såratolanom, och 9
marck till treskifftes för såramålet och intet för lytet

Sår.

12 Cap Hwar som annan slaer pÿust eller dragher j håår, böthe 6 mrch till treskifft. Dragher han knijff eller Swerd, böthe 6 mrk om wäghet åra till, Orkar han ey botum gonga, knijffwäer ghiom hans hand, gör han the såår meth rättes effter Såramalom, Vthan för pÿust och hårdragh wari slagin widh Stupan.

13 Cap Nü kastar man j annars gård medh wärdzhender, Steen eller Stong eller annat, och wäär ey skildnader förr then enskilan och tagher doch ingen böte 12 mrch til treskifftes, komma the såramåål j, wari the booth halffwa störri än annor brutt

14 Cap: Kastar man annad vthaff Norra broo eller Sudhra medh wärdzhender vthi Strömen, böte 40 mrch, gonger lijffz wådhe vpå, och wärder medh withnom tilbunden och baar åtaghin, gonge lijff för lijff, kommer han vndan och binder sidhan böter böte effter Dråpom om Målzägande wil widh boten tagha, Och skiuter någhor annor aff Bodabroo eller aff Sandzbroo medh wärdzhender böte 20 mrch, som men the lijffz wådhe j wari booth som för är sagdt Och thesse 60 mrk skola till treskifftes gonga, Målzägande Konungs och Stadhen.

15 Cap: Nü komma män samman medh wärdz wärkom, fåår annar dödh och annar såår, the är dödher gilder och såår ogildt, Lefwa the bådhen tå wari hwar giller äth sinom sårom, och böte som

lagh

laghsäghia, hwar effter thy som åkomma är.

Nu wärder man huggen hoffwud såår 16 Cap:

Hullsåår, Eller hwarithanda såår thet helst är, som
man må dödh aff få, tå skal then som gerningena
giorde, til thess at Natt och år är vthe effter thet at
gerningen war giord sårom at wärda, Nu wardher
man Bargahader eller slaghin, Och then kommer som thz
giorde, och böter widh Målsägand Konunge och Stadhen
tå är han saaklöös, Döör han aff them såårom
sidhan böter ära vthgiffna, och förra än Natt och
år är vthe effter att gerningen war gör, tå äger
ey Målsäghanden hans lijff tagha, vthan lagha bö=
ter för Mandråpet, Och stande thz först i botum
som vpburit är Sidhan skal medh laghen kreff=
wias thet som äter står, Och fogthen och Stadhen lijte
åt then booten som the haffwa vptagit, Och the ökes
ey thera booth, Och the skal 12 manna Nämd åkoma
hwad han doo aff them sårom eller ey.

Slåår man sitt eghet hioon til godha 17 Cap:

tingha, Och kommer ey blånadh eller blodhwijte inna
wari ogildt, kommer Såramål blånad eller blodh=
wijte inna, tå böte effter thy som såren ära till.

Alt thet fogtenom Borgamestarom Rådh= 18 Cap:

mannom eller Stadhsens Scriffwari görs i dråpom
eller sårom, wari twebött, them man som fogthen eller
Rådhman om byyn senda effter Stadhsens ärandom,
Alt thz them görs, ligge j samma botum, Om husens

 J Bröstna

Såår

Bönda eller Stadsens waarj sama lagh.

19 **Nu gör offwermagi fulsåre ellez blodh**= wijte, som mera är än 7 åra gamal, och mindre än 15 åra, bött 3 mark för lytet som ther j är, och 6 mark för såramålet, Målzägand tilskyldt, gör han mindre åkomma, som är blånadh såår eller blodhwijte, böthe 6 mark målzäganden, Gör öffwermagi såår eller blodhwijte ~~böthe 6 mark Målzägand, Gör öffwermagi~~ fer gammal om 6 åra eller yngre waarj alt ogildt

20 **All affhugg som Qwinno görs mz wilia** och wardzlösheet, böthe såsom thz wore mannen giordt Vthan Bystra kan affhuggas, tå ligger thz j wåthböther som tunga och Ogana wore, huggas aff bådh i senne hugget, tå bötis thy mera än för itt hugg aff j andro hugger, böthe tå bådhe som Ödzorit wore, orkar han thy bötum, tå gånge lijff hans fört såsom tunga eller Ogana wore, Ochär ma aff spaina medh wilia eller wardzlöserkom och stadz rådhe, tå gange hans lijff fört och inga böther, Warder han thy fanger eller witnader Wytis samma lagh som för är sagd om Ögan och tungo, Warder och Oyrnn (?) laster och thy affhuggen, bött tå 40 mark, Och aff allom thessom bötum, tagi Målzägand halfft halfft Konungh och Stad.

21 **Warder Lockar aff möö skorne, bötes** först 20 mark, Warder annar bött 10 mark, och halffrå mindre för Qwinna locka, Och tagi then tridhing målzägand, och thz andra Konungh och Staden, thz skall bötas effter tröggia manna witnom, eller wärie sigh medh Tolf manna edhe.

Fram:

medh wilia
Framdelis är merchiande at hwilken
man som androm gör tilfärt, som ey kommer affhögg
j, Och orkar ey botum gongit hans hand fört, tha
Målsäghanden bidher för honom, Och haffuer han ey
tolcka gerningh förra giordt, tå gör konungh och Sta=
dhen tilsch, effther thy som the wilia medh honom
göra, och som han kan thera nådher få.

Såår

1 OM MAN HUGGER annan moth sinom wilia.

2\. Om ma(n) hugger anna(n) i Kyff, sönder arm been finger eller tåår

3\. Om ma(n) kastar steen eller Schiuter stong.

4\. Om ma(n) kan i handalösan wåda stadder wara.

5\. Om ma(n) hugger annan slår stene eller Schiuter

6\. Nu ther som handalöös wådha händer, och tagger a=nerstadz för än ther skadan hender och öffwermagi såår medh wådha.

7 Nu kan hundar byta män

8 Om wådha edh, huru han skal wara.

VGGER MAN åt androm och annar — 1 Cap:

warder fört stadder, Och ska hugga honom moth sino wilia, hugger aff honom Näsa eller öra, eller vth ögha, eller i anlete eller halz, så at han haffwer e=werdeligit lyyte aff, Hugger aff hand eller footh medh wådha. böthe wådha böter 3 mrk för lyytet, och 6 mrk för sårit, och Måls=äghandhe haffwe strykyldt alla wådha böter, Hugger han fulsårt ther ey kommer aff hugg i, böthe 6 mrk för sårit och inga lyytes booth.

Hugger man annan j Rygg eller — 2 Cap:

sunder arm, Been, finger eller thåår medh wådha. Eller gör fulsårt, Och kommer ey affhugg i, Och warder then man Krumpen eller Laamer, så at han lytter är böthe 3 mrk som för är sagdt för lytedt och 6 m för sårdt, Hugg tumelfinger aff mans eller footer framma vterstan, böte 12 mrk för lytet och halfft femte mrk för såårdt, Hugges then som ther näst är eller then lengste böte ene mrk för lyytedt och twå för sårdt, Hugges then ther är näst eller then minste böte halfft mrk för lytet och ena marck för Såårdt, Sama booth wari om tåår, och halfwa minne i lyyte.

Såår

3 Cap: Nu kan man kasta Steene eller
Schiuta Stong, eller hwariehanda må welt kastar
kommer thet annerstädz förr än thz skadha giör
stöter aff Wetter eller huust, Eller kastar öffuer
huus, och seer ey hwar thet nederkomer, thz heter
handalöös wådhe, Warder ther någor före, och får
skadha aff, eller hwadz åkomma thet helst är, böte
för såår halffwa minne än som för sagdt är,
kudha lyyte j wara, gäle och halffua mindre efter
som the ära till

4 Cap: Nu kan man j handalösan wådha
stadder warda, thiuu thet kan helst tilkomma, Och
ey följer handhuggh, Warder madh slagin eller stöter
å sina hand, at fingher krumpna och ouyttias, Wari
tumelfinger åth lyte booth 6 öra, thz ther är näst
Sex öra, thet ther är näst halff mark. Lijsla finger
och thz ther är näst 3 öre hwarthera, Och warder foo-
ter stötter j handalösom wådha at thäär krumpna
wari halffuo minne åth lytes booth än finger.

5 Cap: Nu hugger man annan eller släer
skeno, kastar eller Schiuter, så at thz hwarreken
nederkommer för än thz skadha gör, thz är ey
wådhe uthan wilie, uthan the både säghia wådhe
wara, thz som skada fik och thz som skadan giorde.

6 Cap: Hwar som handalöös wåda henker
som annarstedz tagher förr än thet skadha giör, eller
öffuer huus kastas, och seer ey hwar thz nederkom-

mer

HS / B 165 -

mer, tå må then som gerningena giorde, wådha
edh ganga, än tå at Målsäganden ey wil, i wå-
dha edh standa eller booth vptagha, ähuar lytt
kommer i wådha botum, Och ey kommer afftergängi,
tå skal lyttes booth quarr standa, til thes att
natt och år är vthe, Och ligge thz till 6 manna aff
Stadsnom hwad han äger lyttes booth vpbära eller
ey, så mykit skal öffuerwådermagi böta lyttes booth
som wegande man, och halffua mindre i såårom.

Nu kan hunder bijta man tå gifft- 7 Cap:

es vth hunden eller bötha 6 öre, Kan annat fää
man såårom göra, hwad fää thet helst är, böte
ägaranden sex öre, Warder han lytter aff, tå skall
lyttes booth wara så stoor som sååra booth, Will
ägaranden dylia för sitt fää, tå agher ha witzord
som skadhan fick, wätta medh twem mannom, at
hans fää then skadhan giorde..

Hwilken man som wådha edh skall 8 Cap:

ganga, för såår större eller mindre Eller för lytt
tå gange 6 manne edh och wari laghwaardir,
och böte booth som förr är sagdt, Fals han åth
edhenom, Och orrkar ey botum, Eller fyller edhen
och orrkar ey botum ¶

Tiuffwa

1 AN MAN SIGH ey tiuffnad aff handom

Ilegha

2 Wänder man mz tiuffnad gryppin som kome barn eller wärderlagh haffwer

3 Huru stoor brutt tiuffuer skal hengia före

4 Kan kona stiäla som mz barne är.

5 Om Stadsens Bröen sleppter tiuff eller annan man

6 Nu then som stääl thz som j kålgårdom eller trägårdom wäxer, kääl eller frucht

7. Hugger man Apald eller bärande trää

8. Nu stiäl man humbla gårda

9. Nu stiäl man fiska

10 Giffwer man androm skuld för boodragh

11 Om fund hittes å wägh, huru the skola skifftes

12. Nu kan then som hitte wittne haffwa

13. Nu hitter man annars fää.

14 Hitter man wrak på haaff eller siööstrand

15 Hitter man båta fund

16 Hitter man annars ankare

17 Huru man skal sigh vttiuffwa göra

18 Om häst eller båth eller thera handa

Slepp

Balken 88

Släpper man tiuff eller tager löse för hono 19
Om man tager annars timber bort 20
Om Dubblara. 21.

tillegydt dobblare balken när fod sig uti den tryckte Lagen.

WARDER THEN

1 Capitel

tiuffnader någhrom i handom tagen som åå lijff går, Och gitter sigh ther aff handom letth, Stande tiuffs rätt, Leder och han till annars, och han vedherkännes som illgerdes, stånde tå han tiuffs rätt, eller ledhe sigh aff handom, Nu kännes ther han vedher vthan dyyl sigh, sägher sigh thz ther haffwa foldt, vthan hin bönder medh laghom in til hans böthe 40 mark till treskifftes, Målzägranden Konunger och Stadhen, Och ther lijff hans förl gonga, Förty skal han som köper hoffwaat fåå eller kloffwaat giordt bull eller Skilfkötr, eller dwor giord ting wapnd skiryn klädhe och annat tolkedt skal mz fullom vitnom köpas, Och vette thz vara laghlyga köpt tå thz klandras, Nu orckar han ther botum som tiuffnader til ledes.

Nu

2 Cap: **Nu kan man medh tiuffnat gripin**
warda, som Kona eller barn eller vtländzk man haff-
tå skal ey lijff thera förgonga om så tiuffnad är
Vthan thz kan finnas j hemi och huse thera, och thet
the haffua medh hono nött och j rådom warit,
Nu kan them som wijtes, och j hemi thera ransakas
och finnes ey medh them wari laghward, Tiuffen må
och androm tiuffnat wijta eller tilbinda, Vtha han
warder baar åtaghen, och j hemi hans funnedt,
Tiuffen må och j annars huus ransaka, Vthan han
wådhiar in till hans 40 mrk, Vthan thz sker medh
Fougtens, Borgemesteres och Rådz förlof, tå må thz
wara, Wijtes thz honom och ära ey 6 mana wijh-
ner till, och ransakas hans huus som sagdt är,
böte 40 mrk målzäganda och 20 mrk Konunge och
Stadhen, Orkar han ey botum, rättes öffuer hono
effter thy som han honom tiuffnader wijtter,
J sama botum wari och then som androm tiuffnadt
wijter och ey orkar tilbinda, Orkar han ey botum
warde sleghen widh Stupona, Eller gange til Erff-
wodes till tre skifft om Målzäganda bedher for hono
eller Rymi Stadhena

3 Cap. **Hwilken man för tiuffnad en haff-**
wer förra warit gripin, för han stiäla, för und-
er må han ey hengia en ena marck eller mar-
ka wärde, Vthan han stiäl j kyrkio j badstuffu

eller

eller husbonda sijn, tå hengis för halff marck,
Och thet som j kyrkio stiäl, eller andra herrendgar
gör j hemmet, haffuas ther ingen friidh, Och warder
han baar åtagghen för halff mark, tå skal tiuff=
ven til Stupo slas, och bådhen öron mista, för
3 öre hundh mista och annat örat, och för öre
hudh mista och flyy Stadhen, kommer han åther
j Stadhen eller j Stadz marck miste lijff sitt Om
kona wari samma lagh, Vthan hon 2 mark, j hond
gräffuas för så mykit som hon skal hengias före.

Kan the kona medh barne wara so 4 Cap:

stiääl, Är thet så stoor tiuffnader som förr är sagdt
tå skal hon sitt lijff mista, Doch skal hon j Stad=
sens Jern sitta, Och henne födhe thet som henne skulde
haff, Vthan barn är födt giörs henne rätter.

Nu kan Stadzens Böörn eller tienere 5 Cap:

Tiuff, eller een annan man vr hernom sleppa, standi
tå samma rätt som han skulle standa.

Nu stiäl man thet som j kålgårdom 6 Cap:

eller trägårdom vitter, åpler eller andra frucht,
yrter kåål eller hvad thet helst är, Och warder å=
tagghin eller hans klädr medh tueggia manna vitt=
nom, bötte 6 mark och åther skadhan, Kommer ther sår
dråp eller blodhvijte thera mellan, wari tå twe=
gildt som han får som förr är, Och ogildt thet som
han faaår som tilkommer.

4 Cap: Hugger man Apald eller annor bä=
rande trää nedher i trägårde böte 6 mrk, Bryter
han grenen aff bärande trää böte 3 mrk, Om
han warder tagin widh medh witnom, wäries thz
honom, tå wärie sigh medh tre mannom

8 Cap: Nu stiäl man humbla vr humbla
gårdom, Ackrom eller Ängiom, hwad thet helst är
som thet wäger, warder tagen nedher medh witnom
bindes å han saker tiuffnader och föres til Rådz=
stuffu, göres tå domer effter som tiuffnader är

9 Cap: Nu stiäl man fiskar aff annars näth
Wärdom eller krokom, warder widertagin, böte
6 mrk och åter skadhan, Stiäl han näät eller
fiskatool, warder han widertagin bindes å han
och stande tiuffs rätt

10 Cap: Nu giffwer man androm skuld för boo=
dragh eller tiuffnad, Och finds thz medh honom, Eller
i husom hans, som han honom skuld före giffwit
Stande tiuffs rätt, finds ey wärie sigh medh 12 mans
Och hin stande samma rätt, eller böte 40 mrk mals=
äghandanom och 20 mrk konungi och Stadhen, Uthan
thet sker medh fougtens och Borgamestara orloff.

11. Cap: Hwar som find hitter å wägh eller
Uthan wägh, Och hwad fynd thz helst är, Lyse thet
Sextan för them medh honom, Och sidhan på åth
Sokna kyrkio och å Rådzstuffu, kommer then sö mist

2 haffr

och bonda, huad helder han sätter honom i, heff-
telsse eller ty, eller slår, thet är brutit Edzöret.

Hwar som fongar rättan tiuff och 19 Cap:

sleppe honom, för än han Laghwundhen är, böte
40 mark, konungh och Stadhen, Warder och tiuffver
Laghwundhen, tå taghe ty löse för honom vthan
vphengis, Dierfftis och nägor löse för honom
taggha, tå gälde Konungi löse och medh 40 mark
och thet wari Konungz ensaak

Hwar som annars timber borttagher 20 Cap:

såsom Stölar, Teghlwpdh, eller huad thet är medh
wighnom eller vthan wighes, vthan äghandens loff
böte för itt stycke ena mark så för annat och tridie
til treskifftes, Om til ära twäggia madna wighes
eller wärie sigh medh siellffs sins eedhe, Tager han
mera tå böte 12 mark til treskiffte som för är sagt
eller wari vtriuffwa, Warder thet honom wijth
wärie sigh medh 6 madnom, Fals han åth eedhe och
orkar ey botum warde slagin widh Stupona,
Sadma laghe wari om thet som androm wäster, Och
orkar ey tilbinda, Framdeles är merchiande, att i
alla 6 marka botum eller tryggia i thessom balkenom
tagi een tridhiung Målsäghanden een konungh och een
Stadhen, och wärie sigh för 6 marcha sak, Om ey
ära witnes medh 6 madna eedhe, Och för tryggia
marcha saak medh tryggia madna eedhe, Fals han
åth eednom, Och orkar ey botum, wari slagin widh
Stocken, Sadma lagh wari om Målsäghandh, Om han ey

HS / B 165 -

Doblara

Orkar hono tilbinda, Och orkar ey botum

Hwar som dublar öffwer ena mrk

böte 3 mrk till treskifftes, konunge och Stadhen,
så then som tappade som then som wann, om till
ära twäggia mana withne, Eller wärit sigh sielff
tridhie, Orkar ingen thera botum warde slagin widh
Stocken, En tima och annan, och tridhie tima flyn
Stadhen, om han warder ther medh gripin, Ingen
må Dobla medh then, som ey är sielffwer sijn
förman och sins godz, Eller hafftiter thz som han
må Dobla medh, Vthan han böte 40 mrk, 10 £
Målsägandhen, och thet andra konungh och Staden
Och thet åter som han wann sielffwom målsägandh
Orkar han ey botum och warder lagliga tilwun-
nen, warde slagen widh Stocken och fly Stadhen
kommer han åter vthan fougtens och Rådhmanna
orloff miste han sina, Och medh them han lather
sigh til at Dubla, Och är ey sielff sijn förman
göre fougten och Rådhmän medh målsägandens rådh
hwadh them tycker lijkt wara, Doblar ma ther wed-
derlägningh som han hafftwäter til sigh tagit, tagi åter
the wedderläggningh, the som them ägha, aff then som
them wann, Och han som them bort dobladhe
gange till Erffwadhe för konungh och Staden så lenge
wedderlägningh räcker, vthan han nådher fåår, Och
then thet wann som androm tilhörde, böte 12 mrk konunge
och Stadhen til treskifftes, Om han warder tilwunnen
medh twem manom, Orkar han ey botum, warde han
rätter fe för sagdt är om 40 £ böter. ¶

Finis

Kyrkiobalken wid i denne
Stadsens lagbok uthesluten.
Orsaken är then, emedan de Ceremonier som
i then tiden woro obrukelige, och sedhermera
för denne lagbok förnyandes ~~ob[illegible]~~
onyttige.

Någhra nyttiga articklar.

Vthdraghne aff Stadgan som brukas
j Stocholm för meniga mans bästa.

Hwar och een drijfwe een ärlighen och redhelighen köpslaghen, Och hwar late sigh nöija åf thet som rätt är, Och ingen man falle j annars köp eller förköp giöra, widh booth som thet tilhörer och Sweriges Lagh vthwijsa.

Ingen drijfwe någhon köpslagan vthan om Stadhen, Vthan på almenneligit Torgh widh sina 6 mrch, Och then som sådana köpslagan köper han skal haffwa ahängende boothen.

Ingen förtinge eller slå vnder sigh vte j byyen antighen Spanmål eller andra wahrur, Och ingen köpe om Rååm mer än som honom behooff är widh sina 12 mrch, Opå thet at then andra må få någhot medh.

Ingen Borgare eller arma man tage annars eller frembmende mans pendinger, Ey heller besta pendigar at köpa godz före then til honda, hwarken om marchnadz tijdh eller och thes emellan. widh sina 80 mrk, och godzet medh förbrutidt.

Ingen effter borgare som icke vppeholler hws och hemman, skal köpa, Rogh Malth eller Korn till at vthprånga widh sina 40 mrk

Ingen

Ingen Borgare drifftwe Borgare Näring, vthan han är Borgare worden, widh sina 40 mark

Ingen haffwe sijn gatbodh, vthan han gör Skatt och holler Stadzens tunga effter sijn förmögen och handel widh sina 40 mark.

Ingen Embetzman drifwe Köpmanskap, vthan han winner Burskap aff nyio, vndersakandes sitt Embete widh sina 3 mark

Inga Embetzmän eller therras konor vpphålla Bryggestool widh sina 12 mark, vthan hwar brukar sitt Embete som honom bör, och late sigh ther nögh åtnöyia

Hwar man haffwe sin höffwiskt Munn på Herrar och Förstar, Frwer och Jomfrwer, godhe män och godhe Qwindher, widh booth som the tilhörer och Swerigis Lagh

Ingen gör vplop eller twedregt i Staden vthwäijsar widh Straff lijff och godz, Doch må hwar man haffwa wärior och harnesk tilredhe thwad som på koma kan

Man see och till huem han herberghrar, at wärden icke vnder gäster ondt åt, Och the som så förnimde gäster, vnderwijse thz Fougten och Borgamestarna widh sina tolff marck.

The som kiörar haffwa, lathe them Rydhas höffwiskeliga på gatorne så at ther icke skeer skadha aff widh booth som ther til hörer.

Inga

HS / B 165 -

Ingen drengier eller pigher skola blifwa i Staden
medh mindre the taga tienst widh fiina 3 mark.

Inga löse konor locka några mans pigor åth
kroghen, hwem thet gör warde slagen widh Stupo-
na och rymme Staden.

Inga löse konor bäre frucke drätt, Bremer eller
Sterkett dukar, wthan the miste then och til mz 12 ö

Hwar man lathe sitt Skott uth i tijdh och tijma
komma ifrå sigh, Och ingen dölie vndan sig skot-
tedt widh fiina 40 mark

Ingen halle inne medh sigh eller bortdölie Stadzens
Renta, Skatt eller Komptöre widh fiina 40 mark
och wari ty ma thes bättre.

Ingen tage bort Stadzens timber, Brädher eller
annat, hwad som Staden tilhörer wthan han stånde
tiuffz rätt.

Hwar man lathe sijn wård frankomma när som
tilsagdt warder, Och ingen göre wårdmän någhot
förtrett widh booth ther tilhörer, Stadzens rätt oförsumat

Hwar Bakare baka gott Brödh til at sälia i Staden
så at thet är ostraffeligit effter som spannen gäller.
the som annars gör böte 3 mark och brödhet i siuke-
stufwun, Badma laghe wari medh then se Bryggestol holla.

Hwar och then wari lydugh thet som fougten Borga-
mestara och Rådh til thet meniga besta på budha
och tilsäjia widh booth för olydhno.

Inge

Ingen giffwe bönder eller andre onde ord eller
seet på theres wahrur, hoo thz gior bliffwe
tilbörligen straffat.

Hwar och een achte wel Eld och liws, at ther
icke kommer skadha aff, wid straff, och kastes sielff
wthi elden eller miste lyffwedt, om han icke fyller skada.

Någhra almenneliga Regler ther Domaren bör rätta sigh efft

Een Domare skal först besinna at han
är een Gudz befalningzman, Och thetta Embete han
haffuer eller förer, thet hörer Gudhi till och icke ho-
nom sielffuom, Thet hörer och domen som han förer
eller affsägher Gudhi till, Effter thz han affsagdt
warder i Gudz Embete på Gudz wägna, så at thz
är wisserligha Gudz doom, och icke menniskios doom
Och ligger Domarenom thz macht vppå at han seer sigh
wijsseligha före, at han icke på Gudz dömer een
falsker doom, Ty Gudh han wil rätt och icke orätt
Och ther een Domare wort sigh döma een falskan
doom, tå dömer han sigh till een ewigh fördömelse,
Effter thz han misbrukar Gudz befaling til öffuer-
wold och orätt, som til Gudz insatt är, Men ther han
haffuer wilia til at döma rätt och grant ran-
saka effter sitt yttersta förstand om rätten, Och kan
tå icke för sijn oförståndigheet skull finna vppå rätt
och säyer så een falskan doom, så haffuer han
än någhon ond orsägdt at han är kommen på
then falska domen emoot sijn wilia och aff wådha
Och icke aff itt rätt brådt moodh, Och ther skal gå
straff effter, Ty bör thz wara wådha booth, Effter
thet at een Doomare förer Gudz befaling til at dö-
ma rätt, ther före bör honom aff alla macht wara
leggia

N. j.

winlöggia sigh icke om, at han matte få wetta hwadh som rätt är.

Medh menige mans bästa, thz är ypperstha laghen och therföre thz som finnes menighs mans bästa, nytto och gagn wara, thz bör rächnas för lagh, än tå at beskriffne lagh äro för sigh annorledz hollandes.

Landzens sedh när han haffwer icke oskäl medh sigh, bör han rächnas för lagh, thy man skal see till hwadh rätt är, och icke hwad waant är, Osedher bör ingen hielpa, thz är ingen kan hielpa sigh ther medh, at han seger at monge så göra som han haffwer giordt, effter thz finnes emooth laghen, att almenneligh osedher brukas offta för almenneligh lagh, är och sådana lagh som the äro.

Effwendz man bör icke witna, förand bryta lagh Olagha fang är ofång, Man skal icke bättra ondt medh halffwo wärre.

Proverbia

Ingen bör wara domare i sijn eghen sak

Een ährelöös man bör icke witna

Then ther flyer han bryter

Wold är icke Landzrätt

Thet är icke sant som sådana är lijkt

Hwar och een är sijn wollelda wärn

Kend sak är godh som witznadt

Okunnom mannom giffz icke witzord. Och någhra andra sådana uppenbara och almenneligha Ordspråk plägha brukas för lagh, fast ther må dömas effter fordj sådane Ordspråker äre som andre Regulor, ther som laghen uthaff draghen är, hwilket en domare bör att wetta.

Thet kommughen medh skälom wäl thz skal räknas för lagh. Then går emooth laghen som går emooth Laghsens meningh, än tå han synes som orden lydha i Laghen, och sådant skeer mykit her i Swerige ther man wärdugher laghen effter saken, Och icke effter hans Mening som laghen giorde, Wold och affwund gör och mykit ther till,

All lagh är insatt för rätt och skääl och icke för egen nytter skull. Ther man icke haffuer beskriffuin lag, thå ther skal man bruka Landzens skäliga sedhwänio för lagh och döma ther effter

Lijka Brott kreffuer lijka straff, Och ther fför skal

icke

HS / B 165 -

icke seer the effter, att een är fattigh eller Rijk Vthan straffan så wäl then ena som then andra effter lijka brott

Domaren skal tala sachtmodeligha medh them som i rätten komma, annars wårder han mistänckt at han icke skal döma rätt, Och then mistanckan får ha til honom som illa tiltalader wårder, Forty man skal ther warda bannader eller illa tiltalader som han sin rätt sökia skall, Men then laghligheten begiffwer sigh så, at någon part bör straffas medh ord, tå skal thet skee när saken är ransakat och Domen är aff=sagd och förra icke.

Domaren skal och icke wara för hastigh til at döma förr än han saken wäl begrunt hafwer, Ty hastigh doom är siällan rätt

Ingen ting är Domaren så mykit aff nöden som beskedligheet, at han wet när han skal wara streng och när han skal wara mild i laghen, ty all ting bör wara till förbättring.

Domaren skal icke wara för hastigh til at någhers mans ähro och godha rychte förkrencht wårder, Och the före göre thet obeskedeligha, Ja stoor orätt the till

Nota medh, som komma een godh och obeyrychtat man eller quinno i vppenbara roop och rychte, och läggia ho=nom eller henne lagh före, på thet the icke kunna så sakörer then medh, än tå at the ingen skäl hafwa then till, som the läggia hono eller henne före, Så göra Domare twert emoot theres befalnig

Ty

Ty domarens ämbete är sådana, at man skall
snarare wara till at hielpa än till at stielpa,
beskydda och beskerma thes godhes mans ähro och
godha rychte, skal domaren göra och icke förkrenc=
kia, Medh mindre at saken är så uppenbar worden
medh skääl och bewijs, at ingen beskydning hielpa
kan, Och ther före är thet itt förbudnat ting, ther
Gudh och wil straffa öffwer at man så söker sakörer
at thes mans goda rychte hedher och ära wärder
ther öffwer förkrenckt, Sådana gilla icke Swerigis
lagh, the ther icke tillatha, at man skal för hastigh
wara til at troo thet som geller thes mans lijff
hedher och ähra uppå, medh mindre til ära 6 man=
na withne, Thet är klart på taghan, at laghen
icke will at snart och itt löst rychte som upkomer
skal haffwa waldhond, ther före skriuter man til mongt
Thet är uppenbara orätt, och kan mykit [illegible]
ondt affkomma, at Domaren för itt löst taal eller
rychte skull, twingar nogon till laghen, Medh mindre
ther är någon annor lijkelse ther till, Förty thes Nota
mans owen kan snart aff affwund och thwäika kom=
ma itt ondt rychte på gong.
Een domare skal icke lättelige lätha någon til laghen
medh mindre att Nöden twingar ther till, Uthan han
skal heller söka annar Medell ther medh, at stilla then
tilfrundh, som saken står uppå, Ty thet är besynner=
tendes, at ther offta gonger laghen, ther skeer och offta
falska eedher, ther Domaren bör at förhindra, besyn

nerligh

nerligh her j Swerige, the man nu är ganska
reddeboghen till at swäria

Then åklagaren haffuer ingen skääl, bewijs eller
lijkelsse till sijn klagemål, tå är swararens Ney
så gott som åklagarens Jaa, och bör icke kommas
til lagen, Men then åklagaren haffuer någor skääl
eller lijkelsse, eller och itt witne medh sigh, tå bör
hans Jaa bättre än swararens blotta Ney wara
Och tå kommer han hondom till Lagen

Men then åklaghaaren haffuer fullt witne och skääl
vppå, thz han swarandenom wijtes the kommer
han icke till lagen, ty at emoot vppenbara skääl
och witne, skal ingen städhias til eedh, Vthan han
warder tå fält till sakerna medh thet hono wijtes
medh halff skääl, thz må ha leggia från sigh medh
lagen

Then åklagaren haffuer ingen annor skääl
vppå sijn klaghomål, Vthan han holler thz widh sin
eedh, at han haffuer rätt, medh sådant eedh kommer
han icke swaranden till laghen, förty eedh skal
icke gå mooth eedh, Ty bör heller eedhen wara
på åklagarens sijdho, effter man nu talar thz om,
Vthan på hans sijdho som swarande är, Medh skääl
skal man swara och icke klagha, Och ingen bör
swäria sigh egendgar till.

Then een warder beklagat medh högmåls ärende
eller thet som går vppå lijffuit, hwadher the äro
och icke äre sådana skäl, at han kan fellas til
sakene

saken, Och kan han heller komma sitt lagh
åstadh, tå säger Laghboken att vpsättias skall
12 mans Nemd, wäria the han wari waarder
fälla the han tå wari feldter.

Nu är saken stundom så blind, at Nemden sägh
sigh hwarken kunna wäria eller fälla, Och är så
när sidhan som tilförende, thet är icke så rätt sagdt
förty om the icke kunna fällan så är han warder
och giffwas löös, ty then som icke kan bindas till
saken, han skal wara frij, Och hwad rätt wore
thet, at man skulle pijna honom, som man icke
kunde betygha öffuer.

Skall man och altidh wara benägen til at hielpa
än til at stielpa, så skal man holla för een almen=
neligh Regla j all Rettegonger, at the som så blind
saker äro, at man them icke letha kan, hwadh rätt
är, ther han än brotzliger wore, förty thet är altidt
bättre giffua een brotzligh man löös än at pijna
och plågha honom som obrotzligh är.

Domaren bör icke plågha någhon medh mindre han
haffwer skääl och vppenbara bewijs för sigh.

Effter thet at wårt folk är ganska redeboghet, til
at gå lagh här j Swärighe, wore thet tilbörlighit
at Domaren spordhe them till som Laghgengenne äre
hwadh skäl the hafftha ther till eller kiära honom så
grant som the skulle swäria medh, at the troo honom
wara obrotzligh. Eller och annor liknelse haffwer
ther till ther the kunna swäria vpå, Och skal Do=
maren icke wara alt för hastigh at stådhia

någhon på fram och swaria, vthen mindre han haffwer först ransakat thet om, Om thet är then man som bör tilläghen warda.

Ther som swaranden haffwer skäligh bewijs och withne för sigh, medh hwilka han kan vnderläggia åklagarens klaghomål, tå är thet orätt at honom tiggies lagh före, ty honom bör niuta sijn withne och bewijs, om the skälige äre och göre fyllest, The man icke kan förswara sigh medh skäl och withne the skal man tå förswara sigh medh lagh och eedh.

De Euẽtũ

All doom skal byggias medh vppenbara withne och bewijs, Ty Domaren skal icke döma vthan effter skääl och bewijs, Ther åklagaren intet kan bewijsa ther är swaranden frij Ty åklagaren bör haffwa bewijs medh sijn klaghomål, Man skal icke altidt döma effter gerningarna, som han giord och skedd är, vthan mäste tilse i hwad meningh hon giord är, Man skal döma om gerningen effter hans meningh som henne giorde, Om thet är skedt aff itt bradt modh eller ey, Och thet före kan man icke altidt komma till tiuff sank, som androm något affhender thet kan henda, at then haffwer taget wildt, eller menar thet wara sitt som icke war hans eller annat sådant

Engom kommer man tiuffradt vppå medh mindre han haffwer vpståndes och medh wilia lönliga taghit enom androm sitt ifrå, Då är thet seer vppå vpsåtet och meningena, än man seer på gerningena.

Effte

Effter thz at Menlighe skee pläghar ther i Swerighe
att ther twå kijffwas och trätta tilhopa, tå plägher
then ene kalla then andra een tiuff eller annat sådana
Och then som så kallat warder stempner hono til rätta.
Och sägher at han haffwer lagdt hono til tiuffwerij
Eller annat hwad thz tå är, Och wil så komma hono
på skadha, at han antighen skal stå sama rätten
eller bliffwa ährelöös, The skal tå Domaren wara
beskedeligh, Och göra åtskildnat emellan oqwädens ord
och full witnes, Thet är sagdt annat i wredhe, och an=
nat aff itt hastigt modh, än een tiuff och annat så=
dana, än at läggia hono tiuffwerij till, heller
annat sådant til aff itt beraadt modh, Och wil medh
laghen binda honom till, effter at thz icke är lijka
brott, så skal thz icke wara lijka straff.

Skall och Domaren see till, om thz är itt oqwädens
ord eller ty som Laghboken thet om inneholler, Do=
maren skal icke tilstädia någhon obeskedeligh with=
nesbyrd, effter thz at the plägar seer falska eeder
the medh, Uthan han skal ransaka om thz icke
wälde witnes eller affwunds withnes äre, eller ther är
sådant wäpt och skäål medh som thz sigh bör
Eller Om thz är een Menedhare eller äraloös
Eller han är så kend at man något weet aff
honom, at han är trofunder eller icke, ther som
någhot feel finnes, the gäller icke witnesbyrd.

Ingen må witna i sijn eghen saak medh mindre
at han withnar emoot sigh, ty tå är thz bekend

Saak

HS / B 165 -

saak effter bekennelse, ther som han warder pijnt
och plåghat til skal ingen dömas, Ty sådana be=
kennelse pläghar wara falsk, och monga bekenna
thet som aldrigh war sant, för the pijna skull the
lijdha, medh mindre, at så kan hända, at aff såda=
na bekennelse, finnes thet skäl ther wäl må dömas
effter. Och hörer ther stor beskedelighet till huru
man medh pijno och plågho vmgå skall, at man
icke pijnar och plåghar then som ingen skuld eller sak
haffuer, Och thet är vppenbara öffuerwold, Och the
som sådana pijnor medh domare eller annat plä
ghar vnö oredeligha brukas, woro tå thet bättre at
haffuat fördragh, effter thet skeer så offta orätt ther
medh, så skulle tå thet skee för högmåls ärende
för dråpelige saker skuld, Och ther föres göra
monga fougter orätt, som så obeskedeligha wågha
then thet gripit haffua till bekennelse huad thet är
rätt eller orätt, tå latt thet gå straffet ther effter
anthingen till lijff eller penningar, Och sata ther vpå
at han stodh til sina gerningar, än tå han sedhan
vtkar tå han plåghat är, ther sådana skeer thet skeer
mest för sakörs skull, Och är vppenbara wold och
orätt, thet Herren icke tilstädia borde.

Monga äro vändhe then Meningen, at när theres mals
doom dryfftin warder, at thet skulle wara theres
ähro förnär, Och ther aff kommer offta, at man sigher
wilia försvara theres doom, Sådana taal, går aff
oförstandighet, När then domare dömer effter sitt

ypste

yterste förstånd, Och effter then skäl som honom
förgiffwän warder, tå är han vrsakt skull, ther
saken sedhan then anna som mer förstånd haffuer
och mera bewijs framkommer, Och warder sedhen
annerledes dömdt, thet skal han wäl lijdha, Och thet
är honom intet förnär, Men then thet kan för=
nummedt warda, at han för Mutor, Gåffuor
wäld eller wänskaps skull haffua aff sagdt then
falske doom, ther vty haffuer han sijno äro förlagdt medh

När någhor twiffachtigh saak framkomma, ther man
intet haffuer beskriffuit hwarken i Stadz laghen
eller och Landzlaghen eller och Landz sädh, then må
dömas effter sitt bästa förstånd och samwett at sa=
ken nu må åtskild warda, Ty så kräffuer Do=
marens Embete, at han then åtskilia skall.

Ther saken är blind, skal man snarast wara til at
hielpa honom som beklagat är än honom som klagar
then skal haffua båthnaden som skadan får han
skal och stå skadana som båthnaden och profijten
haffuer, J alla saker skal Domaren först wetta
hwad namen saken skal giffwas, om thet är Edz=
öre eller Twifftwärij Wådamåla medh wilia, eller
hwad som helst thet kan räknas före som giordt
är, Och sedhan skal then dömas om effter som ären=
det sigh begiffuit haffuer.

Then wränger laghen som icke bliffuer widh lag=
hens mening och hans som laghen giordt, Och then är
Rådz eller emooth at man icke skal lagh om lagh wrängia

Jcke

Ingen kan giffua androm större rätt än han haffuer sielffuer j sakena, Ecke barnett större arffz rätt än som fadhren hafft haffuer, Och ingen kan giffua androm större fulmacht en som han sielffuer haffuer.

Thetta wara nu sagdt Domarom till een lithen rättelse, Och bekennes ma thz wel at när ma thenna Regula effterfölia will som thz medh rätta bör, wända sakörer mindre, så bliffuer och Gudz förtörnelse thesto mindre, rätt och skäl bliffuer ibland the menige man, ju större ju storre macht ther ligger vppå.

Orätta sakore gör ingen herre rijk. Men Lagh och rätt är Herrens prijs.

Hwo som rätter Domare wil, är och wara skall, han torffuer tryggia handa Nådher aff Gudhi haffua. Först at göra skääl emellan rätt och orätt, och wilia haffua til thet som rätt är, Och intet annat gitta än rätten fulkomna, medh hörsam grunda orden framförelse och grundgarna fulkomnelse.

Hwo som rättan doom skal vthgiffuan, han skal höra til talande och swarande och thera witnes, Nu skal han först höra tiltalande, hwad han sigh klagar på hwad han thet gör medh list eller nödh, så skal pröffuas swarande och witnes, Och troo ingom them witnom som tilförene först witnadt haffuer eller grundgar haffuer tiltagit, Nu äre the

sampt

Hlutir som domare mågha hindra, thz är kärlek annat är haath, Tridhie är gåffwor, Fierde är rädzla, mooth the fyra ägha Domaren standa, och haffue ingen jordrijkes man så kär, at han må rätt göra j sinom Domom, en ta han haffuer antighen son eller brodher etc.

Annat är at han dömer vthan alt haath, än tå han vore hans fadhers bane, Tridhie är gåffwornar alt jordrijkes godz, skulle domaren thz ey tiltagha, at han skulle ther orätt göra,
Fierde är rädzlan, Domaren skal rätt göra och ingen rädhas, hvarken å sitt lijff eller godz, vtha Gudh allena, Ty åttyckes Domare, huru skött jordrijkis kärlek eller haath eller gåffwor eller wärldzligh rädzlan är, andoch Gudh haffuer tigh til ther Domare sätt öffuer sitt folck, haff Gudz rätt j allom tinom Domom, Ty hvar som dömer orättan doom, han må vänta sigh hårdan doom Ty [F gudh] skal döma honom för hvilken ting omögelig lön-lighet är, Ty skole alle bidia then wällige Domaren then ther Domen haffuer badhe j himmelrijkit och j jorde-rijket och j helvetit att han giffuer allo Doma-rom sina nådher så her j Jordrijke at döma at the måga ther medh him-melrijkit erffua Amen.

Finis.

Hampna Skrå

öfwer Strömska Skiären och alla hampnar, der fiskeriet brukas, uthgifwen på Hufwudstrands skiär i sal. höglofl. ihugkommelse Konung Carl Knutssons tijdh, aff Arend Bishe Nilsen Ryddare, åhrom effter gudz börd 1450.

Där begynnom wij denne Skrå, och effter thet Rycht rättewijsa, uthkräffwer aff människom, hår på sordeligh thet wederbörligit och gangerligit är, at [illegible] effter skiäll och rätt, och uthskriffwin lag stadfäster. Thetta kundgör iagh Arend Bishe Nilsen Ryddare, ath åhr effter Gudz börd, Tusende, fyrahundrade ther effter i thet femtijonde åhret på S. Bartolomei dagh, war iagh stedder på Hufwudstrands skiär. Bland then almoga som på then tijdh lågo i fiskerijet, tå worr wij alle endrächteligen ansedde öfwerens, at dikta och skrijffwa en Skrå, Stadga, och godom mannom til hugnat och styrelse. Och ospaken och daron til näpst, wedgle och wedersijn, hwilke Skrå iagh sedan på min nådige herres wägnar, Konung Carl Knutssons wägnar stadgade och stadfäste med sådanne stycker och articklom som här effter följer och skriffwat står.

1. Hwilken som aff försummelse ikke kommer til predikan när som dagh hoffwets förhänder, böte 2 s. [illegible] ½ [illegible] försummer han offwer [illegible] i stocken och böte som förskr. står.

2. Hwilken som icke kommer til hampnastempnd, när som hampnafogden tilsäger, böte ½ [illegible], så offta han försummer, och thy är hampnans egen sak.

HS / B 165 -

Item så månge som wilia fiske på rätta fiskegrundh som här 3
under Cronan liggia, the ega att försöria Hampnefougden, til hwadh
som aff them kräffuiandes wardher, thet och sin skuld redeligen
uthgiöra, och ingen undandölie. Men hwilken, som undandölie
nagon garn eller hwariehanda thet hälst är, thet kännes
Hampnefougden wedher under Cronan, och böte som föremält
dierfwat, och befinnes med then samma öffuer, så haffwer
Hampnefougden macht at taga sådanne uthur hampnen, willia
the ey än the uthan fahra, tå bindes och föres till Landzmannen.

Alle herrar och en som liggia til fiskes med garn skola wara 4
förplichtat, at uthgiöra en wahl strömming, emellan Olofzmässo
och Michelsmässo aff hwart garn, the liggia och intet undandölie
som för är sagt.

Alle som liggia til fiskes emellan Pingesdaga och Olofzmässo, 5
äro plichtige at uthgiöra en fierding torsk eller strömming
aff båten eller snöret, och the som intet annat brucka, än
torskning emellan Olofzmässo och Michelsmässo, the äre
plichtige at uthgiöra en styck torsk aff snöret,

Hwilken som torskar om lögerdagen, och icke kommer i 6
land för än solen bärgas, eller andre helgedagar, tå haffwer
Hampnafougden macht, at taga bådhe fisk och snöret till
the fattiga, om så är at icke storm och owäder haffwer
det förhindrat.

Hwilken som rensar fisk uthi på siön eller fiskegrundh 7
torsk eller strömming och kastar ther rensett uth, och
blifwer dermedh widnom widnämdt böte [illegible] eller betrijst
med 2 san wittne, at thet är i landz fördt och kastadt. Hampn.

8\. Item när strömingar skola slutas på grunds, då skole alle när wara som the slutta wilia, om S: Mariæ Magdalenæ dagh då slute Hampnefougten första ström, hwar honom lyster, och så hwar nämpste annan, doch icke hwar annan till skada, hwil-ken opåkalladhe slutar och gör ther skada medh, wärke opp och böte skadan och 3 m. Konungen och Hampnen, och hwilken sell förslutar, än som förlagt är, wärke opp och böte som förskrifwit ståår.

9\. Hwilken som rörer eller slätar annars strömingar, eller sätter sina i samma rum, och göre trengzel manna weiter till. böte 3 m.

10\. Hwilken som sätter på annan så att den som förr gafwit slutit får skada deraf wärke opp och böte som förr är sagdt.

11\. Hwilken som tager wägh annars strömingar och rijfwer genom i sundt, böte åter skadan och 6 öre.

12\. Hwilken som tager bort annars bååt, utan låf eller lo-fo, och thet warder tagen widh försölla gärningh, böte 40 m. om Wälbägenden will honom till tiufnat eller rånman gaf-wa.

13\. Hwilken som skiär bort annars äfskar böte 40 m. man kommer dör skada af, och sielfwa nöter blifwer borta, så att the ej kunna öfwerwinnas ifrån sigh, swara till thiufsak.

14 Hwilken som stiähl annars åror, söder them eller tar hans bobler i hans bååth, och årom lemnar igen, eller böte 3 m. för tiufnadt.

Hwilken som skiär löös annars bååt, och båthen kommer noghot widher eller förfars, och han warder beslagen med sanne witnom til witzsordet, böthe åther båthen som dannemän säija båthen hafwa warit, och böthe så 3 mk til kampanen för [illegible]. 15,

Hwilken som stiähl annars stänger, ther the stå på fiskningen eller stakar, böthe 3 mk för tiufzbrott, män är stängen bättre än 1/2 mk böthe fulla tiufz broth 40 mk. 16,

Hwilken som borttager annars berske, stenger, gifwe böte 6 ö för hwardera 17,

Then som tager ifrån androm: stakka, stena, käde, eller hwar= iehanda redskap man behöffwer såsom med, böte åther skadan och å 6 öre. 18,

Hwilken som upbryter annars mans bodh på fiskeläge och giör ther noghon åwerkan å, böte så för thet åwerbrott som för thet i bondans gård wore. 40 mk. 19,

På wädh fiske bör man hafwa sin fiskebodh, som i sinom gård, ther ther antingen kommer sår drop eller blods= wijtte, skall wärthes och dömmes efter landzlagh. 20,

Hwilken som stiäl eller rånar på fiskningen, böthe för hwar gångh till 3 mk när han thet giör till the fiskiga 21,

Hwilken som sigh wedhe til slagzmåhl, när han drager uth till fiskningen, antingen han dragher stenar eller stänger ther på han uthen mogen, slå giöre wij och ther äro witne till böthe 3 mk, men giör han ther med skada, böte åther skadan och ther till med 40 mk. 22,

23. Kommer thet åf wådelds wåde, antingen medh åhra- båtzhåla eller betäts, then thet giör, böte 6 m(ar)k för slagzmåhlet, och skadan som skadan är stoor till.

24. Hwilken som otthesor quäll eller morgon för fää hempne-fångten ringer i klåckan, eller giffwer tecken, hwilken ey will lyda böte 3 öre, för hwar sin ey lyder.

25. Hwilken som skiär eller hugger borth annars märcke, och sätter sitt i städen igen, om han ey kan uthslöysa sin fångesman, är det 1/2 m(ar)k wärde, böte 40 m(ar)k, är thet mindre mer och ey bär i handen tagen, wärie sig med 12 manna edh, eller Kyrkwitnen synom, fells han uth therom, fells till saken.

26. Hwilken som går uppå fijrskrydz dagh eller natt stär och bannas och skicker sigh ochristeligen, then skall sättias i stocken och slå wangen uppå och böte ther till 3 [illegible] all nader;

27. Hwilken som löper eller går i annars bodh, thet weliande bondenom eller hans hion skada giöra, och gitter ey, ingen slår eller någon åwärckan giör, böte 40 m(ar)k, bryter dörr, slå, klinckera, skiuta, och kommer blodwit eller bladskrytter
3. innan, haffwer bundit [illegible] öre, och alt thet som är i stuck och fasthnaeth, stånde alt en Rätt.

Hwilken som annan kallar agwadins ord eller ogräm, eller lasteligen tiltaler, böte 3 m., men taler nijen till annan oc heder och äran rörer, eller ljuger och kan thet icke bewijsa, eller tingar till, böte 12 m. till tree skiptes eller sla sigh sielff på munnen, och säger at han lögh. (28.

Hwilken som drager knijff åth androm, och giör skada medh, böte efter skadan är till: men giör han ingen skada, böte 6 m., orkar han ey bötom gange knijff igenom hand hans. (29.

Hwilken som slår eller drager i hår, böte 6 m. men är ock blodwijte, saar eller blånadh, böte som i lagbocken står i sarmåla balker. (30.

Aff Sarmåla blånod eller blodwijte, skall bötas efter lagbocken och efter landzlagen, och till tree skiptes än målsäganden, annan Hampnen, tridie Herren, eller Konungen den som skiren äger. (31.

Hwilken som farer opp i Hampnen, och på the holmer som bonden giör skärp opp, och giör ther nogen skada, och bonden kommer effter och klagar, tå må Hampnafougten taga till sigh 8 beskedelige män och mäta den skadan uthaff honom som skadan giordt haffwer. (32.

Om så händer at någon är affkommin i stoor storm och owäder, i then nästföliande widir, bladet finns mera.
Aff samma ändha han prestera.

HS / B 165 -

Een hampna Schräå vthdraghen aff Konung Karls Articklar för them som fiskia pläga på Konungs almenna fiskegrund.

Först hwar som förer annars mands stänger. 1
eller flytter böthe 6 örl. om till är twäggia manna witne.

Hwar som sätter på annan så at han får ther aff ska= 2.
dha, böte åter skadhan och 6 ört till treskifft

Hwar som Rorskar widh annars stenger wari sama 3
sak och booth.

Hwilken som vthrorer quell eller morghon för än fo
hampnefougten låter blåsa i horn böte 6 ört til treskifft 4.

Hwar som stiääl annars öfskaar bort böte 40 ₰
til treskifft, eller wäri sigh medh 12 manna edhe 5.

Hwar som annars mans åhrar sönder bryter eller
borttagher böte 6 ört om till är tw witne. 6.

Hwilken som slår annars bath löös, och warder til
vunnen medh twäggia manna withne, böte åter skada 7.
efter 6 mans withne och 6 ört till treskifft

Hwilken som tagher annars bath vthan lään eller
lyffo wari sama lagh, Warder bathen borttaghen 8.
medh allo, tå böte åter bathen efter 6 manna sagum
och 6 ört till treskifftes c.

Hwar

HS / B 165 -

9. Hwar som androm kallar oqwädens ord, som är Schalk, Tiuff, Hörsundzon eller Skökenson bött 3 mark

10. Hwar som bryter annars mans båth bort eller sönder slår böthe 40 mark

11. Hwar som tager annars mans krabbesteen eller Stockar om til åra 3 manna withne böthe 3 mark.

12. Hwar som faar aff hampen och på Öyar ther om kring liggia, och gör ther någen skadhe, kommer Målzägaren effter och kärer, tå skal Hamnens fougten taga til sigh 6 män och måta then skadhan uth, och then skada giorde böthe 3 marck.

13. Hwar som löper j annars båth wiliandes til at göra skadha bondanom eller hans folck och gitter ey bötte 3 mark til wpskiffte, Gör han skada bött 40 mark, Samma lagh wari om försååth C.

14. Szå monga som wilia fiskia widh Öyiar och andre fiskegrund, the skola alla swara Hamnensfougten och hans loff haffwa, wela the ey, tå haffwe han fulla macht them tädhen wijsa, wela the icke tadan fara tå haffwe förbrutidt garn och godz.

15. Om män warda kijffuande sigh emellan, och Hamnensfougten biudher them fridh emellan effter laghen wela the ey böthe 40 mark om the skada aff komer

16. Om någre drijffkarlar slattsorhar eller löse drenger komme på fijskerij widh Öyiar, serdelis the som ondt

j rycker

rychte haffua, efftersölijeme alt ondt Tiufferij Man-
slagh, hoor eller andra Ovälija gerningar, tå skola
the ingen tilflucht j hampn haffua, Vthan Hampens foghte
wijse them sijn wägh, Wil han ey sin wägh fara,
och wett man honom sanna waara för sådana ger-
ningar, haffue tå wold och loff antwarda honom
Lendzmannenom vnder Landzens rätt

Salta och förwara wäl huar sijn fisk, ehwadh thz är
Torsk eller Strömming, så at alt selskapet icke warder 17.
ther om förtalat, Huar som annerledz gör tage åter sin
fisk, och bäthe åther skadhan, och 6 öre till resskifft
Samma lagh wari om Schattefisk etc.

Hwar som ey kommer til Hampens stempno förfalle-
löös (: thz är)at han ey hema är. eller han siuker 18
ligger, böte 6 öre til resskifft för första sinne, så för
annat, Tridhie sinne böte 3 mark.

Om Storm och owädher på kommer tå wari huar
Dandesman androm beskiedheligen at koma till hampne 19
so han will aff Gudi och almogano tack före haffua

Hwar som retter sigh på Sanckwapen; Båtz, ther han
wil göra skada medh ibland selskapet, warder han
tilwunnen medh tryggia manna witne böte 3 mark 20
Gör han skadha böte 6 mark til resskifft och Såra-
malom effter Laghbookenne.

Hwar som går om Quelle tijdh på klippor, och gör
androm omaak; sijn drukenskap och öffuerdådighet 21

Jachte

antingen kastar till andrum Stockar eller Steenar,
eller kastar sönder mans båth, eller ryker up mans
kijstor, om till äre waggiz mans wärther, böte 6 ör
så offta som han thet giör

Om någher warder saker i thesom lunden och andra
och wil bortt fara medh trätsko, och wil ey bötha
22. sijn brutt, tå haffuer Hamnenfougten fulla macht
at panta honom för thz han plichtigh är

Tå Hamnens fougten sägher någon till at fara, lund
effter timber, eller Schutsferd, om några ouwärdande
23. ärender, Och wil ey böte 6 ör och fare lijkuäl
åstadh eller böte 3 mark

Om någer förer hundar eller Swijn på Schäären
24. och kommer thz någon skada aff, böte åter skadhan
och ena t:a öl vthan miskund.

Vpå förd:e Öijar när fisk skal tilslås, tå skal hamp-
nefougten eller hans budh närwara om thz är
gott godz eller ey och wäl packat, så at ther
finnes intet fläard vdi så honom som köper så them
25. som säl, Hwar som annorlunda gör her emot tå
haffuer förbrutit godzet, Och en halff t:a öl eller
hel, och förlijka sigh sedhan medh fougten om saken

Hwar som giffuer ondt ord på skären böte 3 ℔
26. och 3 markh fougten, thet skal han böta vthan
alla nådher

Hwar som sätter Stängher på Vthgrund för än 8
daghar effter Olufz messo, haffu förgiordt både sten- 27
ger och garn och 3 mrk till treskifft.
Om ingen torska wijdh Öiar om Sommar tijdh
Vthan hand gör ½ ha torsk aff båten ifrå Pin- 28
gesdaga och till Birgittamessona
Then som torska om hösten ifrå Lars messo och till
Birgittamesso, gör een Stijgh torsk aff hwart Snöre 29
Hoo som flyttar annars mans Stängher eller Garn, och
låther them olyyst wara, bött som andra tiuffz bötter 30
effter som Stengerne och garnen wärde äro.

Oväder och mächter sig ey siöss till landet komma, då skall
Hampnefougden tillsäya them som i landet äre, att the måtte
badher och hielpa then nödtrångda till landet, om någon nödh
fräger till att hielpa, thy gudh fordrer en broderlig kärlek

34. The som föra öhl till fiskerij eller fiskelagie till att sälia, the äre
plichtige att giffwa Hampnefougden 1 kanna aff hwarie tunna
och han må sättia ther köp uppå som skiäligt kan wara

35. Skall och ingen fördrista sigh att läggia i andra hampner,
uthan i rätta fiskerij kiöret, uppå det de icke skola aff
sulla hwar sin skeep eller wara den till hinder, som på
rätta fiskehampnen ligga, om the icke wilia lyda, då
haffwer Hampnefougden wåld att taga garn therah och
föra till rätta.

36. Hwilken som stiäl fisk aff androm garnom rätiom och
Karsom, och wärder werdertagen, böte 3 m. stiäl han
garn eller strandt fiskredhskap thet hälst är som fuller tiughuff
är, stande tiufsrätt, som i lagbooken staar tiufswa balk
1. 6. 7. 8. 9. 10. Capit:

37. Stiäl man mindre än 2 öra är wärdt, och warder tagin
och witnader medh twäm mannom, wägäyanden tydir
då skall han i stocken sättias och hudh mista, och böte
3 m. skrifftet thet honom och warder ey fangen sydre,
då wärye sig medh 6. mannom, eller gälde ather thet
han stal och böte 3. m. till treskiptes.

38. Stiäl man något thet ½ öre är wärdt eller minder, warder fången wordet eller ey; wärie sigh medh tueggia manna edhe eller Böte tree Mark Målsägandom thet heter Snattareboot.

39. Hwilken som Brandmerckt i Saltmentur Sitter ther räffsi äghandin ey när är, och weet ey hwar han är kom-mit, then som sitter, Böte Tolftigo, tå ägher han tridingen.

40.

HS / B 165 -

HS / B 165 -

Hospitaals Schråå.

Hs. B 165. fol. 109

Hospitaals Schraa

Jfr Gustaf I:s registratur 8 (1532, 1533), s. 289–299.

Texten i B 165 går till och med § 39.

§§ 40 – 50 saknas.

...werigis.
...witterlighit
...haffwe medh
...dhet och be=
... Stadz och
...der alla Quin=
...lighet och all
...r lyghat haffr
...Regemente och
...pel och vnder
... itt hwligt
... Borgemestere
...chat, at the ka
... aff Gudz nåde
... ord, at oss på
...a the fattighas
...z öffr giffwid
... Och twiffle
...de the icke
...kade någr
...ata the fattiga
... bröffwa,
...f sielffwa C.
...rste rddeligar
... them som
... j haffwa

HS / B 165 -

Hospitaals Schråå.

Wij Gustaff medh Gudz nådhe Swerigis.
Göthis och Wendis etc. Konungh, Göre witterlighit
att wij aff synnerliga gunst och nådher haffwe medh
wårt elskelige Rijkis Rådh haffwe Stadhfest och be=
stäffwat, at all then Renta her jnna Stadz och
vthan, som tilförenna haffwer legat vnder alla Siu=
kastoffwor och Frijbrödhers vppehelle, Theslijkest ock all
then Renta som vnder S. Claræ Closter legat haffwer
skal nu all samans wara vnder itt Regementte och
Ordningh som vnd samme Claræ Clost, Jemwel och vnder
alla andra Spettaler legat haffwer, Till itt helige
Andes hws och Hospitaal, Och befale at Borgemester
och Rådh skole stå ther före, Och så förskicka, at the ka
redeliga tilgå, Så ock effter thet att wij aff Gudz nåde
haffwe lärt besinna, genom hans helga ord, at oss på
wårt Embetes wegna, bör så wäl wetta the fattighas
bästa, som alle andres, ther oss är befalningh öffwer giffwin
vdij alle Städher och på Landzbygden, Och twifle
wij intet, at wår Gudh och skapare, worde thz ickie
tagendes till godhe, Om wij allenast brukade wår
befalningh the helbregda till Syslon, Och lata the fattiga
siuka bliffwa, the ther doch mera hielp behöffwa,
effter thet the ickie kunna hielpa sigh sielffwa.
Therföre på thet, at her effter kan thesto redeligare
tilgå i förnemda Hospitaal, både medh them som

j haffwa

haffwa gifwit sigh in j frijbrödh för theras armodher
Då at medh the fattiga siuka, haffue wij beslutit
och samtyckt, at the nu inne äre, och ennwell the effter
komma, skola hwar j sitt skick och befalningh, följa
thenna efftersriffna Regla effter, hwilken so gifwin
är Anno Dnj 1533 Måndagen so war och Natiuitatis
Mariæ etc.

Om förestondarena och armoz Embete

Först och fremst, när förståndare skickas skole, tå
1 skola twå taghas ther till som Gudh haffwa för ögon
Och äre godhe oberychtade män, Och skola the göra the-
res eedh ther uppå, at the wilia wara hospitalen
hulle och troghne, till hwilka the och höghliga för-
manas skola, Och skall thetta wara theres eedh,
Gudh wari migh så huld, som iagh wil wara
hospitalen huld, effter mitt bästa förstånd.

Thesse twå skola haffwa öffwersta Befalningena
2 j hospitalen, Och alle andre som ther Embete och Be-
falningar haffwa, skola wara them lydige och hörige.

Effter thet wille wara förståndarena förswårt at
3 altidt wara widh handena, Therföre skal skickas
then godh troghen man ther till, som skal wara Syslo-
man j hospitalen, Then ther altidt affton och Morgon
tilstädes är, Och hwad förståndarena få honom j hender,
thet skal han redeliga uthskiffta, Och effter thet myket
wil henga på Syslomanen, at thet skall redeliga tilgå

ther

therföre skall taghas till then befalningh een sådana man
som the fattigha kär haffuer, then ther wil leffua och
döö medh them j Hospitalet, om ma en sådant bekome ka.

På thet at ingen tilfelle skal giffwas, at medh 4.
otroohet draagha någhot ifrå Hospitalet, Therföre
skola the taghas till Bakare, Bryggiare, Kock och Kel=
larsuenn som beswurne äre, till at leffua och döö
j Hospitalet, om man elliest sådana folck öffuer
komma kann etc.

Förståndarena skola een resa om åhret, som är
widh S. Walborgs tijdh, göra Borgmestere och Rådh 5.
Rekenskap för then vpbörd och vthgifft som the haffua
hafft på Hospitalets wägna j thet framlidhna åhr,
Och skola Borgmestere och Rådh, haffua ther en skrifft
aff, huru Rekenskapen sigh förhåller är, hwad som
vpbörd och vthgifft dragit haffuer, Och hwad som Hos=
pitalet är till achtere eller tilförene.

När någhon brist fattas j Hospitalet, Och the kom=
me icke så myken hielp som ther behöffwes, tå skola 6
förmyndarena thet kundgöra Kyrkioherranom och Pre=
dicanterna, at the måghe förmana folckit j Staden
til at komma the fattiga till vndsättningh, medh the=
ris hielp och almoso.

Om Clercken.

Skall ock hallas een godh förståndigh Clerck j
Hospitalet, then som j Gudz ord förfaren är, för 7.
Predicare och Capellan, Samme Clerck skal predica

ther

HS / B 165 -

ther j kyrkionne alla Helgedaghar, och holla the Misso
så offta som thet behöffwes, Han skal ock lära
och förmana the fattigha j Siukastuffwona åt minsto
twå resor j weckuna, Och göra them theras redho när
så behöffwes, Och altidh förmana them til Gudz boord
och till sämio och kärlekk.

Clerken skal ock haffwa ther vpsyyn vppå
8. at Bordzlexion redeliga hollen wärder then tidh the
frijbrödher och systrar äro till bordz.

Skall ock Clerken altidt läsa Budhorden,
9. Troen, Fadher wår, Och the ord som lydha på Christi
Nattward j Siukastuffwona, Och holla the fattiga ther
före att the sådana lära skola.

Clerken skal j the Eendeliga saker medh Ky-
10. rkgård och andra Ceremonier wara vnd Byia kyr-
kionnes Regemente, Och hålla sådana song och Läsningh
som kyrkioherren honom före säyher, på thet at eendrecht
bliffwa skall.

När någhre aff the siuke liggia j theres yttersta
11. tå skal Clerken gå til them, och trösta them effter
som han seer best behöffwes. Och skal han skicka
någhra förståndiga aff them som j Siukastoffwun ära
ther till, at the skola achta vpå then siuka, Och altidt
förmana honom, at han står faste j troona.

Skall Clerken som är både för predicare och
12. Cappellan, haffwa frij wåningh, medh kost till sigh

vindh

widh frijbrödra boordet, Och til een smådreng på
hospitalet, Och ther till 40 mrk penningar j sijn löön
om åhret; Men ther må icke kan bekomma een såda-
na Clerck som tienar bådhe för predicare och Capella
Så skall then som allena tienar för Capellan haffua
frijtt uerdh, wåning och kost widh frijbrödhra boordet
Och ther till 20 mrk j sijn löön om åhret, Och skal
tå Kyrkmesterliga handlas medh Predicaren, Och skal
predicaren predica hwar helgedagh j kyrkionne, Och
twå resor om wekuna j Sinkastoffüna, alt thet an-
dra skall Capellanen göra etc.

Om the frijbrödher

Efter thet aff ålder haffuer hållets j Helge Andz 13
Hüsena itt frijboord, medh redeligh kost och Spijsningh
för goda Borgares och Borgerskors skull, Och andra
som sigh wille ther till giffua medh theres penningar
Så skal sama Boord ännu her effter alltidt widh macht
hollas j Hospitalet, Och alle the som gå til thet bordet
skola holla sigh widh thesse epterne Stadgar.

Först skal ingen tagas in j thetta frijbrödh til at 14
bliffua ther, Brodher eller Syster, Vthan gammalt
folck, som obernychtedt är, Och ey lenger förmå hålla
hüus och heman uppe för theras ålderdoom skull,
the ther godt Borgerskap j theres framlidhne ålder
Vppehollit haffua, Intet unght eller gifft folck skal
komma j thetta brödh, medh mindre thet skeer för så-

dana

dana siukdoom skull, at the åra j menniga besta
omyttighe, Eller några andra besynnerliga saker the
Borgamestare och Rådh skola ransaka om.
Skola förståndarena ingen tagha in j thet frij=
15. brödh, medh mindre han giffuer så mykit inne medh
sigh, att thz är Hospitalen till nytto, at han ther
kommen är, Och skola the alltidt ther om höra Borga
mestarenes och Rådzens sinne och wilia, Och ey wara för
hastigh tagha then någhen in etc.
Om så är at någhor wil giffua sigh j thetta
16. frijbrödh medh huus och grund, han skal först stella
sina arffwingar til fredz, eller och bjuda then sådana
huus och grund til kiöps, Och lata thet scriffua
j Stadzens Tenckebook, at the hans drifft icke
klandra skole effter hans dödh, säyandes sigh wara
orätt skeedt, Och thett wore Hospitalen til skadha
at the hans drifft medh lagh ryggia skulle.
Alt thet godz som the frijbrödrar och systrar haffwa
17. thet skal alt effter theres dödh höra Hospitalen
till, hwarest thet finnett warder, Doch måghe the
bruka theres ägodelar sielffwe, Och haffwa them
handa mellan, så lenge the leffwa etc.
När någhor intages j thetta frijbrödh, tå skall
18. honom thenna Skrån förlesin warda, Och han skal
bidia sigh så Gudh hielpa, at han wil wara först
j stånda

ståndarenom och Clerckenom i thz honom bör lydigh
och hörigh, Och göra effter som thenna Regla inne=
håller, Och han skal vekia hvar brodher och syster
handena ther vpå, at hä skal leffua frijdsamliga mz them.

Skall ingen brodher eller syster sättia någhra 19.
penningar nidh vthan hospitalen när sina venner,
medh mindre han thz kungiör för förståndarena,
eller Clercken, så at sådana penningar om the offör=
skingrade bliffua, the måghe komma hospitalet
til godho effter hans dödh. Hvilken ther emoth
giör, Och varder ther offuer beslaghen, hä skal
räknas för een otroghen man, och haffuer ther
til förbrutidt sitt frijbrödh

Skola icke brödrena eller systrarna göra något
Testamente, Ey heller keepa något fremmende Quinn 20.
till sijn Läghersstadh. etc.

Ingen brodher eller Syster skall liggia någon
Natt vthan hospitalen, medh mindre thz skeer 21.
medh Sysslomannens eller Clerckens förloff.

Hvilken brodher eller syster som bedrijffuer
någhon vppenbara last, som horerij, Tiuffnat 22.
eller annat sådana, han eller hon varde therföre
straffet aff öffuerhetena, och haffuer förbrutidt
sitt frijbrödh.

Bedrijffuer någhor skörhet ther icke kommer 23.
foor vths, Och varder ther medh beslaghen en gång

i hast

Haffwer förbrutidt sitt frijbrödh på een månadh,
Warder han annan gång ther medh beslagen, miste
sitt frijbrödh på twå månader, och för tredhie
gången miste sitt frijbrödh ett fierdings år, kom-
mer han offtare igen, warde förwist vthaff Hos-
pitalet, Och komme ther intet åter, förty thetta
frijbrödh är skickat för therres skull som sigh at-
skilgen holla wilia.

Hwilken som kijffwar och trätter på then andra
24. Han skal för hwarie resso han thet gör förwijsas
ifrå Boordet på tree daghar til görande, kommer
han medh sin kijff och trättor för offta igen, tå
miste sitt frijbrödh på een månadh tilgörande
Hwar thet så finnedt warder, at han icke will
bättra sigh, warde förwijst vthaff Hospitalet,
och kome ther intet igen förra än han sigh bättrat haffr.

Hwar thet och så hender, at några komma
25. till Slagzmåål, thet ware sigh hårdragh, Blånadt
eller blodhwijte vthi kommer, ther öffwer rätte
öffwerheeten, Och then som saker är miste sitt
frijbrödh itt fierdings åhr.

Hwilken som aff them giffwer Förståndarena
26. Cleerken eller Sydhomannen tredske ord, han miste
sina måltijdher på otta daghar för hwario resso
som han thet giör etc.

Schola

Skola brödherna och Systrarna alla äta tilhopa
i Conventz Stufwun, och wara tyste offuer mål= 27.
tijdhen, och höra vppå Boordz lectzen, eller annar
godh lärdom som Clerken kan them förgiffwa
Hwilken som olydh gör haffwer förbrutit twå mål:
tijder för hwarie resso som han thet giör.

När the gå till boordz skola the läsa thet 28.
Swenska benedicite, och thet Swenska Gratias,
när the gå ifrå Bordet, efter Latinen är them
icke förståndeligen.

Ingen skall bära aff hospitalens maath; 29.
frå bordet medh sigh, hoo som thet giör tå haff=
wer förbrutit twå måltider för hwario resso etc.

Hwar så hända kan, at the iche warde så 30.
spijsade som tilbörligit är, tå skola the förmana
förståndarena ther om, Lyder the iche doch vpå
tå skola the giffwa thet Borgemestare och Rådh til=
känna, Och föra thz ey annorstedz kring om byen.
Ey skola the heller wara förhastige til at beklaga
öffuer theres Spijsning, förty the moste vnderstundom
lijdha och vnpella efter som tijdhen tilsäger
stundom mer och stundom mindre, Besynnerligen
til thes at Hospitalen kan bättre komma sigh före etc.

Om Söknedaghanar skola the gå till boordz 31.
när tyo är slagit, Och om helghdaganar när the

Lär

är vthsprungit i Nyia kyrkionne, Och alledt om
afftonen tå then slår, Hwilken ther icke actar
på sina målltijdh, haffwe sielff skadhan, och
Syslomannen ware intet plichtigh at giffwa honom
något Besynnerligha, Uthan så kan hända at nå-
ghor är siuk, tå skal honom giffwas besynner-
ligha thet honom kan tiena.

32. Hwilken som sigh inköpt haffwer i förskriff-
na frijbrödh, Och kan sedhan icke fördragha sigh
medh förståndarena, Syslomannen eller Brödrena
Och will för then skull the vth igen, han betale
sijn kost, effter som godhe män honom läggia kun-
ne, Och tijdhen warit haffwer, Och hwad han
haffwer giffwit in medh sigh thet skal giffwas
honom åther igien &c.

Huru Siukastufun hollas skall

33. Först skall ther ingen tagas in i Siukastuf-
wun. Uthan then som är siuk, så at han inge
rådh haffwer till at hielpa sigh sielff.

34. Skall och ingen taghas in, Uthan then som
ther i Stadhen är siuk worden, Förty ther någre
in aff Landzbygden, the skola förmyndarena
sända them igen, Och hwar församling må föda
sina siuka och förtarmde etc.

Ingen

HS / B 165 -

Ingen skall taghas in i Siukastuffuona, then
som aff sina egna vtan (om the thes macht haff- 35
kan vpphallen warda, medh mindre the giffua
så myket in medh honom som han förtära kan
Forty Siukastuffun är stichtat för theres skull som
ålende äre och ingen hielan haffua.

Hwar så hende at någor bleffue så siuuk i 36
Stadhen, at han icke kunde fordra sigh sielff,
Och wille för then skull gifwa i Siukastuffuun.
Haffuer han några ägodelar löst eller fast, tå
skola förståndarena säya hans arffwingar till,
at the skola taga honom och hans godz, och fö=
dha honom till dödhra daghar, wilia the thet
icke, taghe tå förståndarena then siuka vp then
dell han haffuer in i Siukastuffun, och lata
honom icke förfaras i wåanmecht, Och så kun=
na arffwingarna icke thet säyia eller förebära
att them orätt skeedt är.

Skola the fattiga haffua twå resor maath 37.
om daghen, efter som tijden och läghenheten tilsäyer.

Skall thet altidt så bestellas, at the fattiga
skola haffua theres målijdh förra än the frijbröd 38.
på thet at the som aff brödrena och systrarna
wilia gå in i Siukastughuna, och tiena the fattigha
så lenge the äta skola haffua the tilfelle till

När

HS / B 165 -

39 När the fattiga skola få maath, tå skal öffuer-
lindt läsas thet Swenska Benedicite, Och när the
ätidt haffwa

Huru lagen är först upkommen i Swerige

Zamulexis war födh af Götarna, och kom till tienst till 1
Pythagores uthi Grekland, och lärde af honom gudztienst
och himmelens lopp, och ther hoos lärde at uthskilia ondt ifrå godt
och ganska konstige konster. Denne samme drogh ifrå
Grekland och in uthi Egypten, och lärde ther theras seder och
lärdomar, och gudz dyrkelse, som the ther hade, undantagandes
alt affguderij. Sedan drogh han hem till sitt fädernesland
igen, och blef ther en öfwerste uthi konungens
rådh, och hwadh som han beställte och befalladhe, thet blef
konungen effter budh, ty hen gaf honom förstånd
at athskilia ondt ifrån godt. Denne samme Zamulxis
gaf sigh uthi en jordkula, ther han satt och studerade
och bland andra hans studeringar drogh han uth swenska
lagh, ther den meniga man skall effterlefwa och werda
rätta sigh effter.

Och wart icke thet häradh sammanlagdt i kloster- 2
städerna för i Swerige, som i landet, doch
doch en konunger är öfwer altsammans.

Thy wore orsaken, at the på landzbygden, besit-
tiandes möste [illegible] dijur och sina arf och boskap
hwar effter annan i deras [illegible]
men i klosterstäderna [illegible] intet [illegible] altijdh
ther som the sedan äre, uthan hwar köper af annan.

~~i Köpstäderne~~

Och kommer mänge främmande och uthländske och så thijske och hemman af annan i köpstäderne, the ther samastädes äre nogot arff hafdera. hæc causa est q: non causa. Och sijnes hijlker, at thet är så skedt, causa [illegible]. Therför at bygget theres näringh och handteringar, märkeligh äre i mänga mäste afskilde.

3. At thyske haffwera warit här i landet i Rådet i förtijden.

Thyske haffwera warit orsaken at här uthi landet haffwer warit offörstådt och grofft folck, och haffwer ingen köpenskap bedrifwit, eller bodh i städerna, ty haffwer heller månge köpmanstäder den tijden warit den tijden warit här i Sverige, utan ingen besynnerlige [illegible] städer ther the haffwa sällan [illegible] och the kalledes köpingh. Och af man haffwer nu lijklige: Linköpingh, Söderköpingh, Norköpingh, men the thyske haffwera warit the som mäst köpenskapen hafft och thyske haffwera the warit som hit haffwa sijglat, så haffwera the warit thyske på bägge sijdor, och therför haffwera the myckit warit brukade i regementet, så haffwer här och warit månge thyske Konunger såsom Konungh Albrecht, Erich af Pommeren. Konungh Christopher. Konungh Christiern.

4

Någre gamble meninger

Sijtter Göthera först besatt Lijfland Wänderland och en deel af Rysland och Prüssen, uthi denne trij rijken, Swerige, dannemark, och Norige, hafwa och sijtter the förste folck som här i Swerige [illegible] Göthera warit. Finnarna kallas fordom Wänderland, ther Göthera och Böhmare bodt, i langan tijdh för än the drogo in i Jerusalem; och säya somblige at thet skulle Göthena skedt uthi Abrahams tijdh in tusende åhr för Christi födelse, men nogot förr kan thet [illegible] skedt, doch icke så länge för 300 åhr. Sedan wore här inge städer the medh Öster siön, som nu äre namkunnige, uthan alle the landh ther omkringh liggiandes, wore ochristna undantagandes Swerige, Danmarck, och Ängelandh, dijt skylde the Swenske och [illegible] hin Wandre, der och the längste uther här. Rysslandh kalledes fordom Hunnegårdh, der uthi hafwa Hunnerne som somblige säija wara utsprungen af Swerige. Skullet intet sant är, och denne Hunnerna, wore utsprungen halfft annat hundrade åhr, för än Kubbeherren utspilt. Fordom kalledes Häradz Hundare, therföre at landet wore skifft hundrade till, och sattes en höfding öfwer hwart hundrade, som tå kalledes Hundarehöfdingh. Men nu kallas han Häradzhöfdingh.

5.

Desse dagens grofwa ährelöse och mage ey witne bära.

Alle the som öffwergifwa then helige Christelige troon, och the ehrlige Kyrkiosedher.
Alle uppenbare tiufwar och skiörlefwnare.
Alle the som med annars fly ifrån sin rätta härre.
Alle the som fly och smyga för rikes fiender, uthan nödh.
Alle the som göra fremsamma spiälle.
Alle mandråpare uthan nödh; såsom lönligh hwt, eller bestuks.
Alle mordare och the som förgöra sin nästa med trulldom.
Alle bandhyste Morbarlar.
Alle the som äre galne och ifrån sig sinne.
Alle the som banna eller slå fadher och modher.
Thet gemens af domaren under och han är ährlöst, tyrannske och han öfwerwinne, emot then han lydher uthan til itum Wederwilinger.

6.

Hwad sätt Domaren må hålla tingh.

ij Domaren säger N. Nämndeman, här warder tingh hål- lega tingh, och sammaledes lyse tingsfridh och tingslindh.
Tingsfridh bör man lysa uppå wägen och till tingstaden; och medan han är ther, och till thes han kommer åter till sitt hem, och om någor gör gerningar å androm han lydher under brutit ogiordt sin wäre halsbane, som thet. 12. 13 och 15 Cap: Tingm: B: L. uthwijser. Tings- lindh bör man hålla then som liugar och ther som swärie skall the skola tala annar fylligen och skälligen

till, uppå thet nämpdemännerna måghe thes bätter
kunna begrijpa, Item åtvarnet sigh Domaren, och ey
någor ~~at~~ möthe annor medh bannor, ondhsqwäningh
eller ogrädnit ordh, hen skall böte som lagh säga.
Tingmåla B: Cap: ult:

Huru domaren må förmana nämbden at the achta sigh för Välamadhe. 7.

J Domaremän som nu ärre utsette för Härudznämbd
besinner huart Ordet, at: förthenskuld säger
ärr, at: skolen hielpa till at åtskillia hwadh wätor,
förtz alle ärender som kunna förekomma, kan ike
alle finnas lagh om, eller döma efter then bescrifna
lagbookan. Förthenskuldh säger lagbooken i mångh
ärende, wäre thet Härudznämbd. Item läggir thet
till Härudznämbdh, Item wiss thet Härudznämbdh, wärria
eller fälla. Och så länge J sitjen i detta ämn
böör edher icke sij till någre thera wildh, som rätt
är, såsom kan wara till skadhe, thet wagar sigh kärleks
skull, gåfwor eller wedher~~or~~, eller någer annor
wildh, som edher kan komma i sielfwa wådha,
och göra så at i för gudi och öfwerheten, och alla
ährlige dannemän kunnen stå till swars, och wara
kända för ährlige nämbdemän och icke för skälmbe
män.

Domarens förmaningh them som skola gå Edh och swäria måste.

Then som falskt swär å book, han förer här sin siähla i nödhe, the 2 fingrar som han lägger på book, bemerka at han wetandes och wiliandes och medh beradde mode, giffwer sina siähl diefwulen i wåldh, the 3 fingrar som under hänga, bemerka at han wetandes giffwer sig ifrån then Helge Treefaldigheet och effter then dagen signer han sigh medh dieffwulens handh och alla the giärningar han giör, them gör han medh dieffwulens handh, till thes han uppenbara skrifft dryger.

Edh som domaren må staffwa för them som skola gå lagh, som åtrendt är fort och tungdyt till.

Jagh beder mig så Gudh hielpa i sitt helige ord at thet ordhen som iagh nu swäria skall är wähter och ille wranger.

En Christi troos ahrender!

Alt thet goda som Gudh skop, uthi himmelen och på Jordene och alt thet goda som i thet gambla och nya testamentet uthskrifwit är komme migh aldrigh till godo, hwarken till lijff eller siähl om iagh thenna edh orättelighen swär.

En Gudfruchtig Jungmans förmaner

Att thet goda som Christus giordt förderva, och för min skuld lijdit förderva, och alt thet goda som giöres här i thetta werldenne, och alla the böner som gienom min mundh utgånger, sedan iagh först min mundh och tunga wara kunde, komme migh aldrigh till godo, glädie eller gagn till lijff eller siähl, om iagh thenna Gudz ordh troligen lärer.

Then Swenska lagh länder och drager öfwer alt medh Gudz lagh.

Konunga balken länder förnämbl. till det 2, 4, 7, budet
Giftermåla B. länder till det siette budet
Ärfda B. till det siunde och tionde.
Jorda balken till det 7, 9, och 10, budet.
Bygninga B. till det 7, 8, 9, 10,
Kiöpmåla B. till det 2, budet
Döder B. till det 5,
Högmåla B. til det 5,
Dråpmåla B. til det 5,
Såramåla til det 5,
Tiufwa balken, 7, 9 budet.

Konungs Magnus Ladelåss Balka.

Hwilken bonde af gårde åkrodan kyrkiowägs till kyrkio wilandes, då ähr han wäghom fuller kyrkio frijdh, så och hemfarande igen, warder frijden bruthin, å honom böte VI mk till 3 skifftes.

Gör han sår: kyrkiogångz hulle, böte IX mk, skiftes kyrkiolöner i kyrkiogårde 18 mk biskope och 18 mk kyrkio.

Item: kyrkio dör böte XL mk biskope och kyrklöner lijka

Item kyrkiofrijdh [illegible] LXXX mk biskopen och kyrkiön.

Item: Sångahus döran 100 mk biskopen och kyrkiöner. [illegible] i Sångahuse 200 mk biskope och kyrkiöner 200 mk.

Den som bör kalck och korss [illegible] samma [illegible].

Framför altare 300 mk biskope och kyrkiöner 300 mk.

Hwarr annars mans kona å bolster och blöijo i annars ~~mans~~ kono säng, och warder han åtagin, då skall han till tings föras, sälla 12 manna [illegible], då fälles han till 40 mk. Warder han ey [illegible] till, då böte [illegible] sine [illegible] och [illegible] och [illegible] [illegible].

Reperitur vide Capite sexto, de haereditatione lege Uplandorum.

HS / B 165 -

Den 24 Maij lefwerade Per Knusen migh
Kopper Mynt ——— 40 d:r – 16 öre
//

1648 Den 17 Maij fick den wälborne
Frun åt Claus gullsmeds tu stycken
Sölf gutt till att bägga
Den ena wägs — ✓ — 42 lodh
Den andra wägs — ✓ — 48 lodt
A 18 · förde Fergby kusken till wälb. Frun
Ett lamb der för hustrundehenne — 6 ort
A 26 · Sendes af wälb: Frun till Stock
holm medh Lars Nilssen till att göra
Tälder wll ——————— 4 ℔ — 10 ort

HS / B 165 -

2 5 3 6

M: D. LXXVI.
1:5:7:6.

HS / B 165 -

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

HS / B 165 -

HS / B 165 -

Riks-Biblioteket,
STOCKHOLM.
Handskrifter.
Lag Sv
Medeltid
№ B.165